

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2012 – 2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lucie Roubalová

**„Hvězdné války“ a jejich obraz v dobovém československém
tisku**

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Libor Svoboda, Ph. D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER FULL-TIME STUDIES

2012 - 2014

DIPLOMA THESIS

Lucie Roubalová

**The "Star Wars" and its concept in contemporary
Czechoslovak press**

Prague 2014

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Libor Svoboda, Ph. D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne .....

Lucie Roubalová .....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu Mgr. Liboru Svobodovi, Ph. D. za vedení mé diplomové práce, za poskytnutí cenných rad, připomínek a především čas, který věnoval mé magisterské práci.

Anotace

Diplomová práce se zabývá průběhem „Hvězdných válek“, tedy programem Strategické obranné iniciativy amerického prezidenta Ronalda Reagana, který prostřednictvím jaderného zbrojení významně přispěl k rozpadu Sovětského svazu. Teoretická studie „Hvězdných válek“ je v závěru práce analyzovaná ve zvoleném soudobém československém tisku, který o programu informoval obyvatele Československa v průběhu 80. let 20. století.

Klíčové pojmy

Československý tisk, „Hvězdné války“, komunismus, Michail Gorbačov, Mladá fronta, odzbrojování, politika, Ronald Reagan, Rudé právo, Sovětský svaz, Spojené státy, Strategická obranná iniciativa, Svět v obrazech, 100+1 zahraniční zajímavost.

Annotation

The diploma thesis deals with the "Star Wars" process, alias Program of Strategic Defensive Initiative of Ronald Reagan, American president. He significantly contributed to the Soviet Union dissolution. The theoretical research of the "Star Wars" is analyzed in the conclusion of the thesis with regard to contemporary Czechoslovak press, which informed the inhabitants of Czechoslovakia about this program during the eighties of 20th century.

Key words

Communism, Czechoslovak press, disarmament, Mikhail Gorbachev, Mladá fronta, policy, Ronald Reagan, Rudé právo, Strategic Defense Initiative, Svět v obrazech, The Soviet Union, the „Star Wars“, United States of America, 100+1 zahraniční zajímavost.

Obsah

ÚVOD.....	9
1. Pojem „Hvězdné války“	11
2. Historický kontext.....	13
2.1 Portrét amerického prezidenta	13
2.2 Prezidentské období Richarda Nixona.....	14
2.2.1 Vztahy s Čínou.....	15
2.2.2 Vztahy se Sovětským svazem.....	16
2.2.2.1 SALT I.....	16
2.2.3 Aféra Watergate	18
2.3 Prezidentské období Geralda Forda.....	19
2.3.1 Americko-sovětské vztahy.....	20
2.4 Prezidentské období Jimmyho Cartera	21
2.4.1 SALT II.....	22
3. První funkční období amerického prezidenta Ronalda Reagana	25
3.1 Vítězné volby 1980	25
3.2 Situace v armádě.....	26
3.2.1 Direktiva národní bezpečnosti NSDD-12	28
3.3 Vztahy vůči Sovětskému svazu	29
3.3.1 Krize v Polsku.....	30
3.3.2 START	31
3.3.3 Direktiva národní bezpečnosti NSDD-75	32
3.3.3.1 Funkcionální oblast.....	33
3.3.3.2 Geopolitická oblast	34
3.3.3.3 Bilaterální vztahy.....	35
3.4 Obranná strategie Ronalda Reagana	38
3.4.1 „Mír skrze sílu“	39
3.4.2 SDI: Strategická obranná iniciativa	41
3.4.2.1 Direktiva národní bezpečnosti NSDD-85 a direktiva NSSD 6-83	43
3.4.2.2 Technologie SDI.....	43
3.4.2.3 Ohlasy v USA	44
3.4.2.4 Ohlasy v SSSR.....	46
4. Druhé funkční období amerického prezidenta Ronalda Reagana	48
4.1 Znovuzvolení Ronalda Reagana	48

4.2 1985: Jednání v Ženevě	49
4.2.1 Nový představitel Sovětského svazu	50
4.2.2 Dodržování smlouvy SALT II	51
4.2.3 Ženevský summit	52
4.2.4 Situace po summitu v Ženevě	53
4.3 1986: Jednání v Reykjavíku	54
4.3.1 Summit v Reykjavíku	57
4.3.2 Situace po summitu v Reykjavíku	59
4.4 1987: Jednání ve Washingtonu	60
4.4.1 Aféra Írán-Contras	60
4.4.2 Summit ve Washingtonu	63
4.4.3 Zhodnocení washingtonského summitu	64
4.5 1988: Jednání v Moskvě	65
4.5.1 Moskevský summit	66
4.5.2 Zhodnocení moskevského summitu	67
4.6 Konec funkčního období prezidenta Ronalda Reagana	67
4.6.1 Existence Strategické obranné iniciativy	69
4.6.2 Rozpad Sovětského svazu	69
5. Analýza dobového československého tisku	72
5.1 Československo v období komunismu	72
5.2 Československý tisk v 70. a 80. letech 20. století	74
5.2.1 Charakteristika analyzovaných tištěných médií	76
5.3 Analýza československého tisku v období 1981-1984	78
5.4 Analýza československého tisku v období 1985-1988	90
ZÁVĚR	106
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	109
Seznam použité české literatury a pramenů	109
Seznam použité zahraniční literatury a pramenů	111
Seznam použitých internetových zdrojů	111
Seznam použitých periodik	116
SEZNAM PŘÍLOH	118

ÚVOD

Strategická obranná iniciativa, neboli „Hvězdné války“ je americký projekt protiraketové obrany, který byl důležitou součástí zahraniční politiky Spojených států v 80. letech 20. století. Prostřednictvím zahájení vývoje obranného systému Ronald Reagan vystupňoval závody v americko-sovětském zbrojení a donutil sovětské vedení usednout k jednacímu stolu. Ačkoliv nebyla Strategická obranná iniciativa nikdy realizována, stala se významným prostředkem, který přispěl k pádu komunismu a rozpadu Sovětského svazu.

Situace ve Spojených státech byla v té době velmi napjatá. Horečné zbrojení, které během svého osmiletého funkčního období prezident Reagan neustále stupňoval, mělo značný vliv na klesající životní úroveň v zemi, což vyvolávalo nespokojenost obyvatelstva USA a demonstrace po celém světě. Z problémů uvnitř Spojených států následně těžil Sovětský svaz se svými spojenci, kteří sledovali dění v nepřátelském světě velmi pečlivě. Znamenalo pro ně možnost prokázání správnosti jejich ideologie a politiky, jejímž základem byl dle jejich slov požadavek trvalého celosvětového míru.

Vzájemné vztahy Spojených států a Sovětského svazu byly stále pod vlivem studené války, ve které stály západní státy proti východním. Neunikly tak pozornosti soudobého tisku, který Sověti využívali k propagaci svých názorů. Také tisk v Československu své čtenáře informoval o situaci na mezinárodním poli formou subjektivních příspěvků, jimiž novináři utvářeli negativní obraz západního světa a do jisté míry ovlivňovali názory a postoje obyvatel států.

Hlavním cílem diplomové práce je přiblížit historii Reaganovy myšlenky ohledně programu Strategické obranné iniciativy, zaměřit se na její počátek a postupný vývoj, který ovlivnil celou řadu americko-sovětských událostí. V návaznosti na program SDI bude zmíněna jeho odezva ve vybraných titulech československého tisku a jeho působení na společnost v komunistickém Československu.

Prostřednictvím své práce bych ráda odpověděla na tři otázky, kterými jsou: Jaký vliv měl vznik projektu Strategické obranné iniciativy na události v oblasti americko-sovětských vztahů? Nakolik se novinářům podařilo projekt Strategické obranné iniciativy prezentovat ve vybraných československých denících a časopisech?

A nakonec, jakým způsobem novináři prezentovali projekt Strategické obranné iniciativy?

Ve spojení historické metody a studie významného nástroje dějin zahraniční politiky Spojených států jde o přehled literatury a pramenů doplněný o obsahovou analýzu a komparaci archivních zdrojů. V analyzované části práce jsou využita československá periodika spadající do období let 1981 až 1988, konkrétně časopisů „Svět v obrazech“ a „100+1 zahraniční zajímavost“ a novin „Rudé právo“, které jsou v období zásadních událostí dány do kontrastu s deníkem „Mladá fronta“.

Přínosem diplomové práce je předložení uceleného pohledu na zvolené téma a poskytnutí důležitých a zajímavých informací vztahující se k obsahu práce. Další prioritou je komparace a zhodnocení zpravodajského stylu a obsahu komunistického tisku a zodpovězení stanovených otázek.

1. Pojem „Hvězdné války“

V 80. letech minulého století představil Ronald Reagan, tehdejší prezident Spojených států amerických, svůj projekt Strategické obranné iniciativy neboli SDI (Strategic Defence Initiative). Jednalo se o projekt globální protiraketové obrany, který si okamžitě získal řadu kritiků, přestože šlo o zásadní bod v novodobých dějinách.

Strategická obranná iniciativa byla navržena tak, aby ochránila Spojené státy před možným útokem a byly zničeny veškeré nepřátelské rakety, jejichž cílem by bylo napadení amerického území. Jelikož měla SDI charakter kosmického programu, od svých odpůrců a amerických sdělovacích prostředků získala označení „Hvězdné války“¹ a to následně po projevu prezidenta Ronalda Reagana v březnu 1983, kdy zveřejnil plány na její vytvoření.

Označení „Star Wars“ se ovšem na americké půdě natolik vžilo, že se jím začali zabývat i Reaganovi lidé. Například v memorandu z roku 1985 Burgess Laird, poradce Ronalda Reagana, navrhoval, aby se prezident na tiskových konferencích nevyjadřoval k otázkám, jež budou obsahovat pojem „Star Wars“. Avšak přes veškeré úsilí začali tento termín používat na jednáních s americkou administrativou dokonce i spojenci USA.²

Pojem „Hvězdné války“ byl v Rudém právu vysvětlen: „*Termín „hvězdné války“ se dříve vyskytoval jenom ve vědeckofantastické literatuře, v amerických televizních seriálech a v tzv. comics [kreslených románech]. Byly jím myšleny války ve vesmíru mezi fiktivními obydlenými planetami nebo mezi nimi a Zemí. V dnešním slova smyslu se jimi myslí válka části obyvatel Země vedená z vesmíru proti vlastní planetě.*“³

Označení „Hvězdné války“ je především spojeno s názvem kultovních snímků, v originále Star Wars, což je série šesti filmů žánru science fiction, které natočil americký režisér George Lucas se svou společností Lucasfilm⁴. Hlavním tématem příběhu je střet dvou řádů – Jedi a Sith, jejichž členové jsou schopni ovládat vesmírnou

---

¹ Strategie zapadu. *Studená válka* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/strategie_zapadu.htm

² SDI | POST. *POST | Portál odborných studentských textů* [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://postnito.cz/?tag=sdi>

³ Proč se říká "hvězdné války"? *Rudé právo*. 1985, roč. 65, č. 169, s. 6.

⁴ Společnost Lucasfilm, založena Georgem Lucasem v roce 1971, patří v současnosti společnosti The Walt Disney Company, která ji odkoupila v roce 2012.

Sílu. Oba řády se prostřednictvím bojů a válek snaží zvítězit nad soupeřem, a tím získat nadvládu v celé galaxii.

Jelikož sága Hvězdných válek svým obsahem spadá mezi děje smyšlené a nereálné, dostal Reaganův program Strategické obranné iniciativy stejný název, neboť i SDI se svým kritikům jevila jako zcela utopická: „*Někteří se tím myšlence strategické obrany vysmívali a pokoušeli se tak naznačit, jak je podle nich hloupá – stejně hloupá jako film George Lucase Hvězdné války, což byla velmi zábavná a nerealistická myšlenka.*“⁵ Ronald Reagan se tak stal terčem vtipů a narážek, kdy se například mezi kongresmany hovořilo o tom, že kdykoliv „*chtěli vést rozhovory o složitých otázkách obrany státu, on se chtěl bavit pouze o filmech typu Hvězdné války.*“⁶ Mezi další časté argumenty, které stály proti programu SDI, byl kupříkladu názor, že celý projekt není v souladu se smlouvou ABM (Anti Ballistic Missile Treaty) z roku 1972.

Přestože smlouva ABM pravděpodobně porušena byla, Reaganův projekt SDI se stal důležitým prvkem v boji proti komunismu, který přiměl Sovětský svaz usednout k jednacímu stolu a na jehož konci se potvrdila strategie Ronalda Reagana „uzbrojit“ Sovětský svaz.⁷

---

⁵ NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*. Praha: IDEÁL, 2004. ISBN 80-901017-5-5, s. 276.

⁶ Tamtéž, s. 309.

⁷ Strategie západu. *Studená válka* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/strategie_zapadu.htm

2. Historický kontext

Druhá kapitola diplomové práce se zaměřuje na Richarda Nixona, Geralda Forda a Jimmyho Cartera, kteří působili v úřadu prezidenta Spojených států amerických před nástupem Ronalda Reagana. Pozornost je věnována zejména důležitým otázkám v jejich domácí a zahraniční politice a problémům, které byli nuceni řešit.

2.1 Portrét amerického prezidenta

Každé funkční období amerického prezidenta začíná, a zároveň končí podle XX. dodatku Ústavy Spojených států amerických vždy 20. ledna poté, co nový prezident složí přísahu nebo slavnostní slib ve znění Ústavy podle článku II., oddílu 1.: „*Slavnostně přísahám (nebo slibuji), že budu čestně vykonávat funkci prezidenta Spojených států a podle svých sil budu zachovávat, střežit a bránit Ústavu Spojených států.*“⁸ Poté se stává vůdčí osobností amerického lidu a hlavou Spojených států. Je to politik, který má jako jediný právo mluvit za všechny, neboť je jediný, který je volen všemi. Jak uvedl Martin Kovář: *"Inaugurační slavnost je jiný svět. Je to dáno mimořádným patriotismem americké politické reprezentace i obyvatel celých Spojených států. Je to potvrzení výjimečnosti nastupujícího muže jako šéfa první světové velmoci. Patriotický tón je to nejpodstatnější, co odlišuje americkou inauguraci od evropské politiky."*⁹

A zatímco v minulosti se důstojnost prezidentů udržovala celkem snadno, prezident v současném světě musí počítat s tím, že národ sleduje každý jeho krok - pozitivní, ale i ten negativní. S pomocí médií se z prezidenta stává celebrita, ke které lidé chovají určité sympatie či antipatie. Ve skutečnosti si však sama společnost není jistá tím, jaký by měl jejich prezident být, a proto většinou volí kandidáta, který je protikladem prezidenta předcházejícího. Jak uvedli Majstr a Mundil ve své knize:

---

⁸ Ústava USA - USA.QeX.cz - Spojené státy českýma očima (114). USA.QeX.cz - Spojené státy českýma očima (1) [online]. © 2013 [cit. 2013-10-26]. Dostupné z:

http://usa.qex.cz/%C3%9Austava%20USA#clanek_ji-

⁹ 20. leden – den, kdy se prezidenti USA ujímají vlády — Svět — ČT24 — Česká televize. Česká televize[online]. © 1996 – 2013 [cit. 2013-10-29]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/112958-20-leden-den-kdy-se-prezidenti-usa-ujimaji-vlady/>

„Carter byl poslán domů, když se národ nabažil jeho svetrů i nedostatku pompy a zvolil nonšalantního Ronalda Reagana, který vrátil podle mínění řady lidí prezidentskému úřadu důstojnost a noblesu. [...] I Reagana se však lidé nabažili a Bush se svým lidštějším stylem a navenek milou manželkou Barbarou se zdál být příjemným osvěžením.“¹⁰

Od doby vyhlášení nezávislosti na Velké Británii se ve funkci prezidenta Spojených států vystříдалo celkem 44 osobností, mužů¹¹. Každý z nich se snažil řešit problémy doby svým způsobem, a přesto, že jsou někteří američtí prezidenti méně známí a méně slavní, zemi obohatili především o svůj vlastní úhel pohledu, což může být inspirací pro další generace prezidentů Spojených států.

2.2 Prezidentské období Richarda Nixona

Richard Milhouse Nixon, sedmatřicátý prezident Spojených států amerických, měl během svého funkčního období trvajícím v letech 1969 až 1974 řadu politických úspěchů i krizí, které změnilly situaci nejen na domácí scéně, ale rovněž na mezinárodním poli.

K výsledkům Nixonovy zahraniční politiky se připisuje stažení bojových jednotek americké armády z Vietnamu¹², což sám Nixon sliboval již během své volební kampaně.¹³ Nebyl však ochotný válku ukončit; jeho cílem byla tzv. vietnamizace války, tedy vytvoření jihovietnamské armády, která bude schopná bojovat samostatně. Bombardování navíc rozšířil o sousední státy Kambodžu a Laos.¹⁴

---

¹⁰ MAJSTR, Jiří a Stanislav MUNDIL. *Washington do uzávěrky*. Praha: Český spisovatel, a.s., 1997. ISBN 80-202-0626-4, s. 14-16.

¹¹ Pouze 43 prezidentů však obývalo Bílý dům; prvním prezidentem byl John Adams v roce 1800. Zdroj: Inside the White House | The White House. *The White House* [online]. [© 2013] [cit. 2013-10-26]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/about/inside-white-house>

¹² Válka ve Vietnamu byl ozbrojený konflikt, který probíhal v letech 1964 až 1975 mezi Jižním a Severním Vietnamem a jejich spojenci, a také v sousedních státech Kambodži a Laosu. Po stažení amerických vojsk se vítězem války stal Severní Vietnam a 1. května 1975 tak ustaly boje trvající více než deset let. Země byla následně sjednocena a vznikla Vietnamská socialistická republika. Zdroj: Válka ve Vietnamu - USA.QeX.cz - Spojené státy českýma očima (610). *USA.QeX.cz - Spojené státy českýma očima (1)* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-19]. Dostupné z: <http://usa.qex.cz/V%C3%A1lka+ve+Vietnamu>

¹³ Richard M. Nixon | The White House. *The White House* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-19]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/about/presidents/richardnixon>

¹⁴ Válka ve Vietnamu - USA.QeX.cz - Spojené státy českýma očima (610). *USA.QeX.cz - Spojené státy českýma očima (1)* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-19]. Dostupné z: <http://usa.qex.cz/V%C3%A1lka+ve+Vietnamu>

Úspěch Nixon zaznamenal společně se svým ministrem zahraničí Henrym Kissingerem na mezinárodním poli, kde se jim podařilo obnovit diplomatické vztahy s Čínou, a zároveň se podíleli na politice détente, tedy zmírnění napětí, které přetrvávalo mezi Spojenými státy a Sovětským svazem.

2.2.1 Vztahy s Čínou

Cílem Richarda Nixona bylo opětovné navázání vztahů s Čínou, které ochladly poté, co se v zemi 1. října 1949 chopila vlády komunistická strana v čele s Mao Ce-tungem. Vyhlášením Čínské lidové republiky (ČLR) a odchodem generála Čankajška na Tchajwan tak skončila etapa spolupráce Číny a Spojených států.

Ztracenou kooperaci však bylo nutné navázat už v padesátých letech, kdy vychladly vztahy rovněž mezi ČLR a Sovětským svazem. A zdálo se, že dojde ke skutečnému konfliktu. Spojené státy nemohly dovolit, aby se silná jaderná mocnost jakou byl Sovětský svaz utkal v souboji s Čínou, která svůj jaderný arzenál teprve budovala. Případné vítězství SSSR a jeho následné spojenectví s ČLR by byla nejen pro Spojené státy, ale i celou Západní Evropu, nepříjemná kombinace. Nixon proto zahájil svoji politiku tzv. trojúhelníkové diplomacie, která se týkala tří velmocí USA – ČLR – SSSR a která měla za úkol snížit napětí v jejich vztazích.

Konečným důsledkem vzájemných snah o zlepšení situace byla Nixonova návštěva Čínské lidové republiky 1. února 1972, kde byly položeny základy pro navázání standardních diplomatických styků a ze kterého vzešlo tzv. Šanghajské komuniké, vydané 28. února 1972. V dokumentu byly obsaženy nejen body shody obou velmocí, ale rovněž otázky, které měly být řešeny do budoucna, jako např. Vietnamská válka či Tchajwan. Jedním z důležitých závazků Spojených států a Čínské lidové republiky byla dohoda o tom, že ani jedna ze zemí si nebude klást nároky na nadvládu v Asii, a zároveň nepřipustí, aby se hegemonie zmocnila jiná země¹⁵ „*neboli, vyjádřeno*

---

¹⁵ Détente. *Studená válka* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-19]. Dostupné z: <http://studena.valka.cz/detente1.htm>; KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Praha: Prostor, 1997. ISBN 80-851-9059-1, s. 754-762.

*Maovými nediplomatickými slovy - jednat společně, abychom se mohli vypořádat s těmi (sovětskými) parchanty.*¹⁶

2.2.2 Vztahy se Sovětským svazem

Sblížení Spojených států a Číny umožnilo vést rozhovory mezi Washingtonem a Moskvou, která si uvědomovala nutnost jednání se Západem. Americko-čínské détente následně dalo impuls pro vytvoření dohody o omezení strategických zbraní (SALT - Strategic Arms Limitation Talks) mezi Sovětským svazem a Spojenými státy.

2.2.2.1 SALT I

V listopadu 1969 bylo zahájeno první jednání¹⁷ o omezení strategických zbraní, které po třech letech, 26. května 1972 v Moskvě, ukončili svými podpisy představitelé obou velmocí Richard Nixon, tehdejší prezident Spojených států, a Leonid Brežněv, generální tajemník Komunistické strany Sovětského svazu. V dohodě bylo sjednáno omezení počtu mezikontinentálních balistických raket a určena hranice pro rakety na ponorkách.

Dokument obsahoval smlouvu o nerozmíst'ování systémů raketové obrany – ABM (Anti-Ballistic Missiles). Obě strany se dohodly, že nebudou používat systém ABM, do kterého se řadí protirakety, jejich odpalovací zařízení a radiolokační stanice protiraketové obrany, pro obranu své země a jakékoli jiné oblasti kromě jedné základny pro každou ze stran.¹⁸ Kapacita základny byla ovšem omezena počtem protiraket, jejichž množství nesmělo přesáhnout 100 kusů.

---

¹⁶ DURMAN, Karel. *Popely ještě žhavé: velká politika 1938-1991*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-802-4615-363, s. 94.

¹⁷ Zájem o politiku mírové koexistence s kapitalistickými státy, a především se Spojenými státy potvrdil Leonid Brežněv v červnu 1969. Tento záměr byl Nixonovi sdělen již v únoru 1969 sovětským velvyslancem Dobryninem. Poté však mezi americkými a sovětskými zástupci proběhlo pouze několik rozhovorů informativního charakteru. Zdroj: SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. ISBN 80-7325-046-2, s. 14.

¹⁸ Původně bylo dovoleno vybudovat dva obranné protiraketové systémy. Jeden určený pro obranu hlavního města a druhý okolo základny mezikontinentálních raket s maximálním počtem 100 odpalovacích zařízení a 100 protiraket v okrsku o poloměru 150 kilometrů. V roce 1974 však protokol k dohodě počet oblastí snížil na jednu s možností změny lokality za podmínky, že tato změna bude

Mezi další omezení a zákazy se řadí vyvíjení, testování a používání systémů ABM a jejich komponentů, které jsou umístěné na zemi, v moři, ve vzduchu nebo ve vesmíru, přičemž ani jedna ze stran nesmí vyvíjet, testovat a používat takové odpalovací zařízení, ze kterého by mohla být současně vystřelena více než jedna protiraketa. V neposlední řadě dohoda omezuje vývoj raket země-vzduch určených proti mezikontinentálním balistickým střelám, které jsou odpalované z ponorek.

Smlouva byla ratifikována Senátem Spojených států amerických 3. srpna 1972, a protože její působnost nebyla časově omezena, umožňovala každé ze stran odstoupit od dohody v případě ohrožení jejich vyšších zájmů. O tomto kroku však musela být druhá strana informována alespoň šest měsíců předem.¹⁹

Podepsaná byla rovněž Prozatímní dohoda o omezení strategických útočných zbraních s působností od 1. července 1972 na dobu pěti let. Dohoda známá jako SALT I přikazovala Spojeným státům a Sovětskému svazu omezit mezikontinentální balistické střely (ICBM - Inter-Continental Ballistic Missile), střely vypouštěné z ponorek (SLBM - Submarine Launched Ballistic Missiles) a ponorky mající tyto zbraně na palubě.²⁰

Úspěchem na domácí půdě za Nixonovy administrativy se stal let a následné přistání posádky Apollo 11 na Měsíci, což se uskutečnilo 20. července 1969. Přesto, že je tato událost často probírána mezi konspiračními tématy, byl to jeden ze zásadních momentů v historii Spojených států, které v tu dobu vedly boj se Sovětským svazem v tzv. „závodě o Měsíc“.²¹

Další významnou událostí na vnitřní politické scéně, kterou se ovšem Spojené státy pyšnit nemohou, je nepochybně aféra Watergate.

---

ohlášena druhé straně v roce revize smlouvy, která je pravidelně plánovaná po každých pěti letech. Zdroj: Nixon a Brežněv uzavřeli první dohodu v rámci SALT 1 — Kalendárium — ČT24 — Česká televize. *Česká televize* [online]. © 1996-2013 [cit. 2013-08-19]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kalendarium/16349-nixon-a-breznev-uzavreli-prvni-dohodu-v-ramci-salt-1/>

¹⁹ Tamtéž.; Cold War Museum. *Cold War Museum* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-21]. Dostupné z: <http://www.coldwar.org/articles/70s/SALTlandII.asp>

²⁰ SALT I. *U.S. Department of State* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-21]. Dostupné z: <http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/salt1.html>

²¹ Vesmírné závody, světlá stránka studené války | EkonTech.cz. *Domů | EkonTech.cz* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-21]. Dostupné z: <http://www.ekontech.cz/clanek/vesmirne-zavody-svetla-stranka-studene-valky>

2.2.3 Aféra Watergate

Jeden z nejznámějších politických skandálů 20. století, který značně ovlivnil nejen situaci uvnitř Spojených států, ale také diplomatická jednání s jinými zeměmi, je nepochybně aféra Watergate.

Aféra byla pojmenovaná podle komplexu obytných a kancelářských budov Watergate ve Washingtonu D. C., ve kterém měla své sídlo Demokratická strana. Právě do centra demokratů se v noci z 16. na 17. června 1972 vloupala pětice mužů, což započalo vyšetřování trvající téměř tři roky. Na jeho konci došlo k odstoupení a uvěznění mnoha vládních zaměstnanců, a v neposlední řadě také k rezignaci samotného prezidenta Spojených států Richarda Nixona.

Událost, ve které byl Richard Nixon usvědčen z nezákonných odposlechnů, silně ovlivnila situaci nejen v USA. Henry Kissinger se v knize *Bouřlivé roky* vyjádřil: „*Tentokrát sice naše národní trauma nevzešlo ze zahraniční krize – Vietnamu -, nicméně hluboce ovlivňovalo naše mezinárodní postavení. Mohli jsme přicházet s diplomatickými iniciativami, a dělali jsme to; mohli jsme ostře varovat každého, kdo by chtěl ohrožovat naši bezpečnost, a dělali jsme to. Začínali jsme však ztrácet autoritu k realizaci takových kroků v očistci, jenž neměl vítěze, jen poražené, a to z důvodů, jež byly zcela mimo dosah těch, kdo prováděli zahraniční politiku.*“²² Pochybnosti ostatních států vůči jednání se Spojenými státy ohrozilo Nixonovu pověst. Navenek Spojené státy ztrácely postavení silného hegemonu a důvěru, což mělo značný vliv na diplomatická jednání.

Kdo naopak těžil z této takřka bezvýhodné situace, byl Sovětský svaz se svými spojenci, kteří sledovali dění okolo prezidenta Nixona s velkým očekáváním a napětím. Celou událost pak mohli předkládat způsobem, který potvrzoval správnost sovětské vlády a ideologie.

---

²² KISSINGER, Henry. *Bouřlivé roky*. Praha: BB/art s.r.o., 1982. ISBN 80-7341-206-3, s. 120, 121.

2.3 Prezidentské období Geralda Forda

Gerald Rudolph Ford, nástupce Richarda Nixona, osmatřicátý prezident Spojených států amerických, a zároveň první prezident, který svůj post nezískal prostřednictvím voleb. Během svého krátkého funkčního období, které trvalo v letech 1974 až 1977, se snažil navázat na dosavadní zahraniční politiku Nixona a Kissingera a pokračovat ve slibně se rozvíjejícím americko-sovětském détente. Tento záměr potvrzuje i fakt, že Gerald Ford zachoval stávající administrativu téměř beze změn. Například ve funkcích prezidentova poradce pro otázky národní bezpečnosti a ministra zahraničí tak nadále zůstal osvědčený Henry Kissinger.²³

Po nástupu do funkce se Ford musel vypořádat s několika problémy, které přinesl hospodářský pokles v letech 1974-1975. V zemi bylo potřeba omezit inflaci, oživit upadající ekonomiku, zvládnout dlouhodobý nedostatek energie a v neposlední řadě zajistit světový mír. Ve vnitřních záležitostech ovšem slavil úspěch pouze v boji proti inflaci. Nepodařilo se mu totiž zastavit ani prudký růst cen energie, ani omezit ztrátu mezinárodní konkurenceschopnosti.²⁴

Zato v zahraničních záležitostech jednal Gerald Ford velmi energicky. Tím se mu podařilo udržet americkou moc a prestiž i po rozpadu Kambodže a Jižního Vietnamu, ze kterého se americké jednotky definitivně stáhly během evakuace ambasády v Saigonu ve dnech 29. a 30. dubna 1975.²⁵ Tento krok měl ovšem negativní dopad na vztahy mezi USA a SSSR. Celá situace nakonec Forda přiměla k provedení personálních změn na významných místech, neboť v administrativě docházelo k rozporům, které se týkaly rozdílných názorů na podobu a rozsah pokračující politiky détente vůči Sovětskému svazu.

---

²³ SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 27.; IVANJAN, Eduard Alexandrovič. *Bílý dům - prezidenti a politika*. Praha: Horizont, 1982, s. 284.

²⁴ Gerald R. Ford | The White House. *The White House* [online]. © 2013 [cit. 2013-09-04]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/about/presidents/geraldford>; HEIDEKING, Jürgen. *Američtí prezidenti: 41 portrétů od George Washingtona po Billa Clintona*. Praha: Prostor, 1999. ISBN 80-726-0012-5, s. 456.

²⁵ Gerald Ford. *Panovníci - seznam panovníků - Panovníci.cz* [online]. © 1996–2013 [cit. 2013-09-04]. Dostupné z: <http://www.panovnici.cz/gerald-ford>

2.3.1 Americko-sovětské vztahy

Schůzka, sjednaná na posledním setkání Nixona s Brežněvem, proběhla 23. a 24. listopadu 1974 ve Vladivostoku, přičemž hlavním tématem se staly otázky vztahující se k dohodě SALT.

Obě strany vydaly společné prohlášení o strategických útočných zbraních, které obsahovalo souhlas k zahájení dalších jednání v Ženevě v lednu 1975. Na setkání mělo dojít k vypracování nové smlouvy, jež by zahrnovala období od října 1977 do konce prosince 1985. Ve smlouvě měl být upraven počet interkontinentálních balistických střel a balistických střel odpalovaných z ponorek, které jsou vybavené vícečetnými jadernými hlavicemi. „*V dohodě z Vladivostoku byly potvrzeny limity na celkový počet strategických systémů a také střel nesoucích vícečetné hlavice (MIRVs²⁶)*.“²⁷ Jak USA, tak SSSR měly mít k dispozici 2 400 strategických nosičů, přičemž 1 320 z nich mohlo být vybaveno MIRVs.

Přestože Ford v roce 1974 přesvědčil veřejnost, že je schopný pokračovat v politice svého předchůdce Richarda Nixona, cíle, které byly vymezené v komuniké ze summitu ve Vladivostoku, se mu během roku 1975 nepodařilo naplnit. Vztahy mezi Spojenými státy a Sovětským svazem se naopak značně ochladily. Příčinou bylo neúspěšné jednání SALT v Ženevě. V průběhu předvolební kampaně navíc došlo ke změně Fordova postoje k politice détente. V důsledku soupeření s Ronaldem Reaganem se zřekl politiky, jež do té doby obhajoval, a vyslovil se pro politiku „mír skrze sílu“.²⁸

Fordova nová taktika dokázala porazit Ronalda Reagana na nominačním sjezdu v srpnu 1976 v Kansas City. Nedokázala však přemoci demokratického protivníka Jimmyho Cartera, který se tak stal devětatřicátým prezidentem Spojených států amerických.²⁹

Příčinou Fordovy prohry v prezidentských volbách v roce 1976 bylo podle mnohých komentátorů jeho rozhodnutí, které učinil brzy po svém nástupu na prezidentský post, udělit milost svému předchůdci Richardu Nixonovi, který tak

---

²⁶ Multiple Independently Targetable Reentry Vehicles

²⁷ SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 28.

²⁸ Tamtéž, s. 28-29.

²⁹ MAREŠ, Petr. *Prezidenti Spojených států*. Praha: Práh, 1994. ISBN 80-85809-24-9, s. 56.

nemohl být dále stíhán za zločiny spojené s aférou Watergate. Přesto, že své rozhodnutí Gerald Ford zdůvodňoval tím, že to bylo v zájmu jeho země³⁰, „zůstal (...) jediným americkým prezidentem, který nepoznal radost z vítězství v prezidentských volbách.“³¹

2.4 Prezidentské období Jimmyho Cartera

Jimmy Carter, celým jménem James Earl Carter, se v roce 1976 stal devětatřicátým prezidentem Spojených států, od něhož se očekávalo, že do Washingtonu vnese čerstvý vítr. Svým voličům „slíbil, že je politicky a psychologicky vyvede z hlubin ponížení, do nichž upadli po Nixonově aféře Watergate a neslavném konci války ve Vietnamu za Fordova prezidentství.“³² Od začátku svého prezidentského působení, které probíhalo v letech 1977 až 1981 se však musel potýkat s nepřekonatelnými ekonomickými problémy, jež způsobila všeobecná světová inflace a recese.

Mezi Carterovy největší úspěchy se řadí vytvoření národní energetické politiky a reforma vlády, jež dala vzniknout dvěma novým ministerstvům, Ministerstvu energetiky a Ministerstvu školství. Carter „úspěšně dereguloval některá průmyslová odvětví, a zároveň prosadil silnější legislativu pro ochranu životního prostředí a rozšiřování národních parků na Aljašce.“³³

Značná část problémů, se kterými se Jimmy Carter musel během svého úřadování vypořádat, spočívala v oblasti zahraniční politiky. Přesto, že s mezinárodní politikou neměl příliš zkušeností, dařilo se mu poměrně úspěšně. V roce 1978 byla v americkém Camp Davidu vytvořena Izraelsko-egyptská dohoda, která pojednávala o ukončení třicetiletého válečného stavu, o uznání hranice mezi oběma státy za neporušitelnou, s čímž souvisel rovněž odsun Izraele ze Sinaje, a také se týkala vzájemného uznání a navázání diplomatických a hospodářských styků. Dohoda navíc umožnila volný průjezd izraelských lodí Suezským průplavem a za mezinárodní vodní cesty označila Tiránskou úžinu

---

³⁰ HEIDEKING, Jürgen. *Američtí prezidenti: 41 portrétů od George Washingtona po Billa Clintona*, s. 456.; Gerald Ford. *Panovníci - seznam panovníků - Panovníci.cz* [online]. © 1996–2013 [cit. 2013-09-04]. Dostupné z: <http://www.panovnici.cz/gerald-ford>

³¹ MAREŠ, Petr. *Prezidenti Spojených států*, s. 56.

³² HEIDEKING, Jürgen. *Američtí prezidenti: 41 portrétů od George Washingtona po Billa Clintona*, s. 463.

³³ Gerald Ford. *Panovníci - seznam panovníků - Panovníci.cz* [online]. © 1996–2013 [cit. 2013-09-04]. Dostupné z: <http://www.panovnici.cz/gerald-ford>

a Akabský záliv. Po několika složitých vyjednáváních byla nakonec tato mírová smlouva mezi Egyptem a Izraelem neboli také první mírová smlouva na Blízkém východě 26. března 1979 podepsána v Růžové zahradě Bílého domu.³⁴

2.4.1 SALT II

Jedním z hlavních témat Carterovy zahraniční politiky byla lidská práva, jejichž respektování se stalo prezidentovou podmínkou pro všechny země, které si chtěly udržet dobré vztahy se Spojenými státy, případně s nimi řešit otázky hospodářské pomoci. Prezident Carter se tak otevřeně stavěl proti případům jejich porušování zejména v Argentině, Chile, Etiopii, Sovětském svazu, Jižní Africe i v Československu, čímž si vysloužil kritiku a odpor v zemích s totalitním politickým zřízením.³⁵

Carter byl přesvědčen, že v rámci mezinárodní politiky je možné zkombinovat prosazování lidských práv ve světě a současně udržovat důvěrné styky, které v případě Sovětského svazu povedou k dosažení dohody SALT. Již v červenci 1977 však spolkový kancléř Helmut Schmidt a kanadský premiér Pierre Trudeau upozornili Cartera na to, že Sovětský svaz nebude sdílet priority amerického prezidenta. Sovětský svaz se k americké kampani za lidská práva následně vyjádřil, „*že se zasahování do jeho vnitřních záležitostí neblaze promítne do vzájemných vztahů i procesu uvolňování napětí ve světě*“. Přitom Spojené státy měly nadále zájem o schůzku Cartera a Brežněva, která by se kromě jiného zaměřovala na dohodu SALT II.³⁶

Podmínky smlouvy SALT II projednával sovětský vůdce Leonid Brežněv již s bývalým americkým prezidentem Geraldem Fordem v listopadu 1974 ve Vladivostoku. Představitelé obou supervelmocí se tehdy dohodli na limitu, který nesměl překročit 2 400 nosičů balistických raket v každé zemi. V únoru 1977 přišel nový prezident Jimmy Carter s návrhem omezit počet nosičů o dalších 25%. S tím

---

³⁴ První egyptsko-izraelská mírová smlouva byla podepsána ve Washingtonu — Kalendárium — ČT24 — Česká televize. *Česká televize* [online]. © 1996 – 2013 [cit. 2013-10-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kalendarium/49655-prvni-egyptsko-izraelska-mirova-smlouva-byla-podepsana-ve-washingtonu/>; HEIDEKING, Jürgen. *Američtí prezidenti: 41 portrétů od George Washingtona po Billa Clintona*, s. 465.

³⁵ MAREŠ, Petr. *Prezidenti Spojených států*, s. 57.

³⁶ SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 35.

ovšem Sovětský svaz nesouhlasil a byl rozhodnut přistoupit na snížení maximálně o 8%.³⁷

Jednání o dohodě SALT II značně ztěžovaly vzájemné vztahy členů trojúhelníkové diplomacie. Sám Teng Siao Pching, vůdce Čínské lidové republiky, prohlásil, že došlo k vytvoření spojení USA, Číny, Japonska a západních zemí proti hegemonii SSSR, což výrazně zpomalilo proces dopracování smlouvy SALT II. Přesto, že Carter označil za cíl své administrativy rovnocenný přístup k SSSR i Číně, Sověty rozrušovalo možné nebezpečí ze strany Číny, jejíž vztahy se Spojenými státy se v té době dostaly na vysokou úroveň.³⁸

Smlouva SALT II byla nakonec podepsána 18. června 1979 na summitu ve Vídni, přičemž jejími signatáři se stali nejvyšší představitelé obou velmocí Leonid Brežněv a Jimmy Carter. Platnost smlouvy SALT II měla původně trvat pět let po její ratifikaci, tedy do roku 1985, avšak vzhledem k sovětské invazi do Afghánistánu³⁹ ratifikace neproběhla. Obě země ji nicméně přesto dodržovaly, čímž snížily nebezpečí jaderného konfliktu ve světě.⁴⁰

Přesto, že Jimmy Carter nebyl podruhé zvolen na prezidentský post, svými činy se nepochybně zapsal do historie Spojených států. V roce 2002 v Oslu navíc obdržel Nobelovu cenu za mír a stal se tak po prezidentu Theodoru Rooseveltovi (1906)

---

³⁷ Moderní-Dějiny.cz | ve Vídni podepsána dohoda SALT II. o omezení strategických jaderných zbraní. *Moderní-Dějiny.cz | Úvodní stránka* [online]. © 2009 [cit. 2013-10-03]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/203-kalendarium/>

³⁸ SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 36-38.

³⁹ Sovětská vojska vstoupila do Afghánistánu v prosinci 1979 pod záštitou dříve uzavřené sovětsko-afghánské smlouvy, která hovořila o spolupráci, přátelství a dobrém sousedství, a rovněž na žádost afghánských vládních představitelů. Ihned po vpádu do země však sovětské speciální jednotky dobyly prezidentský palác v Kábulu a zastřelily Hafizulláha Amína, tehdejšího předsedu Revoluční rady. Na jeho místo byl následně dosazen Babrak Karmal, afghánský velvyslanec v Československu, kterého sám Amín sesadil z vrcholných politických míst. Sovětský svaz od útoku očekával, že se situace brzy uklidní a dojde k přijetí jejich požadavků. Situace se ovšem zkomplikovala a sovětské vojenské jednotky musely čelit v dlouhotrvajícím konfliktu islámským mudžaheddínům z Talibánu, jejichž výcvik probíhal ve Spojených státech. Ke konečnému zvratu došlo až během vlády sovětského představitele Michaila Gorbačova, který přikázal stažení sovětských jednotek z Afghánistánu, který následně během několika let ovládli islamisté. Zdroj: Došlo k invazi sovětských vojsk do Afghánistánu — 1979 — Ve stopách doby — Vyprávěj — Česká televize. *Česká televize* [online]. © 1996 - 2013 [cit. 2013-10-26]. Dostupné z: <http://www.ceskatelivize.cz/porady/10266819072-vypravej/ve-stopach-doby/1979/288-doslo-k-invazi-sovetskych-vojsk-do-afghanistanu/>

⁴⁰ Leonid Iljič Brežněv a Jimmy Carter podepsali smlouvu Salt 2 — 1979 — Ve stopách doby — Vyprávěj — Česká televize. *Česká televize* [online]. © 1996–2013 [cit. 2013-10-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelivize.cz/porady/10266819072-vypravej/ve-stopach-doby/1979/289-leonid-iljic-breznev-a-jimmy-carter-podepsali-smlouvu-salt-2/>

a Woodrowu Wilsonovi (1919) v pořadí třetím americkým prezidentem, kterému se dostalo této pocty. Ocenění získal Carter za desítky let neutuchajícího úsilí o hledání mírových řešení mezinárodních konfliktů.⁴¹ Jak ve své volební kampani v roce 1976 pronesl: "*Nemůžeme být světový vůdce míru a zároveň největší vývozce zbraní.*"⁴²

---

⁴¹ Jimmy Carter převzal Nobelovu cenu za mír | Zahraničí. *Český rozhlas* [online]. © 1997-2013 [cit. 2013-10-26]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/zahranici/_zprava/57582

⁴² John F. Kennedy - Jimmy Carter. *John F. Kennedy* [online]. © 2007 - 2009 [cit. 2013-10-26]. Dostupné z: <http://johnfkennedy.ic.cz/jimmycarter.html>

3. První funkční období amerického prezidenta Ronalda Reagana

Následující kapitola se věnuje okolnostem, které měly zásadní vliv na formování americko-sovětských vztahů v prvním funkčním období Ronalda Reagana, coby nového prezidenta Spojených států amerických. Zaměřuje se zejména na Reaganovy kroky, které podnikl vůči Sovětskému svazu k dosažení moci a k získání zpočátku chybějícího respektu.

3.1 Vítězné volby 1980

Situace ve Spojených státech byla na konci prvního funkčního období prezidenta Jimmyho Cartera v tragickém stavu. Životní úroveň Američanů upadala a lidem se žilo hůř. Inflace dosáhla hodnoty 12,5 %, nezaměstnanost vystoupala na 7 %. Příjmy úředníků a kvalifikovaných dělníků výrazně klesaly a celkově byly Spojené státy vojensky i ekonomicky velmi slabé.

Problémy ovšem USA netrápily jen na domácí půdě, naopak v zahraničních záležitostech byla situace podobná. Světem se šířil komunismus. Koncem roku 1979 vpadla sovětská vojska do Afghánistánu, v Teheránu bylo osazenstvo amerického velvyslanectví drženo radikálními studenty a KGB podporovala terorismus po celém světě, přičemž bomby vybuchovaly i v samotných Spojených státech.⁴³

Amerika, jedna z nejsilnějších zemí světa, si přestávala věřit. Sám prezident Carter obyvatelům země dennodenně naznačoval, že Spojené státy již dosáhly maxima ve své existenci a lid si nyní musí uvědomit degradaci země a s tímto stavem se smířit. Musí přijmout horšící se podmínky, za které si podle Cartera Američané mohou sami. Ronald Reagan ovšem s těmito výroky nesouhlasil a stavěl se proti úpadku země. Ve své autobiografii se k situaci vyjádřil: *„S přibývajícímí měsíci, tak, jak se problémy dále zhoršovaly, mně volalo stále více lidí a přemlouvalo mě, abych kandidoval*

---

⁴³ PACNER, Karel. *Osudová třináctka: Státníci, diktátoři a zločinci, kteří formovali 20. století*. Praha: BRÁNA, 2012. ISBN 978-80-7243-578-4, s. 228.

na prezidenta, a já jsem se stále více přikláněl k rozhodnutí, že kandidaturu skutečně v roce 1980 přijmu.“⁴⁴

Jimmy Carter se za čtyři roky ve funkci prezidenta projevil jako slabý vůdce, přesto ho Demokratická strana do voleb opět nominovala, aby se pokusil znovu uhájit své místo představitele státu. Za republikány byl vyslán pečlivě připravený Ronald Reagan, kterému zpočátku většina politiků a novinářů nedávala moc šancí. Komentátor Richard Reeves se pro časopis Esquire vyjádřil: „*Reagan působí jako nostalgická figurka, jejíž čas už dávno minul.*“ Rovněž časopis Nation o Reaganovi prohlásil, že „*je tou nejnebezpečnější osobou, která se kdy dostala do takové blízkosti prezidentského úřadu.*“⁴⁵

Volební účast v prezidentských volbách v listopadu roku 1980 dosáhla 52,6 %. Republikánský kandidát Ronald Reagan tehdy přesvědčil 44 milionů Američanů a získal 50,7 % z celkového počtu hlasů. O 8 milionů hlasů tak porazil svého demokratického protivníka Jimmyho Cartera se 40,1 %, což odpovídalo více než 35 milionům hlasů, a ve svých devětašedesáti letech se stal v pořadí čtyřicátým prezidentem Spojených států amerických.⁴⁶

3.2 Situace v armádě

Inaugurace Ronalda Reagana se uskutečnila 20. ledna 1981 v západní části Kapitolu. Bylo to historicky poprvé, kdy byl obřad přesunut z východního křídla a to mimo jiné z toho důvodu, aby se ho osobně mohly zúčastnit tisíce diváků.⁴⁷

Chystané změny pak byly veřejnosti oznámeny počátkem února. V projevu Ronalda Reagana zaznělo, že nebude možné veškeré problémy, které se hromadily

---

⁴⁴ REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*. Praha: Prostor, 1997. ISBN 80-851-9060-5, s. 178.

⁴⁵ PACNER, Karel. *Osudová třináctka: Státníci, diktátoři a zločinci, kteří formovali 20. století*, s. 228, 230.

⁴⁶ Projděte si americká volební dramata od JFK k Bushovi - Aktuálně.cz. *Aktuálně.cz - Víte, co se právě děje* [online]. © 1999-2013 [cit. 2013-10-27]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/amerika/clanek.phtml?id=621062>; PACNER, Karel. *Osudová třináctka: Státníci, diktátoři a zločinci, kteří formovali 20. století*, s. 230.

⁴⁷ 20. leden – den, kdy se prezidenti USA ujímají vlády — Svět — ČT24 — Česká televize. *Česká televize* [online]. © 1996 – 2013 [cit. 2013-10-29]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/112958-20-leden-den-kdy-se-prezidenti-usa-ujimaji-vlady/>

několik desítek let, vyřešit okamžitě: „*Musíme si uvědomit, že neexistuje žádná krátká cesta k nápravě ... nemůžeme ale zpomalit realizaci ekonomického programu zaměřeného jak na snížení daňových sazeb pro zvýšení produktivity, tak i omezení vládních výdajů, které zase přinese snížení nezaměstnanosti a míry inflace.*“⁴⁸ Kongresu byl následně předložen návrh zákona, jehož cílem bylo snížit daně o 30% během následujících tří let. Dále měl odstartovat program na omezení bezdůvodné vládní regulace hospodářství a snížit výdaje zrušením zbytečných úřadů, institucí a programů. Důsledkem toho mělo dojít ke snížení osmdesátimiliardového rozpočtového schodku. Tyto změny se ovšem nelíbily demokratům, kteří po Reaganovi požadovali kompenzaci v podobě dalšího snížení výdajů na obranu. S tímto krokem naopak nesouhlasil Reagan.⁴⁹

Sovětský svaz vydával na obranu své země o polovinu víc než Spojené státy. Sověti vyráběli konvenční a atomové zbraně a budovali rozsáhlý arzenál, zatímco se americká armáda ještě stále dostávala z války ve Vietnamu. Američtí vojáci a námořníci nebyli za svou práci dostatečně finančně ohodnoceni a veřejnost je náležitě nerespektovala. Problémy se objevovaly i v armádním skladišti, kde se nalézaly lodě, které nebyly schopny plout či letadla, která nemohla létat. Reagan požadoval okamžitou změnu.

Na schůzce s vrchními veliteli ozbrojených sil jim sdělil svou představu o změnách, kterými měla armáda projít. Základním bodem bylo zvýšení financování. Dalším důležitým krokem pak bylo pozvednout úctu k lidem, kteří ve vojsku pracují. Reaganovým cílem bylo obnovit prestiž zaměstnanců armády na takovou úroveň, kdy oni sami budou opět hrdí na své povolání.⁵⁰

Reagan zahájil největší zbrojní program v mírové historii Spojených států. Podle něj však tento krok měl být prioritou již v minulých letech, aby mohla Amerika bez problémů čelit případným útokům Sovětského svazu. Celková modernizace strategických sil byla naznačena v direktivě NSSD-12, která zahrnovala pět oblastí. Caspar Weinberger, ministr obrany USA, navíc vyzval představitele jednotlivých oddělení ministerstva obrany, aby si sami určili částku, která by podle nich pokryla výdaje na obnovu jejich vojenských potřeb. Díky tomu mohla armáda založit nová

---

⁴⁸ REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 203.

⁴⁹ Tamtéž, s. 203, 204.

⁵⁰ NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 185.

oddělení, letectvo získalo několik tisíc nových bojových letounů a námořnictvo si výrazně rozšířilo svůj arzenál lodí.⁵¹ Podle slov Weinbergera „Reagan vedl zemi řadou symbolických aktů a jeho bezkonkurenčními projevy, čímž dokazoval, že měl skutečný zájem o naše bojové síly. Změnil pohled národa; a muži a ženy z armády to věděli.“⁵² Celková modernizace amerického vojska tak měla Sovětům připomenout, že se Spojené státy nikdy nevzdají pozice silného hegemonu, který je jim schopen čelit.

3.2.1 Direktiva národní bezpečnosti NSDD-12

Prvního října 1981 byla prezidentem Reaganem podepsána direktiva NSDD-12 týkající se programu modernizace strategických sil. Směrnice uvádí: Dlouhodobý vývoj našich strategických sil se bude řídit programem modernizace, jenž uvádí tato směrnice. Zároveň nám pomůže navrátit strategickou rovnováhu se Sovětským svazem, neboť díky modernizaci budou naše jaderné síly bezpečnější a stabilnější než ty současné. Program nám tímto poskytne potřebnou sílu k vytvoření lepších podmínek k vyjednávání se Sověty o snížení zbraní.

Je důležité mít na paměti, že kromě modernizace strategických sil se budeme rovněž věnovat prostředkům, které povedou ke zlepšení, modernizaci a posílení našich konvenčních zbraní stejně jako k jejich výzkumu a vývoji.

Veškeré finanční prostředky potřebné k dokončení programu budou získány z aktuálně plánovaného a schváleného rozpočtu na obranu. Překročení limitu by vedlo k přepracování programu v rámci dohodnutého rozpočtu.

Program modernizace strategických sil má celkem pět vzájemně se ovlivňujících částí. Nejvyšší prioritou se stala oblast strategické komunikace, kde by se vytvořil systém pro velení a komunikaci, který by dokázal odolat jadernému útoku ve všech jeho fázích. Dále šlo o modernizaci strategických bombardovacích sil přidáním dvou nových

---

⁵¹ D'SOUZA, Dinesh. *Ronald Reagan: jak se obyčejný muž stal neobyčejným vůdcem*. Brno: Barrister, 2004. ISBN 80-865-9824-1, s. 138.

⁵² „The President took care of that most vital aspect of restoring morale. Almost single-handedly he led the country, by a number of symbolic acts, by his matchless speeches and by showing the genuine affection that he had always had for our fighting forces. He changed the nation's outlook; and the men and women of the military knew it, and responded.“ Zdroj: WEINBERGER, Caspar W. *Fighting for peace: seven critical years in the Pentagon*. New York, NY: Warner Books, 1990. ISBN 04-465-1481-0, s. 52.

typů bombardérů. Ministerstvo obrany tak dostalo povolení vyvinout bombardér B-1, který byl původně zakázán prezidentem Carterem, a rovněž se zahájila výroba bombardérů Stealth, které jsou schopny proniknout sovětskou protileteckou obranou. V roce 1982 měla být navíc nasazena nejmodernější generace strategických bombardérů B-52 umístováním ze vzduchu odpalovaných raket s plochou dráhou letu, tzv. Air-Launched Cruise Missiles – ALCMs). Třetí oblastí bylo zahájení výroby ponorek Trident nesoucí rakety D-5, díky čemuž by se zvýšila přesnost a užitečná váha z ponorek odpalovaných balistických střel. V dalším bodě se direktiva NSDD-12 zabývá zdokonalením strategické obrany, kde by měl být zahájen výzkum a vývoj antibalistického systému. Poslední část směrnice hovoří o nasazení nové, větší a přesnější pozemní balistické rakety MX. Po dokončení jejího vývoje bude rozmístěno sto kusů této mezikontinentální rakety, známé také pod názvem Peacekeeper.⁵³

3.3 Vztahy vůči Sovětskému svazu

S obnovou armády bylo samozřejmě propojeno i hospodářství Spojených států, které v roce 1981 zažívalo značnou krizi. Rozhodnutí Jimmyho Cartera uvalit embargo na dodávky obilí do Spojených států, se ukázalo být do určité míry kontraproduktivní. Přesto, že Reagan stál proti politice Moskvy, bylo jasné, že zabráněním dovozu obilí do Sovětského svazu uškodí pouze americkým farmářům, neboť Sověti okamžitě získali pomoc od jiných spojenců USA. Naopak zrušení tohoto embarga by Sovětský svaz podpořilo. Získal by především výhodu ve vydávání menší sumy do oblasti zemědělství, díky čemuž by mohl navýšit investice do zbrojení. Reagan se tak ocitl v situaci, kdy se musel rozhodnout. Dne 24. dubna 1981 nakonec zvolil zrušení embarga a dal tak přednost domácím zájmům před zahraničními.⁵⁴

---

⁵³ NSDD-12: Strategic Forces Modernization Program. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2013-12-17]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDS/NSDD12.pdf>; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 89, 90.

⁵⁴ REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 206, 207.

Vztahy mezi Spojenými státy a Sovětským svazem byly přesto víceméně chladné. V prvním roce Reaganovy vlády se projednávaly především možné postupy vůči Sovětskému svazu a jen zřídka došlo k diplomatickým jednáním.⁵⁵

3.3.1 Krize v Polsku

Počátkem roku 1982 se hlavním tématem americké zahraniční politiky stala krize v Polsku, jež významně narušila americko-sovětské vztahy. Poté, co se Polsko stalo po zmanipulovaných volbách v roce 1947 součástí sovětské říše, nastaly uvnitř země hospodářské problémy, což vyvolalo nespokojenost obyvatelstva. V roce 1980 byl dokonce založen odborový svaz Solidarita⁵⁶, který hájil zájmy polských obyvatel vůči komunistickému režimu. S finanční podporou Spojených států začala Solidarita vydávat vlastní necenzurované noviny „Solidarita“, přičemž se z ní postupem času stávalo opoziční hnutí, které již koncem roku 1980 čítalo zhruba 10 milionů členů.

Snaha nezávislého odboru podílet se na vládních reformách se ovšem nezamlouvala Moskvě, která učinila několik varovných signálů pomocí vojsk Varšavské smlouvy. Nicméně Ronald Reagan Sovětský svaz varoval, že pokud dojde k sovětské invazi do Polska, budou Rusové nuceni čelit komplikacím ve vzájemných vztazích se Spojenými státy, což si Sověti nemohli dovolit.

Situaci nakonec sám vyřešil polský generál Wojciech Jaruzelski, který nechal 13. prosince vyhlásit výjimečný stav v Polsku a sám jako předseda „Vojenského výboru národní záchrany“ zakázal odborový svaz Solidarita. Současně byl zatčen Lech Walesa a další odboráři, kteří se na stávce podíleli.

---

⁵⁵ V roce 1981 Ronald Reagan navrhl, aby Sovětský svaz zastavil instalování raket SS-20 s dosahem pěti tisíc kilometrů. V opačném případě budou Spojené státy nuceny, na žádost evropských spojenců v NATO, rozmístit zbraně stejné třídy v západní Evropě. Tuto možnost tzv. „nulovou variantu“, což byla úplná likvidaci raket středního doletu, ovšem sovětský vůdce Leonid Brežněv odmítl. Zdroj: Pozice síly. *Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2013-12-18]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm

⁵⁶ Odborový svaz Solidarita byla založena stávkujícími dělníky pod vedením elektrikáře Lecha Walesy poté, co se vláda rozhodla opět úmyslně zdražit potraviny. Stávka dělníků pokračovala až do doby, kdy se komunisté rozhodli vzniklou situaci řešit a sepsáním Gdaňské dohody uznat nezávislost odborů, což byl jeden z 21 požadavků Solidarity. Zdroj: Polsko 1981. *Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/polsko_1981.htm; Polsko: boj Solidarity. *Svět poznání*. 1998, č. 16, s. 329-330.; Lech Walesa. *Svět poznání*. 2001, č. 205, s. 737-738.; JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*. Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-807-3910-259, s. 606.

Spojené státy odpověděly tak, že nechaly zakázat lety do USA sovětské letecké společnosti Aeroflot a bylo vyhlášeno embargo na určité produkty pro Sovětský svaz, což zahrnovalo také komponenty důležité pro výstavbu sibiřského plynovodu.⁵⁷

Jednou z dalších událostí roku 1982, která měla vliv na vztah Západ-Východ, bylo úmrtí Leonida Brežněva, kterého ve funkci generálního tajemníka KSSS nahradil Jurij Vladimirovič Andropov.⁵⁸

3.3.2 START

Důležitým bodem, kterému bylo potřeba věnovat zvláštní pozornost při navazování americko-sovětských vztahů, byly strategické zbraně. Dohoda SALT II z roku 1979 byla nevyhovující, neboť obsahovala řadu nepřesných formulací, např. ačkoliv limitovala počet střel pro obě velmoci, neudávala hranici pro počet jaderných hlavic instalovaných na nosiči, což značně znevýhodňovalo Spojené státy. Americké rakety byly totiž mnohem menší než rakety Sovětského svazu, tím pádem byla nižší i jejich užitečná hmotnost. Sověti tak mohli na své nosiče instalovat vyšší počet jaderných hlavic.

V červnu 1982 byla proto zahájena nová jednání o omezení počtu strategických zbraní. Název SALT ovšem Reagan odmítl nadále používat, jelikož tento termín označoval většinou neúspěšná jednání o snížení stavu mezikontinentálních jaderných zbraní. Místo toho navrhl název START (Strategic Arms Reduction Talks), tedy jednání o snížení počtu strategických zbraní.

Do konce roku 1983 proběhlo hned několik jednání START, a ačkoliv měli američtí zástupci snahu vyjednávat se Sovětským svazem a nabízeli Rusům různé ústupky v řešení situace, konečné dohody se nepodařilo dosáhnout. Sověti odmítli přistoupit na požadavky a návrhy Spojených států a na rozdíl od Američanů se zároveň

---

⁵⁷ Státy jako Velká Británie, Německo a Francie však byly proti embargu Spojených států, neboť se na výstavbě plynovodu z velké části podílely. Zdroj: Polsko 1981. *Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/polsko_1981.htm; Polsko: boj Solidarity. *Svět poznání*. 1998, č. 16, s. 329-330.; Lech Walesa. *Svět poznání*. 2001, č. 205, s. 737-738.; JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*, s. 606.

⁵⁸ Jurij Vladimirovič Andropov – ve funkci generálního tajemníka KSSS od 12. listopadu 1982 do své smrti 9. února 1984.

odmítli zúčastnit jakýchkoliv dalších jednání. Důvodem podle nich bylo rozmísťování amerických raket v západní Evropě. Sovětský svaz tak chtěl Spojené státy donutit k dalším ústupkům a novým návrhům, kterých se ovšem nedočkal. Ve výsledné fázi to byli Rusové, kteří se stali terčem kritiky, protože právě oni byli ti, co opustili jednání.⁵⁹

3.3.3 Direktiva národní bezpečnosti NSDD-75

Dne 17. ledna 1983 vydal Ronald Reagan dokument, ve kterém zformuloval postoj Spojených států k Sovětskému svazu. Direktiva nazvaná NSDD-75 „*předznamenala základní změnu v americké politice vůči Sovětskému svazu, neboť dávala do souvislosti vnitřní a vnější politiku Kremlu,*“⁶⁰ a patří tak mezi nejdůležitější dokumenty týkající se zahraniční politiky, které vytvořila Reaganova administrativa.

Vztah Spojených států vůči Sovětskému svazu byl podle této direktivy nastíněn ve třech bodech: vnější odolnosti vůči sovětskému imperialismu; vnitřnímu tlaku na SSSR vedoucímu k oslabení příčin jeho imperialismu a eliminaci vznikajících neshod na jednáních pomocí přísné reciprocity.

V souvislosti se třemi body strategie měly dát Spojené státy Sovětům na vědomí, že jejich nepřijatelné chování s sebou ponese i negativní následky. Naopak pokud bude jejich chování zdrženlivé, přispějí tím k vytvoření vztahu Východ-Západ, což Sovětskému svazu přinese značné výhody. Důraz byl kladen především na to, aby byli Sověti s tímto stanoviskem vyrozuměni v období po Brežněvově smrti, tedy v době, kdy by na jeho nástupce mohly zapůsobit vnější vlivy.

Realizace americké politiky ovlivňovala prostředí, ve kterém byla sovětská rozhodnutí přijímána, ať už ve funkcionální či geopolitické oblasti, nebo v bilaterálních americko-sovětských vztazích.⁶¹

---

⁵⁹ SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 54, 126-136.; Pozice síly. *Studená válka* [online]. [© 2014] [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm

⁶⁰ *Svědění Washingtonu: Washington Times 1982-2002*. Praha: Ideál, 2004. ISBN 80-901-0176-3, s. 74.

⁶¹ NSDD-75: U.S. Relations with the USSR. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2014] [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDS/NSDD75.pdf>; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 56.

3.3.3.1 Funkcionální oblast

Funkcionální oblast zahrnuje vojenskou strategii, hospodářskou politiku a politickou akci.

1. „Vojenská strategie“ ve svém obsahu hovořila o modernizaci amerických vojenských sil, nukleárních i konvenčních. Důsledkem toho měl být dán jasný signál Sovětům, že Spojené státy za žádných okolností nebudou akceptovat druhou pozici či úpadek svého vojenského potenciálu. Současně mělo být Sovětskému svazu naznačeno, že jeho případný útok nepřinese žádné pozitivní zisky. Zároveň měla být do budoucna zajištěna silná a schopná americká armáda a využit technologický pokrok amerického vojska. V Evropě měla sovětská armáda čelit znovu posílené Severoatlantické alianci, což by v globální válce zajistilo, že Sověti nenajdou jistotu na žádné straně. Zdůrazněna byla odolnost a flexibilita amerických ozbrojených sil, které budou významně ovlivňovat sovětské vojenské kalkulace. V neposlední řadě si měl Sovětský svaz uvědomit, že americké zájmy v zemích třetího světa nemohou být napadeny či ohroženy bez rizika vážných amerických vojenských protiopatření.

2. „Hospodářská politika“ se zaměřovala na hospodářské vztahy mezi Spojenými státy a Sovětským svazem. Vztahy měly především sloužit ke strategickým a zahraničněpolitickým cílům stejně jako k ekonomickým zájmům. V této souvislosti mezi americké cíle spadalo: zajistit, aby ekonomické vztahy mezi Východem a Západem nepodporovaly sovětské zbrojení, což vyžadovalo zakázat dovoz technologií a vybavení, které by významně přispěly k posílení sovětských ozbrojených sil. Za další, aby se zabránilo dotování sovětského hospodářství nebo zmírňování hospodářských obtíží a aby nedocházelo k zeslabování tlaků na uskutečnění strukturálních změn v sovětském systému. Dále se mělo usilovat o minimalizaci potenciálních nátlaků Sovětského svazu na západoevropské státy ve sféře obchodu, zásobování energií a finančních vztahů, a také umožnit vzájemně prospěšný obchod s nestrategickým typem zboží jako je obilí, a to bez podpory západních zemí, aby nedošlo k vytvoření závislosti Západu na takovém obchodu.

Následně mělo dojít k dojednání dalších dohod se západoevropskými spojenci týkající se strategie pro rozvoj obchodních vztahů Východ-Západ, což navazovalo na již přijatou dohodu z 13. listopadu 1982.

Direktiva rovněž připomínala, že pokud by Sovětský svaz negativně změnil své chování, bylo ze strany Spojených států připraveno rázné protiopatření. V opačném případě mohla Reaganova administrativa poskytnout Sovětům ekonomické výhody, kterými by je dále motivovala k zachování přijatelného chování.

3. „Politická akce“ upozorňovala na potřebu ideologické myšlenky, která jasně oznamovala nadřazenost amerických a západních hodnot, nadřazenost svobody jednotlivce, svobody tisku, svobody odborů, svobody podnikání a politické demokracie nad represivními rysy sovětského komunismu. Důležitým prvkem bylo výrazné posílení amerických nástrojů, které představovala podpora demokratických sil, snaha upozornit na porušování lidských práv v Sovětském svazu, a také rozhlasové vysílání do SSSR. Při každé příležitosti tak měly Spojené státy poukazovat na dvojí postoj, který Sověti zaujímal k některým otázkám souvisejícím např. s etnickými menšinami či použitím chemických zbraní. Současně mělo být sovětské propagandě zabráněno přisvojování takových pojmů jako je „mír“.⁶²

3.3.3.2 Geopolitická oblast

Následující oblast se zaměřuje na průmyslovou demokracii, třetí svět a sovětskou říši.

1. „Průmyslová demokracie“ vyžadovala zejména úzkou spolupráci mezi vyspělými demokratickými státy a silnějším a účinnějším opatřením kolektivní obrany. Povinností Spojených států, jakožto vysoce postaveného člena Severoatlantické aliance, tak bylo zajistit pevné vedení, vytvářet konsensus mezi spojenci a mírnit případné neshody uvnitř aliance. Důraz byl rovněž kladen na podporu americké strategie ze strany spojenců. V krajních případech ovšem Spojené státy měly možnost chránit své životně důležité zájmy i bez podpory spojenců, či dokonce proti jejich rozhodnutí. Nicméně i v této situaci byly Spojené státy nuceny své rozhodnutí konzultovat se svými spojenci.

---

⁶² NSDD-75: U.S. Relations with the USSR. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2014] [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDS/NSDD75.pdf>; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 56-58.

2. Vzhledem k „třetímu světu“ byly Spojené státy nuceny udržovat důvěryhodnost svého závazku hájit zájmy Ameriky a jejich spojenců vůči sovětským zásahům, a zároveň chránit ty země třetího světa, které projevíly ochotu sovětským tlakům odolávat. Politika USA současně zahrnovala i diplomatické iniciativy na podporu řešení regionálních krizí, kupříkladu sovětského vykořisťování, souhrnu programů hospodářské pomoci, a také pomoci v soukromém sektoru pro země třetího světa.

3. V oblasti „sovětské říše“ se řešily zejména otázky nedostatků a slabých míst Sovětského svazu, kterých mohly Spojené státy využít. Jednalo se například o sovětské spojence, kteří se měli s americkou podporou distancovat od politiky Moskvy a nahradit ji demokratizací.

Dále se direktiva zaměřovala na jednotlivé oblasti či země sovětského vlivu. Zmíněna tu byla východní Evropa, kde hlavním tématem bylo dodržování lidských práv. Pozornost byla věnována i Afghánistánu, kde Sovětský svaz usiloval o upevnění svého vlivu, či Kubě, která byla prostředkem pro šíření komunismu. Záměrem Spojených států bylo eliminovat vliv a aktivity Sovětského svazu za pomoci např. Číny, jež podporovala USA v posílení světové obrany proti sovětské rozpínavosti a pomáhala mírnit situaci ve státech jako Jugoslávie, jež se staly cílem sovětského naléhání.⁶³

3.3.3.3 Bilaterální vztahy

Část nazvaná „bilaterální vztahy“ se zabývá třemi významnými body, mezi které patří kontrola zbrojení, oficiální dialog a americko-sovětské kooperační výměny.

1. Oddíl nazvaný „kontrola zbrojení“ obsahovala možnost Spojených států účastnit se na jednáních o odzbrojování v případě, že budou sloužit cílům národní bezpečnosti USA. Sama jednání ovšem nebyla cílem americké vlády, ale měla napomáhat k udržení vojenské rovnováhy, a zároveň sloužit jako důležitý prvek pro posílení národní bezpečnosti a globální stability. Rovněž byla nastíněna přímá souvislost mezi celkovou úrovní americko-sovětských vztahů a jejich působením

---

⁶³ NSDD-75: U.S. Relations with the USSR. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2014] [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDS/NSDD75.pdf>; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 58-59.

na uspokojivé výsledky rozhovorů. Direktiva upozorňovala na to, že americké odzbrojovací návrhy budou ve shodě s plány na nezbytnou modernizaci amerických sil, jež budou usilovat o dosažení vyváženého a prokazatelného snížení počtu srovnatelných zbraní na stejnou úroveň.

2. „Oficiální dialog“ se zaměřoval na obavy Spojených států, které se týkaly porušování lidských práv uvnitř Sovětského svazu, což mělo být projednáno v Moskvě. Současně se členové amerického týmu měli bránit sovětskému úsilí o návrat k americko-sovětskému programu zaměřeného především na odzbrojení.

Zmíněn byl také dialog mezi ministry zahraničních věcí, který značně usnadňoval diplomatickou komunikaci se sovětským vedením, napomáhal udržovat spojenecké pochopení a podporoval americký přístup ke vztahům mezi Východem a Západem. Kladné výsledky se očekávaly i od případného summitu uskutečněného mezi prezidentem Reaganem a jeho sovětským protějškem. Jeho brzké konání však mohlo vyvolat chybný dojem vzájemného zlepšení americko-sovětských vztahů, aniž by u Sovětů došlo k požadované změně chování, což by u amerických spojenců mohlo vzbudit nereálná očekávání vůči Sovětskému svazu.

Cílem summitu by ovšem nebyl podpis nové dohody mezi supervelmocemi. Naopak každá schůzka měla mít pozitivní dopad na americké spojence i veřejnost a měla potvrdit předpoklad, že změny sovětských postojů mají pozitivní vliv na zlepšení americko-sovětských vztahů.

3. V oblasti „americko-sovětských kooperativních výměn“ byl kladen důraz na zachování silných ideologických prvků a nezasahování do struktur výměnných programů. Kladně přijímáno bylo rozšíření programů, které měly pozitivní vliv na vývojové změny sovětského systému. Spojené státy měly zároveň se svými spojenci udržovat vzájemné zvýhodnění a v odvětví výměnné politiky bylo nutné zabránit přenosu citlivých technologií do Sovětského svazu.

Podle direktivy měly veškeré uvedené cíle dlouhodobý charakter. Během následujících pěti až deseti let mělo pokračovat období značné nejistoty, ve kterém Sovětský svaz může testovat americké odhodlání reagovat na pokračující agresivní chování Sovětů, jež je Spojenými státy považováno za nepřijatelné.

Nejistotu Reaganovy administrativy vůči Sovětskému svazu následně zhoršilo nepředvídatelné jednání nového vedení SSSR, které nastoupilo po smrti Leonida

Brežněva. Cílem USA se stalo vytvoření škály pozitivních či negativních nabídek, které měly přinutit sovětské představitele k přijetí takové politiky, která bude co nejméně ohrožovat americké zájmy. Pokud by ovšem došlo k jakémukoliv zhoršení americko-sovětských vztahů, odpovědnost měla vždy padnout na stranu Moskvy. Spojené státy přitom nesměly v žádném případě ustoupit tlaku na učinění „prvního kroku“.

Omezenost zdrojů a nástrojů Spojených států potřebných k uskutečnění americké strategie byla nezbytná k jejich využití tam, kde budou mít největší omezující dopad na Sovětský svaz a k mobilizaci spojenců a přátel, kteří jsou ochotni připojit se k USA do procesu zabránění šíření sovětské moci.

Základem amerických a západních politik musí být podle direktivy silné vojsko, jež bude akceschopné v celém spektru potenciálních konfliktů a bude řízeno správně pojatou politickou a vojenskou strategií s prioritami jako je:

- udržení stabilního a dlouhodobého růstu amerických výdajů na obranu týkající se jaderných i konvenčních zbraní;
- vytvoření dlouhodobého souhlasu Spojených států pro jednání se Sovětským svazem;
- zachování strategického vztahu s Čínou a minimalizování příležitostí pro navázání vztahů mezi Čínou a Sovětským svazem;
- vytváření a udržování zásadních ideologických a politických útoků, které povedou k vývojové změně v sovětském systému;
- účinný nesouhlas vůči snahám Moskvy upevnit svou pozici v Afghánistánu;
- zabránění šíření sovětského vlivu v kritických oblastech Středního východu a v jihozápadní Asii;
- udržování mezinárodního tlaku na Moskvu, aby umožnila zmírnění současného útlaku na Polsko, a zintenzívnění dlouhodobější nezávislosti v celé východní Evropě;
- a neutralizace a snížení ohrožení národních bezpečnostních zájmů Spojených států, které vyvolávají sovětsko-kubánské vztahy.

Základem politiky Spojených států je snaha o dosažení cílů, jež stanovuje tato direktiva. Pravděpodobně nedojde k rychlému průlomu v americko-sovětských vztazích, a proto byla nabízena možnost změny amerického přístupu k Sovětskému svazu. Prostor se tak dal administrativě USA, necht' zváží, jakou formou bude

prezentovat svoji politiku, která nemusí stát pouze na konfliktu s Moskvou, ale naopak může být základem pro případný společný dialog.⁶⁴

Konečná podoba direktivy NSDD-75 zahrnovala zcela odlišnou strukturu americké politiky, kterou Spojené státy vůči Moskvě doposud používaly. Nová politika tak podněcovala nejen k udělení sankcí za nepřijatelné chování Sovětů, ale také k vyvolání změn uvnitř sovětského režimu, který ono sovětské chování vzbuzoval.⁶⁵

3.4 Obranná strategie Ronalda Reagana

Jediná možnost, jak bojovat se Sovětským svazem, bylo odstrašování. To znamenalo, že obě supervelmoci neustále udržovaly jaderný arzenál v pohotovosti, aby ho v případě nouze mohly použít a zničit tím druhou stranu. Tato politika vzájemného zaručeného zničení, tzv. MAD⁶⁶, fungovala na principu, kdy Spojené státy ani Sovětský svaz proti sobě nepoužily jaderné zbraně, neboť si byly vědomy, že by to vedlo ke vzájemnému zaručenému zničení. Přesto, že obě země politiku MAD dodržovaly, byla tato forma ochrany nejistá. Stejně jako jiné metody podléhala vlivu nepředvídatelných situací, chybám či nehodám.⁶⁷ Ronald Reagan ve své knize poznamenal: „Věděl jsem, že jadernou válku nemůže vyhrát žádná strana. Nikdy k ní prostě nesmělo dojít. [...] Válka mezi supervelmocemi by zničila většinu světa a zbytek by navždy zůstal zcela neobyvatelný.“ Proto bylo nutné vymanit se z několikaletého stereotypu, neboť neustálá inovace a zvyšování počtu zbraní⁶⁸ nikam nevedlo.⁶⁹

---

⁶⁴ NSDD-75: U.S. Relations with the USSR. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2014] [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDS/NSDD75.pdf>; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 60-61.

⁶⁵ PIPES, Richard. *Vixi: paměti nezařaditelného*. Praha: Mladá fronta, 2005. ISBN 80-204-1296-4, s. 270.

⁶⁶ Mutually Assured Destruction; v překladu znamená slovo „mad“ šílený, bláznivý.

⁶⁷ NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 240-241.

⁶⁸ Vzhledem k tomu, že Sovětský svaz investoval do zbrojení mnohem více financí, musely Spojené státy držet krok a učinit potřebná opatření. Došlo nejen k modernizaci jaderného arzenálu, ale také k rozmístování nového typu raket středního doletu v Evropě, které měly pomoci chránit spojence v NATO před sovětskou hrozbou. Zdroj: REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 223.

⁶⁹ Tamtéž, s. 222–231.

Již v průběhu Reaganovy volební kampaně se členové jeho týmu snažili vypracovat koncept bezpečnostní politiky, která by v případě vítězství ve volbách mohla být použita jako obranná strategie země. Koncept měl nakonec dvě podoby.

První pojetí vypracoval William Van Cleave⁷⁰ a zaměřovalo se především na opatření, která povedou k odstranění sovětské převahy. Důležitými kroky tak mělo být rozmístění střel MX a většího počtu ze vzduchu odpalovaných střel s plochou dráhou letu, výroba bombardérů B-1 a vybudování systému protiraketové obrany.

Autorem druhého konceptu byl Richard Allen⁷¹, který se ve své „Strategické směrnici“ zabýval zejména nebezpečím sovětské vojenské převahy. Stejně jako Van Cleave kladl důraz na vybudování antibalistického systému, především jako ochranu civilního obyvatelstva proti jadernému útoku. Dále se věnoval nové podobě amerického strategického odstrašování, které by podle něj nemělo být zaměřeno na obyvatele Sovětského svazu, ale naopak na jeho vojenské a politické cíle.⁷²

3.4.1 „Mír skrze sílu“

Reaganova zahraniční politika se víceméně dala pojmenovat třemi slovy: „Mír skrze sílu“⁷³. Podle Reagana bylo důležité dosáhnout míru prostřednictvím síly, nikoli míru, který bude pouze na papíře. Nový americký prezident se proto vyjadřoval ve svých projevech o Rusech velmi otevřeně a upřímně.⁷⁴ Tím chtěl dát Sovětům najevo, že neustálým šířením komunismu pouze prodlužují závody ve zbrojení, ve kterých se Spojené státy rozhodně nespokojí s druhým místem. Ronald Reagan zároveň naznačoval, že novou americkou vládu již neumlčí slova a sliby Sovětského

---

⁷⁰ Hlavní poradce Ronalda Reagana v otázkách obrany ve volební kampani v roce 1980.

⁷¹ Reaganův poradce pro otázky národní bezpečnosti ve volební kampani v roce 1980.

⁷² SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 80-81.

⁷³ Na přístup Ronalda Reagana k Sovětskému svazu se s odstupem let pohlíží jako na obrovský úspěch, což přiznali i Reaganovi kritici. Zdroj: REAGAN, Nancy a William NOVAK. *Ted' jsem na řadě já*. Praha: Československý spisovatel, 1992. ISBN 80-202-0352-4, s. 72.

⁷⁴ Dne 9. března 1983 Reagan v jednom ze svých nejvýznamnějších projevů, který se uskutečnil před Národní asociací evangelikálů, označil Sovětský svaz pojmem „říše zla“. Reaganova na tu dobu tvrdá slova vyvolala spekulace, zda nepřekročil hranici přípustného. Zdroj: D'SOUZA, Dinesh. *Ronald Reagan: jak se obyčejný muž stal neobyčejným vůdcem*, s. 130.; O'SULLIVAN, John. *Ronald Reagan: sto let od narození : sborník textů*. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, č. 89/2011. ISBN 978-808-7460-023, s. 111.; NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 222-235.

svazu, ale podstatné budou jejich činy.⁷⁵ Alexandr Tomský, publicista a nakladatel, se o Reaganovi zmínil: „*Vyjednával tvrdě a z pozice síly, ale měl tvář mírotvorce, jenž nesouhlasí se světem nukleárních zbraní.*“⁷⁶

Spojené státy si byly vědomy své převahy, kterou jim zajišťoval výrazně se rozvíjející kapitalismus. Na rozdíl od Sovětského svazu tak měla Amerika dostatek finančních prostředků k dosažení nadvlády ve zbrojních závodech. Reagan ve své knize prohlásil: „*Náš kapitalistický tržní systém nás neustále stimuluje, a proto jsme měli dostatečně silnou průmyslovou základnu, a tedy i kapacitu, která nám nad nimi zajišťovala jednoznačnou technickou převahu.*“ Přesto se Reagan snažil Sovětský svaz přimět k novým rozhovorům. Chtěl jim naznačit, že zbrojení je nevýhodné a zbytečné pro obě strany, a dále Sovětský svaz ujistit, že Spojené státy neusilují o jejich území, ale jde jim především o snížení jaderné hrozby a napětí, které mezi nimi panuje.⁷⁷

Reagan dobře věděl, jaký dopad by mělo vypuknutí jaderné války. Po tom, co skončilo jeho funkční období na pozici guvernéra Kalifornie, navštívil 31. července 1979 sídlo Velitelství severoamerické vzdušné obrany (NORAD - North American Aerospace Defense Command), což bylo americké armádní velitelství pro jaderné zbraně situované v Čejenských horách poblíž Colorado Springs.

V doprovodu generála letectva Jamese Hilla absolvoval soukromou prohlídku celé budovy, přičemž měl možnost prohlédnout si veškerou techniku, se kterou velitelství pracuje. Reagana v první řadě zajímalo, co by se dělo v případě jaderného útoku, neboť, jak jim bylo řečeno, NORAD by měl pouhých patnáct minut na upozornění obyvatel, že se na některé americké město řítí jaderná střela. Následně byl šokován faktem, že ve skutečnosti by Spojené státy nebyly schopny útok zastavit, neboť dosud neexistuje žádný protiraketový štít. Kromě toho, jednou z prvních zpráv z Pentagonu, které Reagan obdržel po nastoupení do funkce prezidenta Spojených států, byla informace o tom, „*že v případné jaderné válce se Sovětským svazem by zahynulo nejméně 150 miliónů Američanů – i kdybychom válku vyhráli.*“⁷⁸ To ovšem Reagan nemohl dopustit. Poté, co vstoupil do Bílého domu jako prezident USA, proto zaúkoloval generála Daniela O. Grahama, aby se zamyslel nad systémem protiraketové

---

⁷⁵ REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 206 – 231.

⁷⁶ O'SULLIVAN, John. *Ronald Reagan: sto let od narození : sborník textů*, s. 108.

⁷⁷ REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 206 – 231.

⁷⁸ NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 310, 311.

obranu. Za několik měsíců mu Graham předložil návrh protiraketového systému nazvaný „Vysoká hranice“, v angličtině „High Frontier“, který pracuje za pomoci pozemních a orbitálních zbraní.

Na jedné z prvních schůzek, které se Reagan zúčastnil jako prezident USA, se následně setkal s náčelníky štábů a veliteli ozbrojených sil americké armády a seznámil je s Grahamovým, v té době utopickým, plánem. Reagan požadoval rozpracování původního návrhu přesto, že si byl jistý jeho časovou a finanční náročností. Historik Victor Sebestyen v knize „1989 – Pád východního bloku“ uvedl: „[Reagan] *byl pevně přesvědčen, že pokud bude projekt úspěšný – a věřil tomu, že Američané mají znalosti a technologie potřebné k jeho uskutečnění -, přivede jaderné zbraně k odpisu a ve svém důsledku to povede k likvidaci jaderných arzenálů na celém světě.*“⁷⁹ Edward Teller následně navrhl účinný antibalistický štít, který byl vytvořen z rentgenových laserů kroužících ve vesmíru, a objasnil tím Reaganovi, jak by se daly zničit nepřátelské rakety ještě před zasažením cíle.⁸⁰ Reagan se ujistil, že jeho myšlenka na obrannou strategii země má vědeckou hodnotu a měla by být podpořena. Tak se zrodila myšlenka Strategické obranné iniciativy (Strategic Defense Initiative – SDI), která měla Sověty přimět usednout k jednacímu stolu.

3.4.2 SDI: Strategická obranná iniciativa

Počátkem roku 1983, konkrétně 11. února, jednal Ronald Reagan s náčelníky štábu, kteří navrhovali, aby se Spojené státy definitivně vzdaly doktríny vzájemného zaručeného zničení, tedy MAD, a namísto toho se více soustředily na výzkum a vývoj antibalistického systému. O více jak měsíc později se Reagan rozhodl, že se o svou představu podělí s veřejností.⁸¹

---

⁷⁹ PACNER, Karel. *Osudová třináctka: Státníci, diktátoři a zločinci, kteří formovali 20. století*, s. 234-235.

⁸⁰ Tamtéž, s. 234-235.; Karel Pacner | hlavní články. *Karel Pacner | hlavní články* [online]. © 2006-2012 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z: <http://www.karelpacner.cz/?str=hom&id=358&n=ronald-reagan-nejuspesnejsi-americky-prezident-20-stoleti>

⁸¹ NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 310, 311.

Dne 23. března 1983 ve 20:02 pronesl Ronald Reagan svůj projev k národu.⁸² Vysílání proběhlo živě z Oválné pracovny Bílého domu prostřednictvím televize a rádia. Reagan se v projevu zmínil o navýšeném rozpočtu na obranu. Podle něj je důležitý pro udržení rovnováhy sil mezi Spojenými státy a Sovětským svazem, neboť dle průzkumů disponují Rusové obsáhlejším a modernějším arzenálem zbraní a techniky než Spojené státy. V závěru proto veřejnost informoval o svém snu a pronesl k nim řečnickou otázku: „Co kdyby svobodní lidé mohli žít v bezpečí s vědomím, že jejich bezpečnost nespočívá na hrozbě okamžité odvety USA odrazit sovětský útok, ale že bychom mohli zachytit a zničit strategické balistické střely dříve, než by zasáhly naši vlastní zemi, nebo zemi některého z našich spojenců?“ Prezident přiznal, že vytvoření ochranného systému bude časově náročné a může trvat i několik desítek let, avšak současné technologie vznik systému dovolují. Následně se proto odvolal k vědecké komunitě, k těm, kteří světu dali jaderné zbraně, aby svůj talent obrátili ve prospěch lidstva a poskytli prostředky, které učiní jaderné zbraně bezmocné a zastaralé. Prohlásil, že „naším jediným cílem – který společně sdílí všichni lidé – je hledat způsoby, jak snížit nebezpečí jaderné války.“ Nehledě na vývoj pak bude on sám nadále usilovat o snížení jaderných zbraní ve světě prostřednictvím mírové politiky.⁸³ Jak uvedl D'Souza: „*Reagan ohlásil významnou změnu ve strategické politice Spojených států, která měla dalekosáhlé důsledky pro národní obranu i pro jednání o kontrole zbrojení se Sovětským svazem.*“⁸⁴

---

⁸² Rozhodnutí zahájit program vývoje strategické obranné technologie, který Ronald Reagan přednesl v projevu o národní bezpečnosti, přišel náhle a nečekaně, neboť prezident svůj úmysl konzultoval jen s několika málo osobami. Přesto, že Reagan již dříve jednal s ministrem obrany Casperem Weinbergerem a se sborem náčelníků štábu o možnosti zveřejnit vývoj technologií v budoucnu, nikdy nebylo dohodnuto, kdy k oznámení dojde. Členové sboru náčelníků štábu se tak o chystaném projevu o SDI dozvěděli tři dny předem, tedy 20. března 1983, zatímco státní sekretář George Schulz pouhé dva dny a Casper Weinberger dokonce až po půlnoci 22. března. Zdroj: SDI | POST. *POST | Portál odborných studentských textů* [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://postnito.cz/?tag=sdi>

⁸³ „What if free people could live secure in the knowledge that their security did not rest upon the threat of instant U. S. retaliation to deter a Soviet attack, that we could intercept and destroy strategic ballistic missiles before they reached our own soil or that of our allies?“ „Our only purpose -- one all people share -- is to search for ways to reduce the danger of nuclear war.“ Zdroj: Address to the Nation on Defense and National Security. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1983/32383d.htm>

⁸⁴ D'SOUZA, Dinesh. *Ronald Reagan: jak se obyčejný muž stal neobyčejným vůdcem*, s. 169.

3.4.2.1 Direktiva národní bezpečnosti NSDD-85 a direktiva NSSD 6-83

Dva dny po přednesení projevu, tedy 25. března 1983, podepsal Ronald Reagan tajnou Direktivu pro národní bezpečnost NSDD-85, známou jako „Eliminace hrozby balistických střel“. Cílem mělo být snížení světového napětí a obav z jaderných zbraní a zvýšení obranných systémů pro bezpečnost Spojených států a jejich spojenců, přičemž veškeré akce měly být prováděny v souladu se závazky vyplývajícími ze smlouvy ABM.⁸⁵

Doplňující směrnice NSSD 6-85 z 18. dubna 1983 dále nařizovala, aby do 1. října 1983 byla vypracovaná studie zabývající se technologií na obranu proti balistickým střelám. Výsledkem toho mělo být stanovení nejvhodnějšího uplatnění budoucího vědeckého či technologického pokroku v oblasti obranného systému a jeho role v případné bezpečnostní strategii Spojených států.⁸⁶

3.4.2.2 Technologie SDI

V roce 1984 byla zřízena Organizace pro strategickou obrannou iniciativu (Strategic Defense Initiative Organization – SDIO)⁸⁷, jejímž úkolem bylo pracovat a dohlížet na výzkumy a vývoj systému protiraketové obrany. Do čela této organizace byl zvolen generálporučík James Abrahamson, který již dříve zastával pozici ředitele amerického programu pro vývoj raketoplánu, podílel se na vzniku stíhacího letounu F-16, a rovněž se zúčastnil výcviku pro astronauty v NASA.

---

⁸⁵ NSSD 6-83: Study on Eliminating the Threat Posed by Ballistic Missiles. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSSDs/NSSD6-83.pdf>

⁸⁶ NSSD-85: Eliminating The Threat From Balistic Missiles. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDs/NSSD85.pdf>

⁸⁷ Organizace pro strategickou obrannou iniciativu byla zřízena v návaznosti na výsledky prací dvou analytických skupin. Studiu technologie se zabýval Výzkumný tým pro defenzivní technologie (Defensive Technologies Study Team) pod vedením bývalého, později i budoucího, ředitele NASA Jamese Fletchera. Druhá skupina věnující se politické a bezpečnostní studii pracovala v režii Freda Iklého a dělila se na dva nezávislé týmy. Skupinu pro výzkum budoucí bezpečnostní strategie (The Future Security Strategy Study) vedl Fred Hoffman, pracovník kalifornského výzkumného ústavu Pan Heuristics, zatímco meziresortní tým řídil Frank Miller z ministerstva obrany. Zdroj: WEINBERGER, Caspar W. *Fighting for peace: seven critical years in the Pentagon*, s. 310.; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 95, 96.

Veškerá rozhodnutí organizace však byla přímo odpovědná ministrovi obrany Casparu Weinbergerovi. Tímto chtěl Weinberger zamezit možným konfliktům v armádě, které by se mohly objevit v případě, že by byla programem strategické obrany pověřena jedna z armádních složek.

Již na počátku své existence naznačila Organizace pro strategickou obrannou iniciativu několik technologií, které byly podle odborníků vhodné pro vybudování obranného štítu nejen nad Spojenými státy, ale i jejich spojenci. Jednalo se především o technologie umístěné v kosmu, avšak do celkového obranného systému se řadily i elektronové a chemické lasery, pomocí systému orbitálních zrcadel zesílené rentgenové lasery, dále Directed Energy Weapons (DEW), tedy paprskové zbraně soustředící energii, a Kinetic Energy Weapons (KEW) neboli railguns, což jsou názvy pro kinetické zbraně, které vystřelují extrémně rychlé projektily za pomoci jejich akcelerace v silném magnetickém poli.⁸⁸

3.4.2.3 Ohlasy v USA

Reakce na Reaganovu myšlenku Strategické obranné iniciativy byly rozporuplné. A to i přesto, že Reagan ve svém projevu hovořil o SDI v obecné rovině a nevymezil konkrétní technologie a cíle, kterých by mělo být v budoucnu dosaženo.

Pozitivní ohlasy se ozývaly zejména ze strany americké veřejnosti, kterou zaujala Reaganova idea poskytnout ochranu civilnímu obyvatelstvu. Američané viděli v programu SDI naději, což dokazuje i zesílení podpory v období druhých prezidentských voleb v roce 1984.

Odlišně se však na celou věc dívali vědci. Podle nich nebylo možné vytvořit technologie navržené Organizací pro strategickou obrannou iniciativu. Nepřesvědčila je ani prezentace vynálezu Edwarda Tellera, jehož rentgenový laser fungoval na základě jaderného výbuchu, ze kterého čerpal veškerou energii. Vědecké komunitě se zdála být realizace Reaganovy představy o obranném systému značně vzdálená. Jiný názor nezastávala ani Unie znepokojených vědců (Union of Concerned Scientists – UCS), což byla organizace sdružující autority v oboru obranných technologií. Podle studie,

---

⁸⁸ SDI | POST. *POST | Portál odborných studentských textů* [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://postnito.cz/?tag=sdi>

kteřou vydali v roce 1984, je zcela nemořné vybudovat účinný obranný štít proti sovětským balistickým střelám. Podle vyjádření vědců by bylo zapotřebí rozmístit ve vesmíru tisíce satelitů o hmotnosti několika tisíc tun, přičemž by energie potřebná pro chod laserů činila 60% celkové energetické produkce USA. Sidney Drell, teoretický fyzik a obranný expert, navíc upozornil na fakt, že i kdyby se obranný systém za několik desítek let skutečně podařilo vytvořit, ani poté by nebylo možné hovořit o stoprocentní obraně. Z politického hlediska by totiž bylo nemořné systém vyzkoušet vypuštěním jaderné střely, a proto by nešlo s jistotou říci, zda funguje správně.⁸⁹

Na téma Strategické obranné iniciativy padlo mnoho výtek. Objevovaly se názory, že vytvořit vesmírný štít je zcela nemořné. Reagan se však hájil postřehem, že každá zbraň již v minulosti vždy vedla k objevu její protizbraně, přičemž moderní doba nabízí reálnou šanci uspět i v tomto případě. Dále se hovořilo například o financích, které bude potřeba vynaložit. Faktem bylo, že vznik obranného systému byl celkově velmi nákladný, což Reagan nepopíral. Jeho protiargumentem se ovšem staly desítky miliónů zachráněných životů.⁹⁰ Odmítavých názorů ze strany vědců a akademiků bylo poměrně hodně, Ronald Reagan byl však schopen většinu ze svých úsudků obhájit. Větší potíže představovaly politické dopady SDI.

Odborníci na obranu ve většině případů dávali za pravdu vědcům a stejně jako oni zastávali mínění, že je nepravděpodobné vybudovat systém protiraketové obrany. Zároveň však projevíli obavy o křehkou strategickou rovnováhu, která do té doby převládala mezi Spojenými státy a Sovětským svazem a kterou by realizace obranného systému mohla narušit. „*Prohloubení krize ve vzájemných vztazích se mělo odrazit zejména v možném zániku dohody ABM označované touto skupinou [skupinou odborníků na obranu] za nejdůležitější dohodu o kontrole zbrojení, ve vyvolání přímé stimulace sovětského úsilí posílit svoje ofenzivní i defenzivní systémy a v perspektivě vývoje již tak dosti ochlazených vztahů mezi USA a SSSR v následujících letech.*“⁹¹

Smlouva ABM byla založena mimo jiné na dohodě, kde se podle prvního odstavce článku V. „každá smluvní strana zavazuje, že nebude vyvíjet, testovat a rozmířovat ABM systémy nebo komponenty, které jsou umístěné na moři,

---

⁸⁹ SDI | POST. *POST | Portál odborných studentských textů* [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://postnito.cz/?tag=sdi.>; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 102, 103.

⁹⁰ NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 310, 312.

⁹¹ SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 106, 107.

ve vesmíru nebo na zemi v mobilním režimu.⁹² Instalace obranného systému Spojených států by však přesto vyžadovala, aby byly některé technologie umístěny na oběžné dráze Země, což byl jeden z argumentů odpůrců SDI.⁹³ Zapomněli však na fakt, že se Sovětský svaz již nějaký čas snaží vytvořit strategickou obranu s podobnými technologiemi, o jakou usilují Spojené státy⁹⁴. Důkazem toho byla například výstavba radarové stanice poblíž Krasnojarsku na Sibíři, čímž byla porušena smlouva ABM ze sovětské strany.⁹⁵

3.4.2.4 Ohlasy v SSSR

Reakce Sovětského svazu na projev, ve kterém byl zmíněn program SDI, byla směsice šoku a hrůzy. Jurij Vladimirovič Andropov, představitel Sovětského svazu po smrti Leonida Brežněva, Reaganův projev ostře odsoudil a prohlásil, že jde pouze o snahu Spojených států získat globální převahu. Rusové proto okamžitě zahájili kampaň, jejímž cílem mělo být rozvrácení amerického programu SDI.⁹⁶ D'Souza se k situaci vyjádřil: „*Kdyby strategická obrana opravdu byla jen vědeckofantastickou teorií, která nemůže fungovat, Sovětský svaz by neměl důvod dělat si starosti s tím, že Spojené státy utrácení miliardy dolarů za nanicovatou komedii.*“⁹⁷

Vynalézavost a snaha Spojených států určitým způsobem děsila Sovětský svaz, který věřil ve schopnosti Američanů vytvořit převratné vědecké vynálezy.⁹⁸ Na pokyn Kremlu tak byla založena vědecká skupina, která měla za úkol analyzovat technologie

---

⁹² „Each Party undertakes not to develop, test, or deploy ABM systems or components which are sea-based, air-based, space-based, or mobile land-based.“ Zdroj: TREATIES AND AGREEMENTS. U.S. Department of State [online]. [© 2013] [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/abm/abm2.html>

⁹³ SDI | POST. *POST | Portál odborných studentských textů* [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://postnito.cz/?tag=sdi>

⁹⁴ Veškeré postupy Sovětského svazu se děly především v tajnosti tak, aby nebyla ohrožena platnost smlouvy ABM, neboť se Sověti domnívali, že zveřejněním jejich obranného systému by mohlo dojít k anulování dohody ze strany Spojených států, a tím pádem i k politickým ztrátám. Zdroj: SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 108.

⁹⁵ Tamtéž, s. 108.

⁹⁶ Měsíc po Reaganově projevu otiskl deník New York Times dopis sovětských vědců, kteří kritizovali myšlenku SDI. V USA tím vyvolali vlnu bouřlivých reakcí. Podle analytiků CIA bylo mnoho vědců, kteří se pod dopis podepsali, u vývoje konvenčních zbraní i neobvyklých zbrojních systému. Zdroj: SCHWEIZER, Peter. *Reaganova válka: velký příběh o čtyřicetiletém boji Ronalda Reagana a konečném vítězství nad komunismem*. Praha: Ideál, 2007. ISBN 978-808-6995-045, s. 160.

⁹⁷ D'SOUZA, Dinesh. *Ronald Reagan: jak se obyčejný muž stal neobyčejným vůdcem*, s. 170.

⁹⁸ NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 310, 314.

SDI a potvrdit či vyvrátit, zda může být program obranné strategie skutečně funkční. Skupinu vědců vedl Jevgenij Velichov, viceprezident Akademie Věd, jenž stál za sovětským výzkumem laserových zbraní a zbraní spojených s radioaktivními částicemi. Výsledkem jejich práce bylo oznámení, že během následujících patnácti či dvaceti let nedojde k vytvoření obranného systému ze strany Spojených států. Nelze ovšem vyloučit, že Američané nenavrhnou jiné technologie, jež by sice nebyly přímo zaměřené na obranu proti prvnímu sovětskému útoku, ale mohly by je chránit před následným odvetným útokem.

Strategická obranná iniciativa ohrožovala postavení Sovětského svazu ve světě. Přesto, že Rusové disponovali jadernými střelami stejně jako Spojené státy, z ekonomického hlediska se s nimi nemohli rovnat. Ronald Reagan si byl vědom ekonomické křehkosti Sovětů, a proto byla schválena tajná studie zaměřená na možné reakce Sovětského svazu na program SDI. *„Moskva si ,nebyla dlouhodobě jista, že se může vyrovnat americké technologii, jestliže Spojené státy vyvinou trvalé úsilí na vysoké úrovni, a nebyla ochotna se nechat vtáhnout do technologické ,soutěže se Spojenými státy.‘“*⁹⁹ Nicméně Sovětský svaz i nadále vkládal velké množství prostředků do vývoje vlastního obranného systému, neboť Rusové odmítali fakt, že by je Amerika v tomto směru porazila.

---

⁹⁹ SCHWEIZER, Peter. *Reaganova válka: velký příběh o čtyřicetiletém boji Ronalda Reagana a konečném vítězství nad komunismem*, s. 160, 161.

4. Druhé funkční období amerického prezidenta Ronalda Reagana

Čtvrtá kapitola shrnuje zásadní události druhého funkčního období Ronalda Reagana spadající do let 1985 až 1988. Zaměřuje se především na jednání se Sovětským svazem, která proběhla v Ženevě, v Reykjavíku, ve Washingtonu a v Moskvě, a která měla podstatný vliv na upevňování vztahů obou supervelmocí a do určité míry tak ovlivnila významné zvraty uvnitř Sovětského svazu.

4.1 Znovuzvolení Ronalda Reagana

Ronald Reagan byl pozoruhodnou osobností, která kdy vstoupila do Bílého domu. Narážky na jeho pokročilý věk, stejně jako na fakt, že ve skutečnosti nebyl žádným politikem z povolání, ale hollywoodský filmový herec, brzy umlkly. Svými projevy si Reagan získal oblibu a respekt společnosti. Mluvil k lidem a pro lidi tak, aby jeho sdělení bylo vždy jasné. Jak bylo uvedeno v listu „Hlas Bohemie“: „*Řekl o sobě, že je antikomunista a že komunismus považuje za současné největší nebezpečí svobodného světa. A co bylo nejlepší: začal podle toho také jednat.*“¹⁰⁰

Životní úroveň ve Spojených státech se výrazně zlepšila. Z velké části byla vyřešena nezaměstnanost; vzniklo 5 milionů nových firem, které poskytly 20 milionů nových pracovních míst. Hrubý domácí produkt se zvýšil takřka o třetinu a úrokové sazby spadly z 20% na necelých 10%. Inflace již nebyla problémem, který trápil Američany. Reaganovy sliby z jeho volebních projevů v roce 1980 se naplnily, nebylo tedy překvapením, že byl Ronald Reagan zvolen prezidentem Spojených států i v roce 1984.¹⁰¹

Reaganova administrativa¹⁰² zaznamenala úspěch také v oblasti zahraniční politiky. Spojeným státům se po dlouhém období snahy a neúspěšných pokusů podařilo

---

¹⁰⁰ KALVODA, Josef. *Studená válka, 1946-1989: svoboda znamená odpovědnost*. Kladno: Dílo, 2001. ISBN 80-902-5302-4, s. 184-185.

¹⁰¹ D'SOUZA, Dinesh. *Ronald Reagan: jak se obyčejný muž stal neobyčejným vůdcem*, s. 105-106.

¹⁰² Na začátku druhého funkčního období prezidenta Reagana došlo v jeho administrativě k několika změnám. James A. Baker, šéf štábu Bílého domu, si vyměnil pozici s Donaldem Reganem, původně ministrem financí, a novým ministrem spravedlnosti se stal prezidentův poradce Edwin Meese. Naopak

přimět Sovětský svaz k jednání o odzbrojení a dalších zásadních otázkách. Úmrtím sovětského představitele Jurije Andropova, kterého ve funkci nahradil Konstantin Ustinovič Černěnko¹⁰³, vznikla nová naděje pro lidstvo strachující se z hrozby jaderné války, a rovněž naděje na dosažení míru mezi Spojenými státy a Sovětským svazem.

4. 2 1985: Jednání v Ženevě

Hlavní schůzce představitelů obou supervelmocí předcházela jednání ministrů zahraničí Shultze s Gromykiem konaná v Ženevě v lednu roku 1985, tedy ještě v prvním funkčním období Ronalda Reagana. George Shultz a členové delegace, kteří jej doprovázeli, měli přesně dané instrukce obsažené v direktivě pro národní bezpečnost NSDD-153. Americká vláda předpokládala, že Sovětský svaz použije pro rok 1985 odlišnou taktiku, jejímž cílem bude zlepšit americko-sovětské vztahy výměnou za zastavení určitých amerických programů, zejména přerušení programu militarizace vesmíru. Očekávalo se, že Rusové budou požadovat zákaz těch technologií, které Spojené státy využívají pro Strategickou obrannou iniciativu, čímž by její výzkum zpomalili. Zároveň se očekávalo, že Sověti budou chtít docílit určitých výhod, přičemž odmítnou jednat o zásadních otázkách týkajících se dosažení dohody o snížení ofenzívních sil, především balistických raket a jaderných hlavic.

Naopak zásadním požadavkem Spojených států byla separace jednání START a INF, a také snaha předejít „vzniku jednací skupiny zabývající se výlučně problematikou militarizace vesmíru, obranu SDI nebo o úmysl zahájit diskuse o dlouhodobém udržení stability a tranzici směrem k odstrašování založenému více na využití obrany.“¹⁰⁴ Kromě jiného Spojené státy projevíly úsilí znovuzískat narušenou stabilitu ve vztahu k Sovětskému svazu prostřednictvím omezení útočných systémů a zabránit dalšímu porušování dohody ABM.

---

další prezidentův poradce Michael Deaver se rozhodl státní službu zcela opustit a Vernon A. Walter nastoupil do funkce velvyslance USA při OSN, na kterou rezignovala Jeane Kirkpatricková. Zdroj: SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 177.

¹⁰³ Konstantin Ustinovič Černěnko – ve funkci generálního tajemníka KSSS od 13. února 1984 do své smrti 10. března 1985.

¹⁰⁴ SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 171.

Mezi prvními tématy, která si George Shultz připravil k projednání, byla otázka dodržování lidských práv v Sovětském svazu. Ministr zahraničí SSSR Andrej Gromyko se však touto záležitostí odmítl zabývat, stejně jako odmítl americký návrh ohledně strategických zbraní. I přes počáteční neshody, ke vzájemné dohodě přesto došlo. Sovětská strana přijala většinu požadavků americké direktivy NSDD-153, které se týkaly struktury a obsahu obnovených jednání o odzbrojení, přičemž oba týmy se domluvily na uskutečnění nových rozhovorů.¹⁰⁵

Schůzka Shultze a Gromyky se stala průlomem v americko-sovětských vztazích, a to zejména po tom, co se Sovětský svaz rozhodl přerušit veškeré rozhovory se Spojenými státy v polovině roku 1983. Zároveň se zde potvrdila domněnka Spojených států, podle nichž se stal projekt SDI důležitým politickým nástrojem, který má pozitivní vliv na sovětské rozhodování.

4.2.1 Nový představitel Sovětského svazu

Další plánované rozhovory o odzbrojení byly zahájeny 12. března 1985 opět v Ženevě, tedy dva dny poté, co zemřel sovětský představitel Konstantin Černěnko. Přesto, že americká vláda Sovětům navrhla rozhovory odložit, Rusové nabídku odmítli. Pohřbu se ze strany Spojených států zúčastnil viceprezident George Bush, ministr zahraničí George Shultz, a také Arthur Hartman, velvyslanec USA v Moskvě.¹⁰⁶ Ronald Reagan ve své knize vzpomíná: „*Tak má zase do Kremle přijít někdo jiný. Jak se mám vůbec někam v jednání s Rusy dostat, [...], když mně jeden za druhým před očima umírají?*“¹⁰⁷

Zesnulého Černěnka ve funkci generálního tajemníka KSSS nahradil Michail Sergejevič Gorbačov¹⁰⁸, který odsoudil veškeré zasahování Spojených států do vnitřních záležitostí Sovětského svazu, a zároveň prohlásil, že doufá v pozitivní výsledky, jež by mělo přinést jednání o odzbrojení. George Bush Gorbačovovi následně předal dopis od Ronalda Reagana, který v něm vyjádřil snahu o vzájemnou spolupráci

---

¹⁰⁵ SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 170-172.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 182.

¹⁰⁷ REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 562.

¹⁰⁸ Michail Sergejevič Gorbačov - ve funkci generálního tajemníka KSSS od 11. března 1985 do své rezignace 25. prosince 1991.

mezi Západem-Východem a vyzval nového generálního tajemníka k jednání do Spojených států, které by mohlo poskytnout užitek nejen oběma zemím, ale rovněž celému mezinárodnímu společenství. Gorbačov ve své odpovědi Reaganovu nabídku přijal a projevil zájem jednat s Amerikou o mezinárodních i bilaterálních problémech.

V následujícím období, kdy se v Ženevě diskutovalo o kontrole zbraní, a ve Spojených státech Ronald Reagan přesvědčoval Kongres, aby povolil program zaměřující se na výrobu střel MX, došlo v Berlíně k vážnému incidentu. Byl zastřelen americký major Arthur Nicholson.¹⁰⁹ Přesto, že Sovětská strana vyjádřila lítost a přislíbila, že se podobná událost již nebude opakovat, Ronalda Reagana celá záležitost posílila v přesvědčení jednat s Gorbačovem. Důvodem bylo zejména omezení podobných útoků v dalších letech.¹¹⁰

4.2.2 Dodržování smlouvy SALT II

Na konci roku 1985 se však objevila další překážka mající vliv na americko-sovětské vztahy. Platnost smlouvy SALT II měla 31. prosince vypršet, což způsobilo značný rozruch v americké administrativě. Přesto, že smlouva SALT II nebyla nikdy ratifikována, jak Spojené státy, tak i Sovětský svaz ji dobrovolně dodržovaly.

Konec platnosti smlouvy a otázka jejího následného dodržování rozdělily Reaganovu vládu na dva tábory. Caspar Weinberger spolu s některými konzervativci zastávali názor, ve kterém by se Spojené státy měly vzdát respektování smlouvy SALT II a ponechat si nové moderní ponorky Trident společně s těmi současnými ponorkami Poseidon, a to i přesto, že by podle smlouvy došlo k přesáhnutí limitu o jednu ponorku. Naopak druhá strana tvořená ministrem zahraničí, sborem náčelníků štábů a některými členy delegace usilovali o respektování smlouvy i po roce 1985. Oba týmy si nicméně byly vědomy porušování smlouvy SALT II ze strany Sovětského svazu.

Ronald Reagan nakonec musel zvolit jednu z nabízených možností, 6. června si do svého deníku zapsal: „*Rozhodl jsem se v záležitosti SALT II. Budeme i nadále*

---

¹⁰⁹ Smrt amerického příslušníka majora Arthura D. Nicholsona jr. velmi pobouřila americkou stranu. Sám prezident označil sovětské jednání za chladnokrevnou vraždu, neboť raněnému nebylo dovoleno poskytnout první pomoc. Zdroj: REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 566.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 566.; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 182, 183.

*dodržovat omezení v instalaci jaderných zbraní. Splníme tak obecně ustanovení ze smlouvy SALT II, ale pouze v míře srovnatelné s tím, jak tyto zásady dodržují Sověti, a pouze do té doby, dokud tato ustanovení budou dodržovat i Sověti.*¹¹¹ I když vyvolalo rozhodnutí pokračovat v dodržování smlouvy ve Spojených státech kromě pozitivních, také negativní reakce, v západní Evropě mělo Reaganovo státnické rozhodnutí velký úspěch.¹¹²

4.2.3 Ženevský summit

Jednání nejvyšších představitelů Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova byla naplánovaná ve dnech od 19. do 21. listopadu 1985. Šlo o jejich první osobní schůzku, a proto se první den předpokládalo nejvýše čtvrt hodinové setkání. Schůze se ovšem nakonec protáhla téměř na hodinu. Oba státníci hovořili zejména o strachu, který mají z druhé velmoci, a navzájem hodnotili postupy soupeře. Zmíněna byla rovněž problematika výskytu sovětské armády v Afghánistánu, kterou by vyřešilo politické urovnání mezi Spojenými státy a Sovětským svazem, přičemž Reagan nezapomněl zkritizovat rostoucí sovětský vliv v Nikaragui a v Kambodži. Závěrem prvního setkání ženevských rozhovorů Reagan Gorbačovovi oznámil: *„Opravdu doufám, že už kvůli našim dětem najdeme nějaký způsob, jak zabránit těm strašným a zrychlujícím se závodům ve zbrojení, [...] protože kdybychom ho nenašli, Amerika je neprohraje, to vás ujišťuji.*¹¹³ Nicméně obě strany se nakonec dohodly nejen na vypracování prohlášení, ale navíc si vzájemně přislíbily návštěvu Washingtonu a Moskvy.¹¹⁴

Následující den bylo připravené další soukromé jednání Reagana s Gorbačovem. Rozhovory se především zaměřovaly na omezení počtu strategických zbraní, kdy Gorbačov využil příležitosti zaútočit na program Strategické obranné iniciativy. Podle něj vede pokračování ve vývoji SDI k dalšímu kolu jaderného zbrojení nehledě na to, že

---

¹¹¹ REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 572.

¹¹² SCHWEIZER, Peter. *Reaganova válka: velký příběh o čtyřicetiletém boji Ronalda Reagana a konečném vítězství nad komunismem*, s. 571, 572.; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 186, 187.

¹¹³ SCHWEIZER, Peter. *Reaganova válka: velký příběh o čtyřicetiletém boji Ronalda Reagana a konečném vítězství nad komunismem*, s. 266.

¹¹⁴ Pozice síly. *Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: [http://studenavalka.cz/pozice_sily.htm#Ženeva 1985 – cesta správným směrem](http://studenavalka.cz/pozice_sily.htm#Ženeva%201985%20-%20cesta%20správným%20směrem); SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 198.

americký program SDI odporuje smlouvě ABM. Vyzval proto Ronalda Reagana, aby ukončil výzkum a vývoj obranné strategie výměnou za radikální snížení sovětských atomových zásob. Reagan ovšem Gorbačovovu nabídku rázně odmítl, neboť z jeho pohledu má SDI pouze obranný charakter, který je pro Spojené státy velmi důležitý. Zatímco řada lidí byla vůči strategické obraně skeptická, podle sovětského poradce Anatolije Čerňajeva vzbuzovala v Gorbačovovi šílený strach.

V závěrečný den ženevského summitu byla zveřejněna dohoda obou zemí. V ní se oba představitelé shodli například na tom, že není možné v jaderné válce zvítězit, a proto k ní nesmí nikdy dojít. Obě supervelmoci tak přestanou usilovat o získání vojenské převahy, čímž odvrátí hrozbu jakéhokoliv konfliktu. Zároveň bylo dohodnuto snížení počtu amerických a sovětských strategických nukleárních zbraní o 50%.¹¹⁵

Na setkání v Ženevě sice nedošlo mezi Reaganem a Gorbačovem k významnému posunu v problematických otázkách, avšak oba nejvyšší představitelé mohli být spokojeni. Za úspěch bylo považováno samotné setkání obou představitelů, kdy se oba navzájem poznali z té lidské stránky a ujistili se, že válku obě země odmítají. Reagan výsledek jednání shrnul slovy: „*Musíme ještě ujít dlouhou cestu, ale jdeme správným směrem.*“¹¹⁶

4.2.4 Situace po summitu v Ženevě

Gorbačovova snaha zastavit americký program Strategické obranné iniciativy byla na ženevských jednáních neúspěšná. Nedlouho po návratu se proto rozhodl držet krok se Spojenými státy a zvýšil náklady na sovětskou armádu, stejně jako to udělali v minulých letech jeho předchůdci Brežněv s Andropovem. Gorbačovův krok byl však velmi nebezpečný; vojenské výdaje se vyšplhaly na 8% ročně, což mělo zásadní vliv na sovětskou ekonomiku. Jelikož národní příjem stagnoval, byl Gorbačov nucen snížit dovoz spotřebního zboží ze západních zemí o 20%. Situaci mu navíc zkomplikovaly klesající ceny ropy, za kterou Sovětský svaz platil 7 miliard ve valutách. Jak Gorbačov

---

¹¹⁵ SCHWEIZER, Peter. *Reaganova válka: velký příběh o čtyřicetiletém boji Ronalda Reagana a konečném vítězství nad komunismem*, s. 267.; *Pozice síly. Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: [http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm#Ženeva 1985 – cesta správným směrem](http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm#Ženeva%201985%20-%20cesta%20správným%20směrem); SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 199, 200.

¹¹⁶ *Pozice síly. Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: [http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm#Ženeva 1985 – cesta správným směrem](http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm#Ženeva%201985%20-%20cesta%20správným%20směrem)

sdělil Ústřednímu výboru: „*Všechno jsme lidem ukradli, [...] A proměnili jsme zemi ve vojenský tábor. A Západ nás chce dotlačit do druhého kola závodů ve zbrojení. Počítají s naším vojenským vyčerpáním. A potom nás budou zobrazovat jako militaristy. A pokoušejí se nás zatáhnout do SDI.*“ Nejen, že Američané odmítli zastavit vývoj strategické obrany, ale v roce 1986 došlo navíc ke zdvojnásobení jejího rozpočtu. Kromě toho, Gorbačova znervózňovalo rozhodnutí Spojených států, které nabídly některým státům¹¹⁷ možnost zapojit se do jejich výzkumného programu.¹¹⁸

4.3 1986: Jednání v Reykjavíku

Po summitu v Ženevě došlo mezi Reaganem a Gorbačovem k zajímavé korespondenci. Ronald Reagan, který ji zahájil, se v dopise znovu vrátil k problematice SDI a pochybnostem, které Gorbačov vyjádřil vůči programu. Podle Gorbačova Spojené státy neusilují o vývoj a instalaci SDI ve vesmíru z obranných důvodů, ale z důvodů ofenzivních. Reagan jej proto znovu ujistil, že Amerika nevyvíjí žádné úsilí k vytvoření vesmírných zbraní v kosmu, a nabídl Gorbačovovi společné setkání týkající se programu Strategické obranné iniciativy, kterého by se zároveň zúčastnili vědci a zástupci obou velmocí. V odpovědi, kterou Reagan obdržel, kromě jiného stálo: „*Vesmírný štít' potřebuje pouze ta strana, která se připravuje na první útok, jímž ochromí protivníka. SDI je v podstatě útočná zbraň. SSSR ,nemůže a nebude akceptovat' americký vývoj SDI.*“¹¹⁹

Následující korespondence pokračovala v podobném duchu až do ledna 1986, kdy Michail Gorbačov zveřejnil dopis určený Reaganovi, a to ještě dříve, než ho samotný Reagan obdržel. Dopis vzbudil zájem veřejnosti, neboť jeho obsah hovořil o odstranění všech jaderných raket středního doletu v Evropě, o souhlasu s moratoriem na jaderné testy a o možnosti zrušení všech jaderných zbraní obou států ze strany

---

¹¹⁷ Koncem roku 1985 potvrdila spoluúčast na americkém programu SDI Velká Británie, kterou v březnu roku 1986 následovala Spolková republika Německo. V následujících měsících svou účast na výzkumných projektech potvrdily státy Izrael, Itálie, Kanada, Belgie, Portugalsko, Nizozemí a Japonsko. SDI | POST. POST | *Portál odborných studentských textů* [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://postnito.cz/?tag=sdi>

¹¹⁸ SCHWEIZER, Peter. *Reaganova válka: velký příběh o čtyřicetiletém boji Ronalda Reagana a konečném vítězství nad komunismem*, s. 271, 272.

¹¹⁹ NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 319.

Sovětského svazu, a to pouze výměnou za zastavení vývoje, testování a rozmíst'ování jaderných zbraní ve vesmíru. Z Gorbačovovy strany to byl vynikající propagandistický tah, čehož si byl Reagan samozřejmě vědom. Jeho několikastránková odpověď však obsahovala jak kladné, tak i záporné reakce. Po několika dnech k ní navíc připojil další sedmistránkový dopis psaný rukou, ve kterém se zaměřoval například na kontrolu zbrojení, šířící se terorismus a zastrašování.¹²⁰

Vztahy mezi Sovětským svazem a Spojenými státy se v první polovině roku 1986 znatelně zkomplikovaly. Nejen neshody ohledně odzbrojení, ale také snížení počtu sovětských pracovníků, kteří patřili mezi členy mise při OSN¹²¹, zapříčinilo zhoršení vztahů mezi oběma supervelmocemi. V dubnu se navíc k problémům připojil útok proti Libyi. Příčinou se stalo několik teroristických akcí v režii Libyjců, k nimž například patří i bombový útok na americkými vojáky hojně navštěvovanou diskotéku v Západním Berlíně.

Jedním z dalších důvodů ochlazení ve vzájemných vztazích bylo odstoupení Spojených států od dodržování smlouvy SALT II a překročení stanovených limitů, která tato smlouva upřesňovala.¹²² Administrativa se pro tento krok rozhodla poté, co se ve zprávách pro Kongres objevily informace dokazující sovětské porušování dohod, které trvalo již od roku 1984. Za porušení smlouvy byly Spojené státy kritizovány nejen na domácí půdě, ale také paradoxně na straně Sovětů.

Americké administrativě byla nicméně předložena nová nabídka na odzbrojení. Ačkoliv byla pro Spojené státy opět nepřijatelná jako podobné nabídky v minulosti, někteří členové administrativy požadovali alespoň ocenění sovětské snahy o iniciativu,

---

¹²⁰ NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 319, 320.; REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 591-611.

¹²¹ Počet členů sovětské mise čítal na 275 osob. Jelikož se ovšem ukázalo, že řada z nich byla v kontaktu se sovětskou tajnou službou KGB, pro kterou prováděla špionáže, vláda Spojených států se rozhodla snížit jejich počet do dubna 1988 na 170 osob. V rozmezí šesti měsíců mělo Spojené státy opustit vždy 25 pracovníků sovětské mise, proti čemuž argumentoval jak Sovětský svaz, tak sekretariát OSN, kde působilo celkem 310 sovětských pracovníků. Zdroj: SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 206.

¹²² K překročení limitu podle smlouvy SALT II mělo dojít až na konci roku 1986, kdy byl 131. bombardér B-52 vybaven střelami s plochou dráhou letu. Naplánované zařazení osmé ponorky Trident bylo kompenzované vyřazením dvou starých ponorek Poseidon. Zdroj: Tamtéž, s. 207.; NSDD-222: Consultations on U.S. Interim Restraint Policy. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-14]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDS/NSDD227.pdf>; NSDD-227: U.S. Interim Restraint Policy. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-14]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDS/NSDD227.pdf>

což by do budoucna mohlo vést ke zlepšení jednání.¹²³ Všechna stanoviska americké administrativy vůči nabídce Sovětského svazu byla obsažena v Reaganově dopise, a také v direktivě pro národní bezpečnost NSDD-233. Reagan si do svého deníku 18. července 1986 zapsal: „Nakonec jsme se dohodli na dopise Gorbačovovi, který mohu podepsat. Líbí se mi a měl by otevřít dveře skutečnému vyjednávání o odzbrojení, pokud o to má Gorbačov skutečně zájem.“¹²⁴ Ve svém dopise se Reagan znovu zmínil o čistě obranném charakteru programu SDI, k čemuž připojil opatření, kdy by obě země během pěti let omezily výzkum, vývoj a testování defenzivních systémů do takové míry, aby byly v souladu se smlouvou ABM. Mezitím by se výzkum zaměřil na samotnou realizaci obranných systémů. Pokud by po pětiletém období došla některá ze supervelmocí k možnosti zrealizovat defenzivní systém, a zároveň by vyžadovala jeho aktivaci, byla by zavázána podle předem podepsané smlouvy, kterou nabízí Spojené státy, svou výhodu poskytnout i druhé straně. Současně Reagan připomněl svůj požadavek na snížení strategických systémů o 50% pro obě země, což zahrnovalo zejména jaderné hlavice umístěné na balistických nosičích, zatímco střely delšího středního doletu by se podle amerického prezidenta měly zcela odstranit.¹²⁵

V závěru léta 1986 se vztahy mezi Spojenými státy a Sovětským svazem opět zkomplikovaly. Krizi v druhé polovině osmdesátých let vyvolalo zadržení amerického novináře Nicholase Daniloffa v Moskvě. Sovětské úřady jej obvinily ze špionáže, což byla pouze odvěta za odhalení a zadržení sovětského agenta Gennadije Zacharova v New Yorku. Sovětský svaz navrhoval výměnu, na kterou však Reagan nepřistoupil, neboť na rozdíl od Zacharova byl Daniloff nevinným reportérem. Situaci pomohly vyřešit až schůzky Shultze a Ševarnadzeho¹²⁶, kteří v průběhu září jednali o nadcházejícím summitu v Reykjavíku. Výhodiskem se stala dohoda, na kterou přistoupily obě velmoci. Po propuštění Daniloffa v Moskvě měly Spojené státy 24 hodin na to, aby Gennadije Zacharova vyhostily ze země. Při té příležitosti měly

---

¹²³ SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 207.

¹²⁴ REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 618.

¹²⁵ Reaganovy návrhy nakonec nebyly sovětskou vládou přijaty. Podle Paula Nitzeho, hlavního poradce Ronalda Reagana v otázkách odzbrojování, šlo o komplikovaná jednání. Sovětská delegace byla z velké části vytvořena ze stejných osob jako při jednáních v Ženevě, a proto se v zásadě neměnil ani jejich odmítavý postoj. Zdroj: SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 208-210.

¹²⁶ Eduard Ševarnadze - ministra zahraničních věcí Sovětského svazu mezi léty 1985 až 1990. Zdroj: Eduard Ševardnadze - FDb.cz. *Filmy, seriály, herci, recenze filmů - Filmová databáze online FDb.cz* [online]. © 2003-2014 [cit. 2014-01-14]. Dostupné z: <http://www.fdb.cz/lidi/292711-eduard-sevardnadze.html>

Spojené státy zveřejnit informaci, že Sovětský svaz umožní disidentovi Juriji Orlovovi a jeho ženě vycestovat ze země, a také oznámit plánované jednání Reagana a Gorbačova na Islandu.¹²⁷

4.3.1 Summit v Reykjavíku

Vrcholná schůze amerického prezidenta Ronalda Reagana a sovětského vůdce Michaila Gorbačova probíhala ve dnech 11.–12. října 1986 v Reykjavíku na Islandu. Tentokrát již nešlo o neutrální půdu¹²⁸, a proto se jednání zaměřovala převážně na problémy jaderného zbrojení.

První den schůze se Reagan pokusil prodiskutovat otázky týkající se regionálních záležitostí a lidských práv. K žádnému pokroku v těchto bodech však nedošlo. V oblasti odzbrojování tomu bylo jinak. Reagan se soustředil na strategické balistické rakety a počet jejich jaderných hlavic, který by se měl dočasně snížit na 4 500 kusů. Poté by mělo dojít k úplnému odstranění balistických střel.

Podle Gorbačovova návrhu by mělo dojít ke snížení počtu interkontinentálních balistických střel o 50%, což by zahrnovalo jak sovětské těžké rakety SS-18, tak i balistické střely odpalované z ponorek a bombardérů. Přitom se vzdal požadavku zahrnout do celkového limitu strategických zbraní americké systémy středního dosahu, které jsou umístěny na evropském kontinentu a které jsou schopny zasáhnout sovětské území.¹²⁹ Gorbačov navíc zopakoval původní Reaganovu myšlenku „nulové varianty“. Přišel s nabídkou na kompletní likvidaci raket středního doletu v Evropě a „*souhlasil i s návrhem plánu na postupnou likvidaci balistických raket v období deseti let.*“¹³⁰ Během odpoledne došlo také na diskusi ohledně programu SDI. Reagan Gorbačovovi vysvětlil, že k rozmístění obranného systému, který by měl v budoucnu k dispozici

---

¹²⁷ NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 320, 321.; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 210, 211.

¹²⁸ Island je členem Severoatlantické aliance (NATO). Zdroj: Pozice síly. *Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm#Ženeva 1985 – cesta správným směrem

¹²⁹ NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 320, 321.; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 213.

¹³⁰ Pozice síly. *Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm#Ženeva 1985 – cesta správným směrem

i Sovětský svaz, by došlo až po odstranění balistických střel obou velmocí. Nebylo by tedy možné, aby Spojené státy provedly první úder. Gorbačov však nadále pochyboval.

V průběhu odpoledne se oba představitelé domluvili, že jednotlivé návrhy projednají ve společné pracovní skupině. V důsledku toho vznikla rovněž druhá skupina, zabývající se problematikou lidských práv a regionálních a bilaterálních záležitostí. A zatímco v první pracovní skupině nedošlo k žádnému pokroku, druhá skupina učinila zásadní změnu, když Sověti přistoupili na požadavek začlenit otázku lidských práv do agendy jednání.¹³¹

Následující den schůzka pokračovala. Projednávala se otázka nosičů jaderných zbraní i způsoby, jakými lze kontrolovat dohodnuté likvidace jednotlivých oblastí odzbrojování. Gorbačov navrhl likvidaci taktických jaderných zbraní v Evropě, s čímž ovšem Reagan nesouhlasil; podle něj šlo o účinnou zbraň zemí NATO proti možnému napadení členy Varšavské smlouvy, které mají k dispozici větší a silnější konvenční síly, tedy tanky i armádu. Sovětský vůdce tedy přišel s novou nabídkou na omezení konvenčních zbraní vojsk Varšavské smlouvy. Rozhovory se zaměřily také na snížení a následné konečné zrušení všech balistických střel do deseti let, tedy do roku 1996.¹³²

Chování Gorbačova a jeho návrhy byly překvapením pro americkou delegaci. Sověti učinili ústupky, se kterými Reaganův tým nepočítal. „*Spojeným státům to poskytovalo jasnou výhodu: větší část atomového arzenálu byla uložena v bombách, jichž se likvidace balistických raket netýkala.*“¹³³ Schůzka navíc pokračovala mnohem déle, než se původně plánovalo. Reagan mohl být spokojený, podle všeho s Gorbačovem dospěli k dohodě. Sovětský představitel však měl ještě jednu podmínku: „*Tohle všechno je možné, stačí jen, když se přestanete zabývat vývojem vašeho SDI.*“¹³⁴ Na tuto výzvu však Reagan nepřistoupil. Strategická obranná iniciativa byla jedinou americkou zárukou dohod se Sověty. Stala se podnětem pro společná jednání v budoucnu, neboť právě díky SDI byla Moskva ochotna vyjednávat se Spojenými státy.

---

¹³¹ SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 214.

¹³² REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 628, 629.; *Pozice síly. Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm#Ženeva 1985 – cesta správným směrem; NOONANOVA, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 321, 322.

¹³³ SCHWEIZER, Peter. *Reaganova válka: velký příběh o čtyřicetiletém boji Ronalda Reagana a konečném vítězství nad komunismem*, s. 280.

¹³⁴ REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 629.

Ronald Reagan opět zopakoval hlavní důvod budování obranného systému i slib, že pokud dojde výzkum SDI k možné realizaci, Spojené státy se o projekt ochotně podělí se Sověty. Gorbačov ovšem tuto variantu odmítl a Reagan ukončil jednání schůzky. Gorbačovovým argumentem se stal fakt, že Sovětský svaz učinil na rozdíl od Spojených států většinu kompromisů. Podle vyjádření Margaret Thatcherové si Rusové „možná připsali po nepodařeném summitu body za momentální propagandistické vítězství, ale bitvu prohráli. [...] Museli si totiž v tu chvíli uvědomit, že nemají naději udržet se Spojenými státy krok v soupeření o převahu ve vojenské technologii, a mnohé ústupky, které udělali v Reykjavíku, se už nedaly vrátit.“¹³⁵

4.3.2 Situace po summitu v Reykjavíku

V následujícím období se americko-sovětské vztahy opět zhoršily, ačkoliv Reagan s Gorbačovem udržovali vzájemný vztah prostřednictvím svých diplomatů. Sovětský vůdce byl stále zklamaný z nevydařeného setkání na Islandu. Naopak Ronald Reagan chápal schůzku jako jistý posun dopředu, podle něj nečekaný konec jednání v Reykjavíku nemá žádný vliv na platnost dosažených stanovisek, která do budoucna mohou vést k dalším setkáním.

Summit v Reykjavíku sice nepřinesl žádnou dohodu, přesto nelze mluvit o totálním neúspěchu. Poprvé došlo k situaci, kdy se na nejvyšší úrovni projednávaly konkrétní problémy; byla zde zmíněna „nulová varianta“, řešila se smlouva START, a rovněž se zde projevila rozhodnost Ronalda Reagana neustoupit ze svých požadavků ohledně Strategické obranné iniciativy.¹³⁶

Amerika se nemohla vzdát SDI. „Zpravodajská služba ve Spojených státech již dříve obdržela informace, že Sovětský svaz tajně pracuje na vlastní verzi obranného protiraketového systému. Sovětská strategická obranná činnost probíhala v největší tajnosti. Sověti na ni vynaložili obrovské úsilí, neboť se od Spojených států snažili vyzískat mnoho z jejich utajovaných technologií. A do určité míry byli úspěšní. Ať už

---

¹³⁵ THATCHER, Margaret. *Roky na Downing Street*. Praha: Naše vojsko, 1996. ISBN 80-206-0471-5, s. 321.

¹³⁶ Pozice síly. *Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm#Ženeva 1985 – cesta správným směrem; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 218.

krádeží, nebo koupí se jim skutečně podařilo získat některé technologie od amerických pracovníků. Rovněž se jim dařilo ve vývoji laserů a vysokofrekvenčního zařízení. Do roku 1981 tak Sověti byli mnohem dál v úsilí o zajištění strategického obranného systému, a to zejména v jejich práci s lasery.¹³⁷

4.4 1987: Jednání ve Washingtonu

Krátce po setkání v Reykjavíku došlo ve Spojených státech k události, jež měla zásadní vliv na postavení amerického prezidenta a jeho administrativy. Kauza známá jako aféra Írán-Contras, nebo také Irangate se zařadila mezi největší skandály, které se odehrály za vlády Ronalda Reagana.

4.4.1 Aféra Írán-Contras

V roce 1986 vyšlo najevo, že Reaganova vláda poskytovala zbraně Íránu jako výměnu za propuštění Američanů, kteří byli zadržováni v Libanonu. Peníze, které vláda za dodávky zbraní utržila, putovaly pro nikaragujské protikomunistické partyzány zvané Contras. Problémem ovšem bylo, že americký Kongres jakoukoliv pomoc pro Nikaragui zakázal již v letech 1985 a 1986. Do Íránu naopak nebylo možné dovážet zbraně, neboť patřil na seznam států podporující terorismus. Do celé záležitosti se navíc zapojil Robert McFarlane, a později také John Poindexter¹³⁸, kteří měli po celý čas aféry na starost vedení Rady národní bezpečnosti Spojených států (NSC). Samotnou transakci prodeje zbraní Íránu spravoval plukovník Oliver North.¹³⁹

---

¹³⁷ „The Soviet strategic defense work proceeded in the greatest secrecy in the Soviet Union, but it proceeded. It was and is a massive effort. Many of the classified technologies that we know the Soviets have sought from us and others in recent years were directly related to their strategic defense effort. They were successful in obtaining some of those technologies, by theft and by purchase, from us and our friends. They also were successful in developing some, particularly involving lasers and radio frequency devices, on their own. As a result, by 1981 they were far ahead in efforts to secure strategic defensive systems, particularly in their work with lasers.“ Zdroj: WEINBERGER, Caspar W. *Fighting for peace: seven critical years in the Pentagon*, s. 299.

¹³⁸ John Poindexter v roce 1985 nahradil Roberta McFarlana na pozici prezidentova poradce pro bezpečnost. Zdroj: REAGAN, Nancy a William NOVAK. *Ted' jsem na řadě já*, s. 304.

¹³⁹ POLITIKA: Aféry jdou, vlády zůstávají - Neviditelný pes. *Neviditelný pes* [online]. 18. 6. 2013 [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://neviditelnypes.lidovky.cz/politika-afery-jdou-vlady-zustavaji-d7v->

O celém skandálu začal již 3. listopadu 1985 informovat jeden z libanonských deníků; o deset dnů později vystoupil Ronald Reagan živě v televizi, kde Američanům sdělil veškerá fakta, která o případu měl. Veřejnost Reaganovi přesto nevěřila. Ukázalo se, že John Poindexter prezidenta o celé situaci informoval neúplně.¹⁴⁰ Situace se vyostřila do takové míry, až došlo „k požadavkům na obžalobu prezidenta ze zneužití pravomoci, na vyšetřování a slyšení před Kongresem, na předvolání, svědectví a rozhodnutí velké poroty.“¹⁴¹ Současně se tím vytratila možnost osvobodit zbývající rukojmí v Libanonu, tedy Terryho Andersona a Thomase Sutherlanda. Prezident proto svolal tiskovou konferenci a znovu se pokusil obhájit svůj záměr před Američany. Ani tentokrát však nebyl úspěšný.

Ronald Reagan později uznal, že pochybil. Zároveň přiznal, že se měl řídit radami George Shultze a Caspara Weinbergera, kteří již v průběhu dění varovali prezidenta před nežádoucími riziky a žádali okamžité zastavení celé akce. Poté, co se aféra Írán-Contras dostala na veřejnost, Oliver North dostal výpověď a John Poindexter byl donucen podat demisi. Kongres začal s vyšetřováním; a ačkoli North tvrdil, že prezident Reagan musel znát veškeré informace, nenašel se proti němu jediný důkaz.¹⁴²

V dubnu 1987 proběhly rozhovory mezi Shultzem, Gorbačovem a Ševarnadzem. Jednání byla kromě jiného zaměřena na smlouvu START, kde se Sověti přiklonili k americkému návrhu, podle něhož by během sedmi let mělo dojít ke snížení počtu balistických raket o 50%. Rovněž se znovu projednávala myšlenka „nulové varianty“, kde však nastaly mírné komplikace. V řešení byly především sovětské rakety kratšího doletu, a zároveň rakety Pershing 1A, které byly rozmístěny v Německu.¹⁴³

/p_politika.aspx?c=A130620_202446_p_politika_wag; Aféra Írán-Contras | Udalosti | encyklopedia.sme.sk. *Encyklopédia denníka SME - ľudia, udalosti, vynálezy* [online]. © 1997-2014 [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://encyklopedia.sme.sk/c/894007/afera-iran-contras.html>

¹⁴⁰ Prezident Reagan do poslední chvíle netušil, že část peněz, které Spojené státy získaly za prodej zbraní do Íránu, dále směřovala na podporu nikaragujských Contras. Zdroj: REAGAN, Nancy a William NOVAK. *Ted' jsem na řadě já*, s. 305.

¹⁴¹ NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 300.

¹⁴² REAGAN, Nancy a William NOVAK. *Ted' jsem na řadě já*, s. 304.; NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 300.; Aféra Írán-Contras | Udalosti | encyklopedia.sme.sk. *Encyklopédia denníka SME - ľudia, udalosti, vynálezy* [online]. © 1997-2014 [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://encyklopedia.sme.sk/c/894007/afera-iran-contras.html>

¹⁴³ *Pozice síly. Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm# Washington 1987 – vítězství „nulové varianty“; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 222-224.

Americko-sovětské vztahy byly nicméně stále chladné. Gorbačov s Reaganem spolu komunikovali pouze prostřednictvím svých ministrů zahraničí Ševarnadzeho a Shultze. Během Reaganovy červnové návštěvy Berlína ovšem nastal určitý posun. Ve svém projevu¹⁴⁴ předneseném poblíž Berlínské zdi¹⁴⁵, která se stala symbolem bariéry mezi západním a východním blokem, Reagan promluvil ke Gorbačovovi: *„Vítáme změnu a otevřenost, protože jsme přesvědčeni, že svoboda a bezpečnost jdou ruku v ruce, že pokrok lidské svobody může pouze posílit světový mír. A to je právě jedno ze znamení, které mohou Sověti vyslat, což by znamenalo výrazný posun v nastolení svobody a míru. Generální tajemníku Gorbačove, pokud hledáte mír, pokud hledáte prosperitu pro Sovětský svaz a východní Evropu, pokud hledáte liberalizaci: Přijďte sem k této bráně! Pane Gorbačove, otevřete tuto bránu! Pane Gorbačove, strhněte tuto zeď!“*¹⁴⁶

Reaganův projev vzbudil očekávané reakce. V červenci 1987 byl Gorbačov ochoten přistoupit na variantu „dvojí nuly v globálním měřítku“, tedy likvidaci raket středního dlouhého i kratšího doletu a to nejen v Evropě, ale i na asijském kontinentu. Německý kancléř Helmut Kohl tedy dal svolení, že po likvidaci sovětských a amerických raket, může dojít také ke snížení počtu systémů Pershing 1A, jež měla k dispozici Spolková republika Německo.

V září se Michail Gorbačov prostřednictvím Ševarnadzeho opět pokusil prosadit své návrhy ohledně amerického programu SDI. Ačkoliv nebyl ani tentokrát úspěšný, bylo zřejmé, že ze strany Sovětů došlo ke změnám v jednání, které se ovšem netýkaly pouze tématu odzbrojování. Naopak velký zvrat nastal v otázkách lidských práv. Vedení

---

¹⁴⁴ V projevu u Braniborské brány, který byl přednesen 12. června 1987 v Západním Berlíně, Reagan navázal na projev Johna Kennedyho. Ronald Reagan usilující o zboření Berlínské zdi v projevu použil podobné fráze jako téměř před čtyřicetiletými lety John Kennedy, který stál u jejího vzniku. Zdroj: *Slova, která změnila svět: proslovy a příběhy, jež tvořily historii*. Líbeznice: Víkend, 2009. ISBN 978-80-7433-012-4, s. 197.

¹⁴⁵ Berlínská zeď byla postavena z rozhodnutí úřadů Východního Německa v noci z 12. na 13. srpna 1961 mezi východním a západním blokem, kam denně směřovalo více jak tisíc uprchlíků. Zdroj: LITERA, Bohuslav. *Studená válka: (Mezinár. vztahy 1945-1963)*. Jinočany: H, 1993. ISBN 80-854-6738-0, s. 63.

¹⁴⁶ „We welcome change and openness; for we believe that freedom and security go together, that the advance of human liberty can only strengthen the cause of world peace. There is one sign the Soviets can make that would be unmistakable, that would advance dramatically the cause of freedom and peace. General Secretary Gorbachev, if you seek peace, if you seek prosperity for the Soviet Union and Eastern Europe, if you seek liberalization: Come here to this gate! Mr. Gorbachev, open this gate! Mr. Gorbachev, tear down this wall!“ Zdroj: Remarks on East-West Relations at the Brandenburg Gate in West Berlin. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-23]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1987/061287d.htm>

Sovětského svazu vyzvalo vládu USA, aby předložila seznam osob, kterým má být povoleno vystěhování ze země, přičemž se hovořilo také o povolení emigrace Židů a sovětských Němců. Mezi dalšími kroky, jež vedly ke zlepšení vzájemných vztahů, bylo stažení sovětských vojsk z Afghánistánu a podepsání dohody vztahující se k vybudování krizových center, jejichž úkolem je eliminovat veškerá rizika zahájení nukleárního konfliktu.¹⁴⁷

Dne 30. října 1987 se Reagan setkal se Ševarnadzem, aby se společně domluvili na plánovaném summitu ve Washingtonu. Ronald Reagan si do svého deníku zapsal: „Ševarnadze mi přivezl dopis od Gorbačova. Nese se ve státnickém duchu a vyjadřuje skutečnou touhu po odstranění veškerých rozporů. Na základě tohoto dopisu a dalších jednání jsme stanovili termín zahájení schůzky na 7. prosince ve Washingtonu. Cílem bude podepsání smlouvy o raketách středního doletu a rozhybání jednání o smlouvě START, týkající se snížení počtu mezikontinentálních balistických střel o padesát procent, které by mělo být dokončeno na moskevském summitu příští rok na jaře.“¹⁴⁸ Veškeré změny, které Sovětský svaz v rámci jednání se Spojenými státy učinil, pramenily zejména z uvědomění si zhoršujícího se stavu sovětské ekonomiky. Jediným řešením pro Sověty se tak stalo zastavení zbrojení a rázné ustoupení ze svých požadavků.

4.4.2 Summit ve Washingtonu

Setkání Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova ve Washingtonu probíhalo ve dnech 8. až 10. prosince 1987. Na programu bylo podepsání Smlouvy o likvidaci raket středního a krátkého doletu, tzv. smlouvy INF (Intermediate-Range Nuclear Forces), také známou jako „nulová varianta“, kterou se Spojené státy snažily prosadit již od podzimu roku 1981. Jednalo se tak o první dohodu, která se netýkala pouze zmrazení počtu určitého druhu zbraní, ale naopak šlo o jejich reálné odstranění.¹⁴⁹

---

¹⁴⁷ Pozice síly. *Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm# Washington 1987 – vítězství „nulové varianty“; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 222-225.

¹⁴⁸ REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 648.

¹⁴⁹ Smlouva jednoznačně vyhovovala Spojeným státům, které byly nuceny zlikvidovat „pouhých“ 846 raket středního doletu, zatímco Sovětský svaz jich zneškodnil 1846. Zdroj: SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 228.

Smlouva se vztahovala na rakety kratšího (500 – 1000 km) a delšího (1000 – 5500 km) středního doletu, což zahrnovalo zejména sovětské rakety SS-20, americké systémy Pershing 2, a také řízené střely s plochou dráhou letu, tzv. Cruise Missile. Kromě toho došlo k významnému posunu i v jednání ohledně Dohody o snížení počtu strategických zbraní, tedy START.

Na washingtonském summitu se ovšem neprojednávála pouze témata zaměřující se na odzbrojování. Do určité míry se řešila i problematika regionálních konfliktů, ekonomická spolupráce a svůj prostor dostala i otázka výměnných programů a vzájemné kooperace v nejrůznějších odvětvích.¹⁵⁰

V závěru schůzky se oba státníci domluvili na dalším kole jednání na nejvyšší úrovni, které se mělo na pozvání Gorbačova konat v Moskvě. Reagan s Gorbačovem si tak vzájemně vyjádřili přízeň a důvěru, jež byla pozitivním znakem pro setkání v budoucnu.

4.4.3 Zhodnocení washingtonského summitu

Na rozdíl od summitu v Reykjavíku, lze schůzku ve Washingtonu považovat za velmi úspěšnou, neboť obě strany dospěly ke hmatatelnému výsledku. Podepsání smlouvy INF znamenalo pro administrativu Spojených států začátek cesty, jež vede ke změně sovětských postojů a k dosažení stanovených cílů v dalších oblastech. Ronald Reagan shrnul několikadenní jednání ve svém deníku: „*Tak to máme za sebou. [...] Odjeli a já si myslím, že to byla nejlepší schůzka na nejvyšší úrovni, kterou jsme kdy se Sověty měli.*“¹⁵¹

Překvapením pro Reagana a jeho spolupracovníky byl fakt, že se nikdo ze Sovětů nepokusil argumentovat proti programu SDI¹⁵². Přesto, že byla Strategická

---

¹⁵⁰ SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 227-228.; SDI | POST. *POST | Portál odborných studentských textů* [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://postnito.cz/?tag=sdi>; Pozice síly. *Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm# Washington 1987 – vítězství „nulové varianty“

¹⁵¹ REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*. Překlad Jiří Vaněk. Praha: Prostor, 1997. ISBN 80-851-9060-5, s. 652.

¹⁵² Strategická obranná iniciativa zaznamenala svůj úpadek i ve Spojených státech v roce 1987, kdy se hovořilo o možnosti širší interpretace smlouvy ABM. Senátor Sam Nunn tehdy Reagana varoval, že pokud dojde k prosazování nového pojetí smlouvy ABM, bude Reaganova administrativa čelit důsledkům, které vyplynou ze sporu mezi výkonnou mocí a Kongresem. V konečné fázi tak může dojít až

obránná iniciativa vždy hlavním tématem rozhovorů, nedošlo tentokrát ani k jediné zmínce o ní. Zdálo se, že hrozba amerického obranného systému již nemá na Sovětský svaz žádný vliv a Amerika tak přišla o způsob, jak přimět Sověty k ústupkům.¹⁵³

4.5 1988: Jednání v Moskvě

Rok 1988 byl pro Reagana posledním rokem, ve kterém působil jako prezident Spojených států amerických. Prioritou zahraniční politiky USA bylo nadále především udržování komunikace se Sovětským svazem a zlepšování vzájemných vztahů, s čímž souviselo také dokončení a následné podepsání dohody START¹⁵⁴.

Během února se americký ministr zahraničí Shultz vypravil do Moskvy, aby zde přichystal veškeré náležitosti na nadcházející schůzku Reagana s Gorbačovem. Společně se Ševarnadzem hovořili o problematice dodržování lidských práv v Sovětském svazu, a také ukončení sovětské intervence v Afghánistánu. Stejná témata se projednávala i na březnové schůzce Reagana, Shultze a Ševarnadzeho ve Washingtonu, kde bylo zároveň stanoveno i datum Reaganovy návštěvy Moskvy.

Ševarnadze se snažil prodiskutovat i otázku konvenčních zbraní, na což ovšem americká strana nepřistoupila. Podle ní Sovětský svaz není ochotný seriózně jednat o vyrovnaném snížení konvenčních zbraní, jelikož o nich nepředložil kompletní informace. Dubnové podepsání dohody vztahující se k Afghánistánu tak zůstalo jediným úspěchem před nadcházejícím summitem v Moskvě.¹⁵⁵

---

k zastavení financování Organizace strategické obranné iniciativy (SDIO). Smlouva ABM tak zůstala u původního znění, čímž se současně omezil výzkum pro rozvoj nových obranných technologií umístěných ve vesmíru. Zdroj: SDI | POST. *POST | Portál odborných studentských textů* [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://postnito.cz/?tag=sdi>

¹⁵³ SDI | POST. *POST | Portál odborných studentských textů* [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://postnito.cz/?tag=sdi>

¹⁵⁴ Ronald Reagan si uvědomoval, že není možné dokončit dohodu START do květnového summitu v Moskvě. Přesto usiloval alespoň o její dopracování do konce svého funkčního období. Zdroj: SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 234.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 233-235.

4.5.1 Moskevský summit

V pořadí čtvrté jednání představitelů supervelmocí se uskutečnilo ve dnech od 29. května do 2. června 1988 v Moskvě. V té době byla Kongresem ratifikovaná smlouva o likvidaci raket středního doletu, jejíž působnost započala v okamžik, kdy ji Reagan s Gorbačovem podepsali a vyměnili si ratifikační listiny. Zároveň se společně domluvili na padesátiprocentním snížení počtu mezikontinentálních raket.

Rozhovor obou státníků se rovněž zaměřil na téma lidských práv, přičemž významné body tvořilo právo na soukromé vlastnictví, právo na svobodu vyznání, svobodu pohybu a projevu. V důsledku toho následně vznikla komise pro lidská práva, načež byl celkový význam a respektování lidských práv zahrnut do závěrečného oficiálního sdělení.

Pozornost byla dána i regionálním problémům a bilaterálním dohodám, kde se oba týmy v podstatě ve všem shodly. Rozpor byl zaznamenán teprve ve chvíli, kdy se začal projednávat text závěrečného komuniké. V části, která hovořila o nemožnosti obou zemí řešit jakýkoliv spor za pomoci vojsk, se Gorbačov snažil prosadit pasáže, které se podle Reaganovy skupiny daly vyložit různě. Nebezpečí vyplývalo především ze znění textu, který si mohli Sověti přizpůsobit svým politickým představám. Přesto, že Reagan zprvu Gorbačovův návrh přijal bez výhrad, konečnou verzi protokolu odmítl.¹⁵⁶

Při návštěvě Moskvy si Ronald Reagan s manželkou nenechali ujít procházku tamními ulicemi a setkání s obyvateli ruské metropole. Přítomni byli rovněž novináři, od kterých dostal Reagan dotaz: „*Ještě si myslíte, že je Sovětský svaz říší zla?*“ *Prezident mávl rukou: „To byla jiná doba.“*¹⁵⁷ Reaganův výrok byl předzvěstí konce studené války, neboť obsahoval fakt, že Sovětský svaz významně změnil svůj postoj a učinil nesmírný pokrok vpřed.

---

¹⁵⁶ Pozice síly. *Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: [http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm# Moskva 1988 – konec „říše zla“](http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm#Moskva%201988%20-%20konec%20„říše%20zla“); SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 238-241.

¹⁵⁷ Karel Pacner | hlavní články. *Karel Pacner | hlavní články* [online]. © 2006-2012 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z: <http://www.karelpacner.cz/?str=hom&id=358&n=ronald-reagan-nejuspesnejsi-americky-prezident-20-stoleti>

4.5.2 Zhodnocení moskevského summitu

Jednání v Moskvě se sice nedočkalo podpisu tak významné smlouvy jako byla dohoda INF podepsaná ve Washingtonu v roce 1987, přesto se mohlo hovořit o další úspěšné schůzce. Návštěva Moskvy se opět pozitivně promítla v upevnění vztahů Východ-Západ a celkově ve zlepšení komunikace. Kromě toho zde Reagan dosáhl stanovených cílů.

Jedním z bodů direktivy NSDD-305 byla komunikace nejen se sovětským vedením, ale především s obyvateli Sovětského svazu. Přesto, že se Sověti snažili uchovat Reaganův pobyt v Moskvě bez sebevětší publicity a média byla navíc omezena v možnosti informovat obyvatele země objektivně, u té části veřejnosti, se kterou se Ronald Reagan osobně setkal, vzbudil velmi pozitivní dojem.¹⁵⁸

4.6 Konec funkčního období prezidenta Ronalda Reagana

Poslední měsíce Ronalda Reagana a jeho administrativy probíhaly vcelku poklidně. Během toho času došlo nejen k setkání obou ministrů zahraničí, ale naposled se ve svých funkcích setkali také oba představitelé supervelmocí.

V prosinci 1988 přednesl Gorbačov před OSN v New Yorku svůj projev, v němž přislíbil, že sníží počet vojsk Varšavské smlouvy o 500 000 příslušníků armády, 8 500 děl, 800 bojových letounů a 10 000 tanků z východní Evropy a západu Sovětského svazu. Sovětský vůdce současně prohlásil: „*Svoboda volby je univerzální zásadou. Z tohoto pravidla nemohou být výjimky.*“¹⁵⁹ Tím potvrdil nové stanovisko Kremlu, podle kterého si spojenci SSSR mohou svobodně zvolit cestu politického přesvědčení, aniž by je v tom kdokoliv omezoval. Při té příležitosti se na Governor's Island uskutečnila schůzka Gorbačova s Reaganem. Přesto, že setkání obou státníků proběhlo

---

¹⁵⁸ NSDD-305: Objectives at the Moscow Summit. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-27]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDS/NSDD305.pdf>; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 241.

¹⁵⁹ JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*, s. 622.

spíše ve zdvořilostním duchu, Gorbačov zde opět projevil snahu ukončit studenou válku.¹⁶⁰

Pár dnů předtím, než Ronald Reagan navždy opustil Bílý dům a povinnosti amerických prezidentů přenechal svému nástupci, promluvil z Oválné pracovny k veřejnosti:¹⁶¹ „Moji drazí Američané, dnes to bude po čtyřiatřicáté a naposledy, co k vám budu hovořit z Oválné pracovny. Byli jsme spolu osm let a brzy nastane čas, abych odešel. [...] Bylo mi velkou ctí, být vaším prezidentem. [...] Nancy a já jsme vděční za příležitost, kterou jste nám dali.“¹⁶² Ve svém posledním projevu Reagan zhodnotil svá funkční období, zhodnotil svůj přínos ve vztahu k Sovětskému svazu a připomněl své úspěchy i neúspěchy, které se do budoucna mohou stát příkladem pro ostatní.

Během posledních dnů se Ronald Reagan setkal v Bílém domě také se svými spolupracovníky, kterým poděkoval za obětavou práci a rozloučil se s nimi. Dne 20. ledna 1989 pak naposledy navštívil Oválnou pracovnu: „*Vstal jsem a mířil ke dveřím. Na půl cesty jsem se ještě jednou otočil a naposledy se zadíval na tuto místnost. Pak jsem odešel.*“¹⁶³

Domácí i zahraniční politika Spojených států byla při příchodu Ronalda Reagana do Washingtonu ve velmi špatném stavu. Ekonomika se hroutila a největší nepřítel, kterým byl Sovětský svaz, se pokoušel drasticky rozšířit svoji působnost po celém světě. Svým odhodláním a neústupností se ovšem Reagan dokázal s těmito problémy vypořádat a značnou mírou tak přispěl k porážce Sovětského svazu. Margaret

---

¹⁶⁰ SDI | POST. *POST | Portál odborných studentských textů* [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://postnito.cz/?tag=sdi>; SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*, s. 244.; JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*, s. 622.; „Skutečná studená válka, jak můžeme snadno vidět ze zpětného pohledu, skončila na summitu ve Washingtonu v roce 1987, ale univerzálně to nemohlo být rozpoznáno, dokud SSSR nepřestal viditelně být supervelmocí, nebo dokonce jakoukoliv mocností.“ Zdroj: HOBSBAWM, Eric. *Věk extrémů*. Praha: Argo, 1998. ISBN 80-7203-185-6, s. 260.

¹⁶¹ Reaganův projev byl naplánován na 11. ledna 1989. K národu promluvil přesně ve 21:02 místního času, živě prostřednictvím rádia a televizních obrazovek. Zdroj: 011189i - Ronald Reagan Presidential Library - National Archives and Records Administration. *Home - Ronald Reagan Presidential Library - National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-27]. Dostupné z: <http://www.reaganlibrary.gov/major-speeches-index/37-archives/speeches/1989/8236-011189i>

¹⁶² „My fellow Americans: This is the 34th time I'll speak to you from the Oval Office and the last. We've been together 8 years now, and soon it'll be time for me to go. [...] It's been the honor of my life to be your President. [...] Nancy and I are grateful for the opportunity you gave us to serve.“ Zdroj: 011189i - Ronald Reagan Presidential Library - National Archives and Records Administration. *Home - Ronald Reagan Presidential Library - National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-27]. Dostupné z: <http://www.reaganlibrary.gov/major-speeches-index/37-archives/speeches/1989/8236-011189i>

¹⁶³ REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*, s. 672.

Thatcherová prohlásila: „*Studenou válku nakonec vyhrál americký prezident – aniž by vypálil jedinou ránu.*“¹⁶⁴

4.6.1 Existence Strategické obranné iniciativy

Postavení Strategické obranné iniciativy po odchodu Ronalda Reagana z Bílého domu nemělo dlouhého trvání. George Bush byl nucen v roce 1989 projekt omezit, neboť se začaly šířit informace, které zpochybňovaly výzkumné testy i samotný projekt. Výzkum SDI ovšem pokračoval až do funkčního období prezidenta Billa Clintona, který jej nepovažoval za prioritní a rozhodl se jej v roce 1993 nahradit novým projektem, jehož základem již nebyla protiraketová obrana v kosmu (Ballistic Missile Defense Organization – BMDO), ale pozemní základny.

Podobné rozhodnutí učinil i Clintonův následovník George W. Bush, který v roce 2001 sice začal budovat systém Národní raketové obrany (National Missile Defense – NMD), ovšem rovněž neplánoval umístění zbraní ve vesmíru. Jeho záměrem byla výstavba protiraketové základny na evropském kontinentě, která by se skládala z radaru v České republice a ze skupiny střel v Polsku. Nápad George W. Bushe ovšem vyvolal značné protesty, jeho nástupce Barack Obama proto projekt v roce 2009 zastavil, aby brzy na to veřejnost seznámil s novým protiraketovým programem, „*jehož smyslem je pokrýt evropský prostor sítí pozemních a námořních radarů a protiraket schopných odvrátit případné ohrožení z Íránu.*“¹⁶⁵

4.6.2 Rozpad Sovětského svazu

Ronalda Reagana v roli prezidenta Spojených států amerických nahradil v lednu roku 1989 George H. W. Bush, který již neměl důvod dbát na Strategickou obrannou

---

¹⁶⁴ THATCHER, Margaret. *Umění vládnout: strategie pro svět v pohybu*. Praha: Prostor, 2003. ISBN 80-726-0089-3, s. 31.

¹⁶⁵ Hvězdné války měly Sověty zruinovat — Svět — ČT24 — Česká televiz. *Česká televize* [online]. © 1996 – 2014 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/9625-hvezdne-valky-mely-sovety-zruinovat/>; Karel Pacner | hlavní články. *Karel Pacner | hlavní články* [online]. © 2006-2012 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.karelpacner.cz/?str=hom&id=443&n=pred-30-lety-vyhlasil-reagan-hvezdne-valky>

iniciativu tak, jako jeho předchůdce. Reaganova ostrá rétorika vůči Sovětskému svazu, horečné zbrojení, neúnavné vyjednávání skrze sílu a zatvřelost ohledně SDI dostatečně přinutily Gorbačova zamyslet se nad stavem sovětského hospodářství¹⁶⁶ a celé společnosti.¹⁶⁷

Michail Gorbačov byl stále přesvědčen o dokonalosti komunistického režimu, avšak situace uvnitř Sovětského svazu vyžadovala změny, které postupně vedly k přeměně dosavadního systému. Cílem Gorbačovovy politiky „glasnosti“ (otevřenosti) a „perestrojky“ (přestavby) mělo být posílení moci vládnoucí strany. V praxi to znamenalo uvolnění informací a větší svoboda projevu, což se projevilo zejména v sovětském tisku, kde novináři začali využívat poutavější a kritičtější formu psaní. Také Gorbačov se začal více veřejně vyjadřovat ke skutečnému stavu země, přičemž provedl několik zásadních změn na politické scéně.

Změny zasáhly rovněž zahraniční půdu. Byla stažena armáda z Afghánistánu a Gorbačov odstoupil od dodržování Brežněvovy doktríny. Spojenci SSSR tím získaly více svobody, která se projevila v průběhu roku 1989 především v jejich osamostatnění se: „*Polsko a země východního bloku se pomalu odtrhovaly a říši již nebylo možno udržet pohromadě.*“¹⁶⁸ Po osmadvaceti letech, pomocí pádu Berlínské zdi, došlo ke znovusjednocení Berlína.

V roce 1991 byl v Sovětském svazu zorganizován pokus o státní převrat, který skončil neúspěšně. Cílem pučistů bylo zastavit demokratické reformy Michaila Gorbačova, který byl držen na Krymu, kde původně trávil dovolenou. Nahradit ho měl osmičlenný „Státní výbor pro výjimečný stav“, ve kterém působili i někteří členové vlády. Do čela odporu proti vyhrocené situaci se však postavil první prezident Ruska Boris Jelcin s podporou armády a KGB, který dění v zemi ukončil během tří dnů. Brzy nato, 24. srpna, Michail Gorbačov odstoupil ze své funkce generálního tajemníka KSSS a doporučil straně její ukončení. Novým vůdcem země se stal Boris Jelcin, přičemž od 8. prosince měla Ruská federace v působnosti Společenství nezávislých

---

¹⁶⁶ Důvodem silného postavení SSSR ve světě byla zejména velká podpora rozvoje vojenského potenciálu uvnitř země. Pozice supervelmoci byla následně kompenzována celkovou hospodářskou zaostalostí, která se projevila především v posledních desetiletích existence Sovětského svazu. Zdroj: THATCHER, Margaret. *Umění vládnout: strategie pro svět v pohybu*, s. 95.

¹⁶⁷ Pozice síly. *Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm# Závěrem; SDI | POST. POST | Portál odborných studentských textů [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://postnito.cz/?tag=sdi>

¹⁶⁸ NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*, s. 239.

států. Dne 25. prosince Michail Gorbačov podal demisi na svou funkci prezidenta Sovětského svazu socialistických republik, který oficiálně zanikl 31. prosince 1991.¹⁶⁹

Strategická obranná iniciativa pravděpodobně nebyla hlavním faktorem, díky kterému došlo k rozpadu Sovětského svazu, avšak byla jedním z jeho příčin. Pokud by nedošlo ke změně postoje vůči SSSR, který administrativa bývalých amerických prezidentů Nixona, Forda i Cartera řešila především kompromisy, patrně by Rusko nadále rozšiřovalo nejen svůj arzenál zbraní, ale také svůj vliv ve světě. Příčiněním Ronalda Reagana a jeho politiky „mír skrze sílu“, ve které naznačil ochotu Spojených států bojovat proti komunismu jakýmkoliv způsoby, Sověti přehodnotili svá dosavadní stanoviska a zasedli k jednacímu stolu.¹⁷⁰

---

¹⁶⁹ Rozpad SSSR: Glasnost, Perestrojka a Gorbačov | iDetail.cz. *Detaily / iDetail.cz* [online]. © 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z: <http://www.idetail.cz/rozpad-sssr-glasnost-perestrojka-a-gorbacov/>; Sovětský svaz v éře Michaila Gorbačova: TOTALITA. *TOTALITA.CZ - Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu*[online]. © 1999 - 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/sssr_gorb.php

¹⁷⁰ O'SULLIVAN, John. *Ronald Reagan: sto let od narození : sborník textů*, s. 18.; THATCHER, Margaret. *Umění vládnout: strategie pro svět v pohybu*, s. 33.

5. Analýza dobového československého tisku

Závěrečná kapitola stručně předkládá jak dějiny Československa, tak historii československého tisku během působení komunistického režimu. Poté se práce zaměřuje na vybraná periodika a na informace týkající se Strategické obranné iniciativy a dalších významných událostí v americko-sovětském vztahu, které československý tisk publikoval svým čtenářům v průběhu funkčního období amerického prezidenta Ronalda Reagana.

5.1 Československo v období komunismu

Československá socialistická republika čelila v 80. letech 20. století stále stejnému politickému režimu, který v zemi působil již od roku 1948¹⁷¹, kdy se k moci dostala Komunistická strana Československa (KSČ). Ta v průběhu dalších let začala upevňovat svoji moc, přičemž došlo k nastolení přísných pravidel¹⁷² ve společnosti, jejichž nerespektování vedlo až k vyhoceným politickým procesům proti odpůrcům strany. Do roku 1955 se KSČ podařilo přebudovat dosavadní ekonomický i politický systém Československa, změnit směr zahraniční politiky státu a za pomoci obyvatel se začlenit mezi totalitní státní uskupení.

Mírné uvolnění přišlo až během let šedesátých. V té době nastal určitý zvrat v politickém systému, který již nestavěl na minulosti, ale naopak umožnil částečný odstup od striktní linie komunismu; „*místo budovatelského nadšení nastoupil formalismus a ideová rozkolísanost.*“¹⁷³ Příčinou změn se stal generační rozpor mezi členy Komunistické strany. Poměry v zemi se změnila natolik, že se naskytla

---

¹⁷¹ Dne 25. února 1948 byla jmenovaná nová vláda v čele s Klementem Gottwaldem, prostřednictvím čehož byl v Československu nastolen komunistický režim. Zdroj: VESELÝ, Zdeněk. *Mezinárodní vztahy 20. století v datech*. Praha: EPOCHA, 2003, 299 s. ISBN 80-863-2814-7, s. 131.

¹⁷² Kolektivizace zemědělské výroby, zásahy v sociálně-politické oblasti a upevnění ideového, kulturního a informačního monopolu umožňovalo vytvořit absolutní kontrolu, jež zasahovala do všech částí společenského života, a současně dopomohla k realizaci sociálně-politického uspořádání totalitního typu. Zdroj: FIALA, Petr. *Komunismus v České republice: vývojové, systémové a ideové aspekty působení KSČM a dalších komunistických organizací v české politice*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 1999. ISBN 80-210-2249-3, s. 47-48.

¹⁷³ Sovětský svaz v éře Michaila Gorbačova: TOTALITA. *TOTALITA.CZ - Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu*[online]. © 1999 - 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/sssr_gorb.php

příležitost otevřít se západní kultuře a vnést do společnosti demokratické prvky. V tomto období se hovořilo o tzv. „socialismu s lidskou tváří“¹⁷⁴, který byl ukončen invazí vojsk Varšavské smlouvy¹⁷⁵ 21. srpna 1968, což bylo jen potvrzení „*dvacetiletého totálního podřízení veškerých klíčových mocenských struktur československého státu moskevskému centru a důkaz o přirozených limitech a hluboké vnitřní tragice tzv. reformního procesu Pražského jara.*“¹⁷⁶ V důsledku toho byl v Československu opět zaveden tvrdý komunistický režim.

Následující etapa, označovaná jako období normalizace¹⁷⁷, spadá do 70. let, které charakterizovala zejména nepřítomnost právního stavu. Znovu docházelo k politickým čistkám, k odsunu nepohodlných lidí z veřejného života, uzavření státních hranic a zakázání mnoha spolků a institucí. Lze tvrdit, že „*normalizace přetvořila Československou republiku v poslušný satelit Sovětského svazu.*“¹⁷⁸ V zemi nadále zůstávala okupační vojska, jejichž úkolem byl dozor nad situací v ČSSR, kterou výrazně nenarušil ani zveřejněný obsah Charty 77, jež prezentovala zejména morální apel a ideové prohlášení. Společnost navenek přijala režim, který občanům úmyslně lže a zamlčuje nepohodlné informace, a raději se soustředila na své zájmy.

Počátek 80. let se vyznačoval celkovým úpadkem země, kde se naplno projevil hospodářské, sociální, ale i kulturní problémy, které vznikly během 70. let. Přesto, že průmysl i zaměstnanost se v hodnocení držely na vysokých příčkách, efektivita výroby byla podprůměrná a Československo tak podléhalo dovozu surovin ze Sovětského svazu. Problémem země bylo rovněž horšící se životní prostředí. V následujících letech však došlo opět k uvolňování, přestože byla moc

---

¹⁷⁴ Jednalo se o reformní proces v 60. letech, který se sice stavěl proti stalinským metodám trvalé revoluce, diktatuře proletariátu a neustálým aktivním zásahům státu do života společnosti, ale zároveň odmítal individualismus a myšlenku volného trhu. Zdroj: FIALA, Petr. *Komunismus v České republice: vývojové, systémové a ideové aspekty působení KSČM a dalších komunistických organizací v české politice*, s. 59.

¹⁷⁵ Vojska SSSR, Bulharska, Maďarska, NDR a Polska.

¹⁷⁶ FIALA, Petr. *Komunismus v České republice: vývojové, systémové a ideové aspekty působení KSČM a dalších komunistických organizací v české politice*, s. 60.

¹⁷⁷ „*Termin normalizace se poprvé objevil hned po sovětské okupaci, kdy sovětský vůdce Leonid Brežněv požadoval návrat k ‚normálu‘. Což znamenalo návrat ke stavu, který by vyhovoval sovětským okupantům a jejich československým komunistickým ‚přátelům‘. V praxi měla komunistická strana dohlížet na veškeré politické a kulturní dění ve státě. Všechny demokratické výdobytky Pražského jara měly být zapomenuty a lidé, kteří odmítnou zapomenout, budou mít trvalé potíže.*“ Zdroj: NAVARA, Luděk a Josef ALBRECHT. *Abeceda komunismu*. Brno: Host, 2010. ISBN 978-807-2943-401, s. 133-134.

¹⁷⁸ NÁLEVKA, Vladimír. *Studená válka*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-725-4327-X, s. 194.

v Československu pevně držena komunistickou stranou v čele s Gustávem Husákem¹⁷⁹ a Milošem Jakešem¹⁸⁰. Docházelo k nespokojenosti ze strany občanů státu, a také k částečné rivalitě mezi vládnoucími silami. Začaly se objevovat problémy uvnitř KSČ, které byly způsobeny proměnou celého komunistického bloku, který přestal být pod dozorem Sovětského svazu. Hlavní příčinou byl nástup Michaila Gorbačova na pozici generálního tajemníka ÚV KSSS v roce 1985, který svými ekonomickými a společenskými reformami a větší otevřeností vůči světu postavil vedení KSČ do zcela neznámé situace, kde již neexistovala vojenská, ekonomická či ideologická podpora ze strany Sovětského svazu.¹⁸¹

5.2 Československý tisk v 70. a 80. letech 20. století

Sdělovací prostředky patřily od samého počátku mezi významné nástroje manipulace a propagandy. Komunistická strana je proto využívala k upevnění své moci, neboť poskytovaly rychlé a efektivní přijetí informací recipienty.

K dosažení, co nejučinnější kontroly nad médii, používaly levicové vlády jejich centralizaci a cenzuru¹⁸², přičemž „*noviny a časopisy postihla okamžitá restrikce, která usnadnila přehled a kontrolu jejich obsahu.*“¹⁸³ Podobně tomu bylo po srpnovém zakročení vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968, kdy byly procesem normalizace zasaženy i sdělovací prostředky.

Uvnitř mediálních institucí došlo v první řadě k personálním čistkám, prostřednictvím čehož vláda získala opět přehled nad činností jednotlivých médií.

---

¹⁷⁹ Československý prezident v letech 1975 až 1989.

¹⁸⁰ Český komunistický politik, který v letech 1977-1987 působil jako tajemník ÚV KSČ, a poté jako generální tajemník ÚV KSČ až do roku 1989.

¹⁸¹ Sovětský svaz v éře Michaila Gorbačova: TOTALITA. TOTALITA.CZ - *Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu*[online]. © 1999 - 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/sss_r_gorb.php; BĚLINA, Pavel. *Dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 1993. ISBN 80-718-5257-0, s. 262-308.; FIALA, Petr. *Komunismus v České republice: vývojové, systémové a ideové aspekty působení KSČM a dalších komunistických organizací v české politice*, s. 47-70.

¹⁸² Cenzura je označovaná jako „*kontrola veřejných úřadů (obvykle církevních nebo státních) nad jakoukoli formou uveřejňování nebo vysílání, obvykle vykonávaná prostřednictvím prověřování veškerých materiálů ještě před uveřejněním.*“ Zdroj: MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-807-3675-745, s. 562.

¹⁸³ TOTALITA. TOTALITA.CZ - *Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu*[online]. © 1999 - 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/sp/sp.php>

„Český úřad pro tisk a informace“¹⁸⁴ následně zastavil vydávání desítek titulů a svou pozornost zaměřil na zbývající periodika, v nichž dohlížel na jejich ideologickou korektnost. „*V případě, že úřad nalezl v mediálních obsazích ideologická pochybení, využíval různých stupňů sankcí vůči redaktorům, šéfredaktorům a vydavatelům.*“¹⁸⁵

Mezi nevhodný či nedostatečný obsah patřila např. skrytá propagace výrobku ze západních zemí, absence kritiky Západu v případě, že je publikovaná událost či problém z této oblasti, anebo také nevhodně podaná informace týkající se státních a stranických orgánů.

Procesem normalizace byly ovlivněny také informační zdroje, které přinášely informace nejen z české a slovenské země, ale také události ze zahraničí. Aby však nedocházelo k šíření nežádoucích sdělení, získala výsadní postavení pro zpracování informací a jejich následného šíření Česká tisková kancelář, jež spolupracovala se zahraničními agenturami a byla tak oprávněna přednostně šířit zahraniční zpravodajství v rámci Československé socialistické republiky.¹⁸⁶

Zásadní změnou v oblasti sdělovacích prostředků bylo nahrazení předběžné cenzury její ošidnější formou, tedy autocenzurou. Princip následné kontroly se stal pro komunistickou vládu mnohem efektivnější, neboť zaměstnanci nakladatelství a mediálních institucí se tak sami stali odpovědní za obsah, který zveřejnili. Dušan Veselý, novinář a pracovník ČTK, vzpomíná: „*Autocenzura hrála klíčovou roli. Za léta praxe bylo každému jasné, co je přípustné. Věci, které byly na pomezí ideologické ‚přijatelnosti‘, se chodily schvalovat k nadřízeným, a když si ani oni nebyli jisti, šlo to ještě výš.*“¹⁸⁷ Jelikož se jednalo o vlastní tvorbu autorů bez jakéhokoliv dohledu, novinář si pečlivě promyslel, jaké informace zveřejnit, zatímco vláda mohla sebevědomě tvrdit, že předběžná cenzura v Československu neexistuje.

V 80. letech nastaly jisté změny v kontrolním systému, když byl zákonem č. 180/1980 Sb. zřízen „Federální úřad pro tisk a informace“ (FÚTI), pod něhož spadala

---

¹⁸⁴ Zkr. ČÚTI; jedná se o orgán české země, jehož úkolem je kontrola a dohled nad činností tisku, rozhlasu, televize a ČTK, který byl zároveň konzultačním střediskem předsednictva vlády pro styk s jednotlivými redakcemi. (V roce 1969 došlo k rozdělení z původního Úřadu pro tisk a informace - ÚTI na zmíněný ČÚTI a SÚTI, což byl orgán pro slovenskou zemi.) Zdroj: TOTALITA. TOTALITA.CZ - *Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu*[online]. © 1999 - 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/cenzura_04.php

¹⁸⁵ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-807-3676-988, s. 209.

¹⁸⁶ Česká tisková kancelář měla své zahraniční zpravodaje po celém světě. Její zaměstnanci působili až ve dvaadvaceti zemích, přičemž většina z nich úzce spolupracovala s StB. Zdroj: Tamtéž, s. 211.

¹⁸⁷ NAVARA, Luděk a Josef ALBRECHT. *Abeceda komunismu*, s. 32-33.

řada kompetencí republikových ČÚTI A SÚTI. Nově vzniklý „Federální úřad“ měl na starosti kontrolu mediálních obsahů předních stranických deníků a časopisů, rozhlasové a televizní vysílání, a zároveň vyhodnocoval, zda jsou dodržovány veškeré požadavky ÚV KSČ, která určovala témata, o kterých bylo v daném období dovoleno, či naopak zakázáno informovat.

K částečnému uvolnění došlo v druhé polovině 80. let, což souvisí s nástupem Michaila Gorbačova do vedení SSSR a jeho reformní politikou, která dala příležitost k vydání dokumentu „Uplatňování leninské zásady otevřené informovanosti veřejnosti tiskem, rozhlasem a televizí“. Přesto, že byl dokument přijat již v říjnu 1987 předsednictvem ÚV KSČ, kritické projevy médií byly velmi opatrné.¹⁸⁸

5.2.1 Charakteristika analyzovaných tištěných médií

Prvním z analyzovaných periodik je „Rudé právo“ - deník levice Československé strany sociálně demokratické, jehož první číslo vyšlo v září roku 1920. Již od svého počátku byl obsah novin zaměřen na podporu proletářů a jejich boje za občanská a sociální práva. Po druhé světové válce se stalo „Rudé právo“ ústředním deníkem Komunistické strany Československa, který jej zároveň vydával, s denním nákladem až 2 miliony výtisků. Hlavním úkolem „Rudého práva“ byla prezentace oficiálního postoje stranického a státního vedení a informování obyvatel země o politice Komunistické strany a celého Československa. Šéfredaktorem byl v roce 1981 Oldřich Švestka a jeden výtisk stál 50 haléřů.¹⁸⁹

Do protikladu k „Rudému právu“ je dán deník „Mladá fronta“, jehož působnost se datuje k 9. květnu 1945, kdy byl nezákonně založen skupinou levicových

---

¹⁸⁸ TOMÁŠEK, Dušan. *Pozor, cenzurováno!, aneb, Ze života soudružky cenzury*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství MV ČR, 1994. ISBN 80-858-2116-8, s. 154.; KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*, s. 208-211.; TOTALITA. *TOTALITA.CZ - Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu*[online]. © 1999 - 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz /sp/sp.php>

¹⁸⁹ Komunistický svaz mládeže - Před 90 lety bylo založeno Rudé právo. *Komunistický svaz mládeže - Úvodní stránka* [online]. © 2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.ksm.cz/historie/pred-90-lety-bylo-zalozeno-rude-pravo.html>; Soudruh, strana, práce. Vědci rozebrali Rudé právo, připravují slovník totality - iDNES.cz. *Zprávy iDNES.cz – Přehled nejnovějších událostí z domova i ze světa* [online]. © 1999–2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/soudruh-strana-prace-vedci-rozebrali-rude-pravo-pripravuji-slovník-totality-1x2-/domaci.aspx?c=A100604_193408_domaci_hv

intelektuálů, jejichž původním plánem bylo vytvořit tisk určený pro tvorbu mladých novinářů a literátů. Od roku 1953 byla „Mladá fronta“ spojena s Ústředním výborem Československého svazu mládeže a od roku 1970 se stala orgánem nástupnického ÚV Socialistického svazu mládeže. Ačkoli bylo zaměření „Mladé fronty“ poměrně specifické, do roku 1989 působila jako čtvrtý nejprodávanější deník v zemi. V roce 1981 činila cena jednoho výtisku 50 haléřů a jako šéfredaktor působil Ivan Kulháněk.¹⁹⁰

Dalším periodikem je časopis „100+1 zahraniční zajímavost“¹⁹¹, což je český populárně-naučný čtrnáctideník, který s menší pauzou vychází již od roku 1964. Jde o doposud nejstarší vycházející časopis tohoto zaměření v České republice. Z důvodu tehdejšího centrálního řízení periodik, se vydavatelem stala zahraniční redakce Československé tiskové kanceláře. Obsahem časopisu byly převzaté články ze zahraničí, a to jak z Východu, tak i Západu, a také reportáže zpravodajů ČTK. Základ rubriky tvoří svět kolem nás, věda a technika, historie a příroda. Šéfredaktorem v roce 1981 byl Juraj Rác a jeden výtisk stál 7 Kčs.¹⁹²

Za konkurenta „100+1“ lze považovat „Svět v obrazech“, což je původní český fotožurnalistický časopis, který začal vycházet po 2. světové válce, kdy navázal na úspěšný magazín Pestrý týden. Vydavatelem obrázkového týdeníku se stal Český svaz novinářů a obsah se zaměřoval především na fotoreportáže a exkluzivní příběhy. Dále přinášel neotřelý pohled na dění u nás i v zahraničí a položil základy českého fotožurnalismu. V roce 1981 byla šéfredaktorkou „Světa v obraze“ Věra Hellová a cena jednoho výtisku byla 3,50 Kčs.¹⁹³

---

¹⁹⁰ Historie společnosti | O společnosti | Mladá fronta. *Mladá fronta* [online]. © 2007-2014 [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.mf.cz/o-spolecnosti/historie-spolecnosti/>; Mladá fronta. *Gymnázium Cheb* [online]. © 2004 [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://absolventi.gymcheb.cz/2010/alhrubo/novinarstvi/mladafronta.html>; Mladá fronta Dnes si připomíná 65. výročí vzniku - Deník Referendum. *Deník Referendum* [online]. © 2014 [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/3457-mlada-fronta-dnes-si-pripomina-65-vyroci-vzniku>

¹⁹¹ Zkráceně 100+1, nebo také 100+1 zz, či hovorově „stoplusjednička“.

¹⁹² 100+1 zahraniční zajímavost. *100+1 zahraniční zajímavost* [online]. © 2007–2013 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.stoplusjednicka.cz/>; 100+1 zahraniční zajímavost | Extra Publishing. *Extra Publishing | Radost z poznání* [online]. © 2006–2013 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.epublishing.cz/stoplusjednicka>

¹⁹³ Sanoma ožívuje legendární značku Svět v obrazech | MediaGuru. *MediaGuru - reklama, marketing a média očima Gurua* [online]. © 2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: [view-source:http://www.mediaguru.cz/2013/07/sanoma-ozivuje-legendarni-znacku-svet-v-obrazech/#.Uvozl2J5Pnh](http://www.mediaguru.cz/2013/07/sanoma-ozivuje-legendarni-znacku-svet-v-obrazech/#.Uvozl2J5Pnh); Legendární magazín Svět v obrazech se vrací | National Geographic Česko. *National Geographic Česko* [online]. © 2009-2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: [view-source:http://www.national-geographic.cz/detail/legendarni-magazin-svet-v-obrazech-se-vraci-43698/](http://www.national-geographic.cz/detail/legendarni-magazin-svet-v-obrazech-se-vraci-43698/); Znovuzrození legendy – vychází SVĚT V OBRAZECH | Sanoma Media Praha. *Sanoma Media*

5.3 Analýza československého tisku v období 1981-1984

V první polovině 80. let byla témata, která se týkala Spojených států, v československém tisku poměrně různorodá. Důvodem byla změna na pozici prezidenta USA a jeho jednání v otázkách zahraniční politiky, kterým se Reagan lišil od svých předchůdců. Námětem se tak stalo zbrojení americké armády, s čímž následně souvisela klesající životní úroveň obyvatel USA, demonstrace, a také kritické odezvy ze strany Sovětského svazu.

Před nástupem Ronalda Reagana na post prezidenta Spojených států se do československého tisku dostávaly informace, které upozorňovaly na činnost americké vlády, jež výrazně zvyšovala finanční prostředky na armádu. Podle československého tisku se jednalo o globální ohrožování nejen jednotlivých států, ale také samotných kontinentů, neboť byla strategie USA výhradně zaměřena na války a vojenské intervence, což vedlo k podmanění si většiny zemí a národů, a hrozilo tak nebezpečí vyvolání světové války.¹⁹⁴ Novináři využívaly těchto informací především k propagaci „mírové“ ideologie vůdčí politické strany a jejich jazykový styl byl již v tomto období poměrně agresivní. Po inauguraci nového prezidenta 20. ledna 1981 se však situace ještě více přiostrčila.

Pravděpodobně žádný deník si nenechá ujít informaci o nástupu nového prezidenta do výkonu úřadu, obzvláště pokud se jedná o prezidenta takové moci, jako jsou Spojené státy. Nejinak tomu bylo i v případě „Rudého práva“, který zveřejnil informaci o Reaganově vstupu do Bílého domu a o jeho prvním projevu na pozici prezidenta Spojených států, v němž „*opěvoval potřebu míru, vyslovil odhodlání k jeho upevňování, ale zároveň jedním dechem řekl: ‚Nebudeme pro něj kapitulovat.‘ Spojené státy prý použijí sílu, kdykoliv to bude vyžadovat ‚národní bezpečnost‘.*“¹⁹⁵ V očích čtenářů se tak z nadějného kandidáta na zlepšení mezinárodních vztahů, stal nesmlouvavý vůdce, který je schopen pro dosažení prvenství rozpoutat americko-sovětský boj.

V prvních měsících Reaganova funkčního období se v československém tisku řešily zejména plány nové administrativy Spojených států. Největší kritiku sklidilo

---

Praha [online]. © 2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.sanomamedia.cz/aktuality/67-znovuzrozeni-legendy-vychazi-svet-v-obrazech/>

¹⁹⁴ Politika agresí. *Rudé právo*. 1981, č. 16, s. 6.

¹⁹⁵ Reagan v Bílém domě. *Rudé právo*. 1981, č. 17, s. 1, 7.

rozhodnutí Ronalda Reagana výrazně navýšit rozpočet na armádu, což podle něj povede k dosažení moci a slávy Spojených států a vznikne tak účinný nástroj vydírání, který usnadní cestu při projednávání světových problémů se Sovětským svazem.¹⁹⁶ Stejně stanovisko zastával i o rok později, kdy se ve svém projevu na tiskové konferenci pořádané 19. ledna 1982 k jeho prvnímu výročí nástupu do funkce opět zabýval především zvýšením vojenských výdajů, neboť jak sám prohlásil, pouze tímto způsobem může dojít k jednání z pozice síly. Časopis „100 + 1 zahraniční zajímavost“ citoval ministra obrany USA Caspara Weinbergera, který přiblížil Reaganovu směrnicí slovy: „*Svou naději na vítězství zakládáme na nových raketových a jaderných systémech.*“¹⁹⁷ Podle slov Sovětů, které přiblížil československý tisk, však k americkému zbrojení neexistuje žádný důvod. Jak uvedl týdeník „Svět v obrazech“: „*Vzhledem k přibližné rovnováze mezi silami NATO a Varšavské smlouvy je militaristické úsilí USA ničím neospravedlnitelným pokusem o získání vojenské převahy ve světě.*“¹⁹⁸

Mediální obraz Spojených států byl během prvního analyzovaného období rovněž vytvářen publikováním článků týkajících se demonstrací, protestů a nejrůznějších mírových pochodů a hnutí, které byly dalším častým tématem vyskytujícím se v tisku od roku 1981. A zatímco „Rudé právo“ se tomuto tématu věnovalo spíše v obecné rovině, týdeník „Svět v obrazech“ svým čtenářům přinášel konkrétnější články o protestech jak z amerického kontinentu, kde se horečné zbrojení značně odráželo v ekonomické situaci obyvatel USA,¹⁹⁹ tak z různých států Evropy, ve kterých probíhaly mírové pochody vůči rozhodnutí Washingtonu rozmístit jaderné zbraně v západoevropských zemích.²⁰⁰ Zmínky o bezohledných plánech americké vlády byly většinou součástí obsáhlejších zpravodajských článků, jež politiku Spojených států líčily jako krutou a nepřátelskou vůči okolnímu světu. V článku „Proti hazardu s osudem lidstva“ novinář Herbert Kratzer dokonce poznamenal, „*že americký imperialismus by k prosazení svých mocenských zájmů neváhal vtáhnout lidstvo*

---

¹⁹⁶ Po inauguraci. *Rudé právo*. 1981, č. 19, s. 7.; "Vojenská převaha" a skutečnost. *100 + 1 zahraniční zajímavost*. 1981, č. 8.

¹⁹⁷ "Vybudujeme dostatečnou moc, abychom dosáhli převahy". *100 + 1 zahraniční zajímavost*. 1981, č. 24, s. 12.

¹⁹⁸ Reaganova tvrzení a americká skutečnost. *Svět v obrazech*. 1982, č. 5, s. 2.

¹⁹⁹ Pryč s militarismem. *Svět v obrazech*. 1981, č. 3, s. 2.

²⁰⁰ Nechceme rakety, chceme mír. *Svět v obrazech*. 1981, č. 31, s. 2-3.; Mohutná rostoucí vlna hněvu a odporu. *Svět v obrazech*. 1981, č. 41, s. 3.

do jaderného konfliktu.²⁰¹ A podobně jako magazín „Svět v obrazech“ se zaměřoval i časopis „100+1“. Oba časopisy se detailně věnovaly mírovému hnutí za zmrazení jaderných zbraní s heslem „Nuclear Freeze“, které se rozšířilo po celých Spojených státech.²⁰²

Titulky zpráv, které se objevovaly v tisku, napovídaly, že se jednalo o období vážné krize, kterou způsobila dosavadní činnost Ronalda Reagana. Gus Hall, představitel amerických komunistů, se v jednom z článků časopisu „Svět v obrazech“ nechal slyšet, že se „USA [...] nacházejí uprostřed nejvážnější hospodářské krize od deprese třicátých let. Pro milióny Američanů už tato krize znamená stav nouze. ‚Každý den si další tisíce Američanů říkají tutéž větu: Nevíme, co budeme dělat...‘ A další tisíce se už ocitli úplně na dně.“²⁰³ V článku „Americké chmury“, které zveřejnil časopis „100+1“, byly kromě informací o problémech v různých částech Spojených států přiloženy rovněž tabulky s výsledky z průzkumu veřejného mínění v USA.²⁰⁴ Čtenáři se tak mohli názorně přesvědčit o tom, jak Američané vidí svoji budoucnost a ubezpečit se, že na jiném kontinentě a s odlišnou ideologií se přece jen nežíje lépe. K porovnání blahobytu v jednotlivých zemích jim tisk poskytoval články o nadprůměrné prosperitě v Československu a celkově v socialistických státech.

Nejen v průběhu let 1981 a 1982 dával československý tisk zřetelně najevo, jaká strana usiluje o dosažení moci a jaká naopak žádá mír pro lidstvo. Bylo zřejmé, že Sověty překvapilo jednání nového vedení Spojených států, které se rozhodlo upustit od stagnující politiky détente a naopak zvolilo cestu, jež se vymykala sovětským očekáváním a představám. Pravidelní čtenáři si tak mohli vytvořit „vlastní“ názor na bojechtivý směr administrativy nového amerického prezidenta Ronalda Reagana a srovnat jej s mírovými iniciativy Sovětského svazu.²⁰⁵

---

²⁰¹ Proti hazardu s osudem lidstva. *Svět v obrazech*. 1981, č. 43, s. 3.

²⁰² Heslo dne: Nuclear Freeze. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1982, č. 16, s. 4-6.; "Freeze!" - "Zmrazte jaderné zbraně!": Nové masové protiválečné hnutí USA. *Svět v obrazech*. 1982, č. 22, s. 4-5.

²⁰³ Nejtěžší krize v USA od třicátých let. *Svět v obrazech*. 1982, č. 8, s. 4-5.

²⁰⁴ Podle průzkumu je většina amerických obyvatel přesvědčena, že nezaměstnanost v příštím roce opět vzroste a finanční situace zůstane nadále stejná. Mimo dalších údajů se zde řešily otázky ohledně prezidenta Reagana, kdy většina Američanů nesouhlasí s jeho politikou a v následujících volbách by si nepřála, aby se znovu ucházel o prezidentské křeslo. Současně se 61% respondentů vyjádřilo pro zmrazení výroby, zkoušek a rozmísťování jaderných zbraní. Zdroj: Americké chmury. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1982, č. 20, s. 4-6.

²⁰⁵ Mír pro lidstvo. *Svět v obrazech*. 1981, č. 10, s. 4-5.; Významné podněty pro upevnění míru. *Svět v obrazech*. 1981, č. 48, s. 3.; "Vojenská převaha" a skutečnost. *100 + 1 zahraniční zajímavost*. 1981, č. 8.

Mediální obraz Spojených států, který jsme si právě představili, byl v nadcházející době ovlivněn Reaganovým projektem „Hvězdných válek“, který se stal dominujícím prvkem zpravodajských článků zabývajících se americko-sovětskými vztahy, neboť působil na řadu událostí nejen v USA, ale také ve světě.

Dne 23. března 1983 pronesl americký prezident Ronald Reagan projev, ve kterém veřejnosti poprvé představil svoji vizi o Strategické obranné iniciativě. Rozpoutal tím vlnu nejrůznějších reakcí, která se šířila po celém světě, a zvláště u Rusů vyvolala pocit beznaděje, zděšení a obavy: „SDI ,sehrála mocnou psychologickou roli', uvádí generál KGB Nikolaj Leonov. [...] Jiný generál KGB, Sergej Kondrašev, říká, že SDI ,ovlivnila situaci v zemi do té míry, že bylo skutečně nezbytné hledat nějakou dohodu se Západem.“²⁰⁶ Ohlasy se samozřejmě objevily také v československém tisku.

Jako první informoval veřejnost o chystaném protiraketovém systému list „Mladá fronta“, a to dokonce ještě před Reaganovým oficiálním projevem. V článku „Tajná strategická studie“, jehož údaje byly převzaty od americké agentury UPI, se hovořilo o studii, jež „vytyčuje na příštích pět let priority v politice, strategii a plánování sil a zdrojů. Vychází z předpokladu, že Spojené státy vydají v příštích pěti letech na vojenské účely 1,556 biliónů dolarů. Hlavní zásadou americké ,obránné politiky pak je, že ignoruje možnost dohody se Sovětských svazem.“²⁰⁷ Na zprávu z 18. ledna 1983 navázalo sdělení publikované 8. března v „Mladé frontě“ pod názvem „Tajná myšlenka“. Obsahem byly další informace agentury UPI pojednávající o tajně připravovaném systému: „Studie, kterou z podkladů několika set vojenských a civilních expertů vypracoval v loňském roce štáb letectva pod vedením generála Levisa Allena, otevřeně vyzývá k přípravám na jaderný konflikt se Sovětským svazem v duchu Reaganových doktrín a zdůrazňuje, že USA musejí mít takovou převahu, aby jí SSSR v krátké době podlehl. [...] Roční ,kosmický' rozpočet se zvyšuje každoročně o 10 procent a brzy má dosáhnout 14 miliard.“²⁰⁸ Přesto, že tyto zprávy byly víceméně okrajové a nepřinášely žádná konkrétní fakta o charakteru chystaného projektu, získala

---

²⁰⁶ SCHWEIZER, Peter. *Reaganova válka: velký příběh o čtyřicetiletém boji Ronalda Reagana a konečném vítězství nad komunismem*, s. 255-256.

²⁰⁷ Tajná strategická studie. *Mladá fronta*. 1983, č. 14, s. 5.

²⁰⁸ Tajná myšlenka. *Mladá fronta*. 1983, č. 56, s. 5.

„Mladá fronta“ prvenství v informování veřejnosti o přísně utajovaném programu Spojených států.

Po projevu Ronalda Reagana se sdělení rozšířila také do ostatních médií. „Rudé právo“ zveřejnilo 25. března 1983 komentář novináře Dušana Rovenského, ve kterém vyjádřil obavy z budování protiraketového systému, které podle jeho slov „*mají být použity pro přípravu nenadálého jaderného útoku proti SSSR a dalším socialistickým zemím.*“²⁰⁹ Byla zde jasně vymezena ideologická rozdílnost východních států vůči Spojeným státům a celkově politice Západu, což se následující den projevilo rovněž v útočné poznámce Zdeňka Porybného, který napsal: „*Americký prezident tvrdí, že tento nový protiraketový systém znamená prý »přechod americké strategie na obranu« a že by to mohlo vést k likvidaci strategických útočných zbraní vůbec. Kdyby tomu tak bylo, nezbylo by než mu zatleskat. Jenže fakta jsou tvrdohlavá a k žádnému tleskání není sebemenší důvod.*“²¹⁰ Zmínil zde jednak porušení dohody ABM z roku 1972, ve které jde o omezení systémů protiraketové obrany, a také schválení vojenského rozpočtu, jež má sloužit k financování nových strategických zbraní. Na závěr si pokládá otázku, k čemu veškeré zbrojení povede? Odpověď: „*Nikoli k omezení jaderného zbrojení, ale naopak k jeho novému kolu, k snížení světové bezpečnosti a k zvýšení hrozby jaderné války.*“²¹¹ Ve stejný den se v „Mladé frontě“ objevila informace o tom, že Ronald Reagan již dal veškeré příkazy k zahájení vývoje Strategické obranné iniciativy, která podle amerického tisku zahrnuje především laserové zbraně.²¹² Novináři tak znovu jasně dokázali, kdo stojí za vyhrocenou situací, která vede lidstvo k jaderné válce, ve které není vítězů ani poražených. Československý tisk předkládal mírumilovné činy Moskvy a stavěl je do protikladu „krvežíznivého“ Washingtonu, který se na obyvatele Země v žádném případě neohlížel.

Naopak pohled časopisu „Svět v obrazech“ na Reaganův projev z 23. března 1983 byl poněkud odlišný. Časopis čtenáře seznámil s názorem generálního tajemníka ÚV KSSS Jurije Andropova, jež na otázky ruského listu Pravda uvedl: „*Smysl Reaganova projevu ze 23. března spočívá ve snaze namluvit veřejnosti USA i světu, že Amerika musí usilovně zbrojit a stát se dominující vojenskou mocností.*“

²⁰⁹ Rozsáhlý program zbrojení. *Rudé právo*. 1983, roč. 63, č. 71, s. 7.

²¹⁰ Sázka na útok. *Rudé právo*. 1983, roč. 63, č. 72, s. 7.

²¹¹ Sázka na útok. *Rudé právo*. 1983, roč. 63, č. 72, s. 7.

²¹² Kam Reagan spěchá?. *Mladá fronta*. 1983, č. 72, s. 5.

*Při zdůvodňování těchto hegemonistických nároků USA dochází k neomalenému zkreslení politiky SSSR a používá se tak špinavých metod, že se vnucuje otázka, jaké má prezident představy o normách jednání s jinými státy.*²¹³ Na následujících stranách se současně nacházel odborný článek, který popisoval Reaganovu myšlenku spojenou s novými druhy laserových a částicových zbraní. V závěru novinář Jaroslav Bouček uvedl vyjádření několika amerických vědců i politiků, mezi nimiž nechyběl ani sovětský vůdce Andropov, jež prohlásil: „*Bylo by načase, aby v USA přestali vynalézat stále nové varianty, jak lépe rozpoutat jadernou válku, v naději, že ji vyhrají. Veškeré úsilí musí být dnes zaměřeno jen na jedno, a to na odvrácení jaderné katastrofy.*“²¹⁴

Rozhovor s Jurijem Andropovem uveřejnily 28. března 1983 také deníky „Mladá fronta“ a „Rudé právo“, v němž byl o den později otištěn komentář Zdeňka Porybného. Novinář v něm opět zopakoval snahu Sovětského svazu snížit a omezit jaderné zbrojení ve světě a odvrátit tak hrozbu jaderné války, přesto, že Spojené státy o kompromisní návrh prý nestojí a slova o obranné strategii pouze zastírají skutečnost, ve které jde o agresivní kroky USA.²¹⁵ Z pohledu autora zde byl jasně vylíčen obraz kapitalismu, který se čtenářům představoval jako zlo, kterému je nutné čelit, neboť usiluje o dosažení moci a nadvlády v celém světě.

Na rozdíl od denního tisku, který řešil především zastavení zbrojení kosmu a kritizoval přístup Ronalda Reagana ke světovému míru, se časopis „100+1“ zaměřil na vývoj amerických systémů a zbraní, které by měly v budoucnu působit ve vesmíru.²¹⁶ Předložil tak nový pohled na problém, kterému se novináři věnovali již od března roku 1983, a nenucenou formou čtenářům odborně objasnil plány a zbraně Pentagonu, které by hrály přední roli v případné válce ve vesmíru. Ačkoliv mohl článek a v něm obsažené informace vzbuzovat u slabších povah strach a paniku z nejisté budoucnosti, z vědeckého a technologického hlediska by šlo zejména o významný přínos, který by Spojené státy poskytly lidstvu.

V návaznosti na otázky amerického zbrojení, se počátkem července novinářům naskytl nový námět ke zpracování, neboť se tiskem začaly šířit informace o zahájení

---

²¹³ Naléhavá výzva z Moskvy. *Svět v obrazech*. 1983, č. 16, s. 3.

²¹⁴ Reaganův plán kosmické války. *Svět v obrazech*. 1983, č. 16, s. 4-5.

²¹⁵ Jednání Washingtonu ohrožuje celý svět. *Mladá fronta*. 1983, č. 73, s. 1-3.; SSSR učiní vše k zachování míru pro všechny národy. *Rudé právo*. 1983, roč. 63, č. 73, s. 1-6.; Důrazná výzva. *Rudé právo*. 1983, roč. 63, č. 74, s. 7.

²¹⁶ Pentagon míří do kosmu. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1983, č. 13, s. 4-5.

militarizace vesmíru v režii Spojených států. Zejména „Rudé právo“ se zaměřovalo na zprávy o americkém vývoji rentgenového laseru či budování nové základny sloužící kosmickému velitelství, což nejen značně zvyšovalo nebezpečí jaderného konfliktu, ale zároveň vyvolalo další vlnu kritiky především v Sovětském svazu.²¹⁷ Z celkového počtu zpráv, které se problematice kosmického zbrojení věnovaly, byla zřetelná nejistota a bezradnost sovětského vedení, což se odrazilo na dalších rozhodnutí Moskvy, o kterých informoval také československý tisk.²¹⁸

Přestože se během roku 1983 zejména v tisku objevilo poměrně četné množství zpráv, které souvisely s americkým programem „Hvězdných válek“, bylo jasně patrné jak z obsahu samotných článků, tak z jejich umístění v novinách, že mu novináři v prvních měsících nepřikládali zásadní význam. Články „Mladé fronty“ byly psány velmi stručně a nebudily žádné emoce. Důvodem byl pravděpodobně samotný charakter SDI, který stál teprve na počátku vývoje, a tudíž pro Sověty nepředstavoval vážnou hrozbu. Sovětský vůdce o ní dokonce hovořil jako o utopické myšlence, což mu potvrdili i vědci. Nelze však tvrdit, že uvnitř Sovětského svazu přesto nepanovala určitá nervozita, která se postupem času dostávala na povrch.

Pozornost novinářů na sebe Strategická obranná iniciativa upoutala v druhé polovině roku 1983, kdy se o systému SDI začalo více hovořit a Moskva požadovala zastavení jeho šíření. Redaktoři „Rudého práva“ tak znovu ostře zaútočili na postoj Spojených států a naopak velmi kladně hodnotili rozhodnutí SSSR, což u československých čtenářů vyvolávalo dojem zpochybnění idejí Ameriky a jejího politického systému.

Srovnáme-li následně denní tisk s magazíny, získáme markantní rozdíly, které se projevují především v kvantitě publikovaných článků. Pokud se časopisy vůbec zaměřily na informování čtenářů o amerických plánech na vyzbrojení kosmu, jednalo se o sdělení silně kritizující kapitalismus, případně šlo o zcela odlišné pojetí tématu, než předkládaly konkurenční periodika. Příkladem může být obsah článku

---

²¹⁷ Šílené plány na vesmírnou válku. *Rudé právo*. 1983, roč. 64, č. 272, s. 1.; Plánují válčiště i v kosmu. *Rudé právo*. 1983, roč. 64, č. 296, s. 7.

²¹⁸ Poté, co se Rusům nepodařilo vyjednat dohoda o zastavení zbrojení se Spojenými státy, vyhlásil Jurij Andropov jednostranné moratorium na šíření jakýchkoliv zbraní v kosmu. Moratorium mělo trvat do doby, než by do vesmíru nevyslaly zbraně jiné státy včetně Spojených států. Přesto, že Andropov sklídl za své rozhodnutí chválu široké veřejnosti, Reaganova administrativa přijala sovětský návrh velmi chladně. Zdroj: Jaderná válka - nejtěžší zločin. *Rudé právo*. 1983, č. 298, s. 5.; Pro mír v kosmu i na Zemi. *Rudé právo*. 1983, roč. 63, č. 196, s. 7.; Washington by měl odpovědět kladně. *Rudé právo*. 1983, roč. 63, č. 200, s. 7.

„Stoplusjedničky“, který se od „Světa v obrazech“ lišil odborným pohledem na věc, kdy místo srovnávání politiky Washingtonu a Moskvy, usiloval do jisté míry o vědecký úsudek.

V roce 1984 se tématem Strategické obranné iniciativy zabýval zejména denní tisk. Obzvláště „Rudé právo“ a „Mladá fronta“ začaly spekulovat, z jakého důvodu Reaganova administrativa neusiluje o dohodu se Sovětským svazem, který požaduje zmrazení jaderných zbraní a ukončení militarizace kosmu, a veškeré jeho návrhy SSSR opakovaně odmítá. Podle názoru Sovětů jde pouze o možnost Spojených států překvapivě zahájit jadernou a raketovou válku proti socialistickým zemím.²¹⁹ Snaha Spojených států získat převahu ve zbrojení tak začala znepokojovat sovětské vedení.

Obavy Moskvy podle Rudého práva nezmírňovala ani smlouva SALT I, která zakazovala vyvíjet, zkoušet a rozmísťovat protiraketové systémy nejen na zemi či na moři, ale také ve vesmíru. „Podle vyjádření bývalého vedoucího delegace USA na jednáních SALT I G. Smithe zakazuje smlouva z roku 1972 budování právě těch systémů, které nyní vláda prosazuje.“²²⁰ To ovšem podle novinářů Spojené státy netrápilo. Jejich cílem byla militarizace kosmu, která by jim zaručila vyjednávat z pozice síly.

Naději celému světu přinesl květnový článek „Blíže k hvězdné válce“, který časopis „100+1“ převzal od newyorského magazínu Time. V něm se hovořilo nejen o nebezpečných vlastnostech nových zbraní USA, ale rovněž o jejich technických nedostacích. Podle odborníka na strategické zbraně George Rathjense je zaměření paprsku nad nadzvukovou raketu velmi složité. A dokonalé nejsou ani protiraketové vesmírné lasery, jejichž účinek lze snadno snížit, pokud by zaměřené nepřátelské rakety rotovaly a znemožnily tak působení laseru na určité místo. Ještě větší ochrany by se navíc docílilo, kdyby pláště raket byly opatřeny materiálem odrážejícím světlo.²²¹ Na rozdíl od statického pohledu „Rudého práva“ se magazín pokusil zohlednit i chybné vlastnosti vyvíjených amerických zbraní a zmírnit napětí a obavy obyvatel Československa z nebezpečí jaderné války.

---

²¹⁹ USA stupňují kosmické zbrojení. *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 51, s. 7.; Spojené státy militarizují vesmír. *Mladá fronta*. 1984, č. 51, s. 5.; Jedním z důkazů se stal fakt, že američtí vědci dokončili vývoj nové rakety, která je schopna zničit nepřátelské družice. Zdroj: O co jde Pentagonu. *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 21, s. 7.

²²⁰ Plány Pentagonu proti smlouvě SALT. *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 99, s. 7.

²²¹ Blíže k hvězdné válce. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1984, č. 9, s. 52-53.

Českoslovenští novináři se ve svých článcích často zmiňovali o strachu, který vláda USA vzbuzovala u lidí prostřednictvím informací o sovětské převaze. Paradoxně však sami svým čtenářům vnucovali zprávy, které se týkaly narůstajícího amerického zbrojení a důsledků, které mohlo přivodit.

Dalším příkladem, který ve čtenářích vzbuzoval nejen zvědavost, ale také silné obavy, byly články časopisů „100+1“ a „Svět v obrazech“, které se zamýšlely nad stavem Země po jaderné válce. Podle vědců by byl zemský povrch obalen ledem a teplota by poklesla na minus 25 stupňů Celsia. Jelikož by přes den panovala tma, veškeré rostliny by vyhynuly, neboť by nebyly schopny fotosyntézy. Podle odhadů by zahynuly zhruba 2 miliardy lidí, přičemž ostatní přeživší by zemřeli hladem. Jaderná válka by navíc prostřednictvím změny klimatu ohrozila celou Zemi, nejen státy, které by byly do válečného konfliktu zapojeny.²²²

Jaderný konflikt si ovšem Sovětský svaz nemohl dovolit. Spojené státy proto upozornil na nutnost okamžitého opatření, které by vedlo k zastavení militarizace kosmu. Z toho důvodu byly ze sovětské strany oficiálně navrženy americko-sovětské rozhovory, které měly vést k odvrácení militarizace kosmického prostoru, přičemž v den zahájení rozhovorů mělo být vyhlášeno moratorium na zbraně ve vesmíru.²²³ Ačkoliv novináři prezentovali aktivitu Sovětského svazu jako mírové kroky vedoucí k odzbrojení a zachování vesmíru pouze k vědeckým účelům sloužícím lidstvu, byla zde jasně patrná bezmoc, se kterou Sověti bojovali již od Reaganova projevu o Strategické obranné iniciativě. Karel Havlíček, redaktor časopisu „100+1“, uveřejnil v dubnovém čísle komentář, ve kterém zdůrazňoval potřebu dohody mezi USA a SSSR. Podle něj na mír nelze čekat, naopak je třeba za něj bojovat, stejně jako se o to nadále snaží socialistické země.²²⁴ Sovětský svaz požadoval mír a sovětská armáda byla armádou míru. Role Východu byla jasná a novináři opakovaně dávali najevo rozdílnost obou velmocí.

Námětem zpráv se tak již po několikáté stalo americké zvyšování výdajů na vojenské účely, což bylo pro novináře vděčné téma. Současně se mohli zmínit o narůstající nezaměstnanosti a zhoršující se životní úrovni ve Spojených státech, která

---

²²² "Jaderný mráz". *100+1 zahraniční zajímavost*. 1984, č. 3, s. 12-13.; Po nukleární noci by nepřišel den. *Svět v obrazech*. 1984, č. 48, s. 3.

²²³ Učíňme vše, abychom zajistili lidstvu mírový vesmír. *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 153, s. 1.

²²⁴ Na mír nelze čekat. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1984, č. 8, s. 6.

vede u mnohých obyvatel až ke ztrátě domovů a k závislosti na pomoci druhých. Pozornost československého čtenáře se tak od domácích záležitostí přesunula na problémy ve světě, kde dle tisku panovala mnohem vážnější krize.²²⁵ Ačkoliv se však mohlo zdát, že Sověti využívali vážnost sociálních problémů Západu ve svůj prospěch, kdy ji mohli srovnávat s „blahobytem“ socialistických zemí, pohled soudobého tisku a informace zejména novinářů „Rudého práva“ byly překvapivě objektivní.

Rok 1984 byl pro novináře poměrně zajímavým obdobím, neboť se jednalo o rok amerických prezidentských voleb, tedy poslední rok prvního funkčního období Ronalda Reagana. Tisku se tak naskytla příležitost k polemizování nad novým prezidentem Spojených států. Karel Císař v komentáři pro magazín „100+1“ objasnil změnu chování prezidenta Reagana, které je očividné od počátku roku a je spojeno právě s nadcházejícími volbami: „*Příčiny této zdánlivé změny jsou známy: Reagan se potřebuje zbavit pověsti studeného válečníka, protože hodlá znovu kandidovat na prezidentský úřad.*“²²⁶ Vzhledem k vyhocené situaci v USA a k informacím, které přinášel československý tisk, se však znovuzvolení Ronalda Reagana zdálo být kontraproduktivní a do značné míry nepochopitelné. Jaroslav Bouček se proto pokusil v článku pro „Svět v obrazech“ případně Reaganovo pokračování vysvětlit: „*Američtí sociologové, psychologové i komentátoři došli k závěru, že pro základní jádro amerických voličů nejsou rozhodující faktory politické, hospodářské, společenské, morální, ale tzv. image prezidenta, případně prezidentského kandidáta.*“²²⁷ Stejný názor vyjádřil i Richard Hajský, zpravodaj ČTK v New Yorku, který ve svém útočném komentáři dále hodnotil výsledky voleb, které dle něj ovlivnily především Reaganem štedře financované předvolební kampaně. Jak ukázaly výzkumy veřejného mínění, ve skutečnosti se proti Reaganově politice staví většina amerických obyvatel.²²⁸ Ze zpráv, které přinášeli novináři v Československu, se zdálo být již na začátku Reaganova prvního funkčního období jasné, že si svoji pozici při volbách v roce 1984 neobhájí. Zejména „Rudé právo“ se stavělo vůči politice amerického prezidenta velmi negativně, což ovšem mělo kořeny v Reaganově postoji k Sovětskému svazu.

---

²²⁵ Miliardy na zbrojení, škrtý v sociální oblasti. *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 29, s. 7.; Jak je to s Reaganovou "prosperující Amerikou". *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 41, s. 6.

²²⁶ Proti zbrojnímu šilenství. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1984, č. 4, s. 6.

²²⁷ Reagan versus Mondale - volby za miliardu dolarů. *Svět v obrazech*. 1984, č. 45, s. 4-5.

²²⁸ Reagan vyhrál volby, ale mandát nezískal. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1984, č. 25, s. 5.

Příkladem může být událost z poloviny srpna 1984. K jistému odtažení v americko-sovětském vztahu došlo poté, co Ronald Reagan před svým pravidelným rozhlasovým vysíláním z Kalifornie neoficiálně prohlásil: „*Drazí spoluobčané, s potěšením vám sděluji, že jsem podepsal zákon, který ze světa navždy odstraní Rusko. Za pět minut začínáme bombardovat.*“²²⁹ Přesto, že se jednalo pouze o zvukovou zkoušku mikrofonů, svým sdělením Reagan pobouřil celý svět, který tento incident označil za vyjádření skutečného postoje amerického prezidenta vůči Sovětskému svazu. A zatímco pro časopis „100+1“ se prezidentův žert stal jednorázovou záležitostí²³⁰, „Rudé právo“ se událostí zabývalo mnohem déle. Českoslovenští novináři hrdě prezentovali zprávy zahraničních deníků²³¹ a tiskové agentury TASS a opakovaně komentovali neomluvitelný výrok, který podle nich rozhodně nebyl vtípem a na který navazovala další kritika týkající se chování vlády Spojených států. Naopak podle vyjádření administrativy USA jde pouze o zbytečné přehánění Sovětů z důvodu jejich propagandy, přičemž dochází k chybné interpretaci americké politiky vůči Sovětskému svazu.²³²

Shrnutí

Rozdílnost článků jednotlivých titulů byla dána především jejich profilem, a také zaměřením. Logicky nejvíce zpráv přinášel deník „Rudé právo“, který čtenářům poskytoval zásadní informace o důležitých problémech v americko-sovětském vztahu z pohledu vládnoucí strany, jež sama udávala směr a kvantitu jednotlivých sdělení. V základních faktech se tak deník sice dotkl nejrůznějších událostí v podobě krátkých či delších zpráv a komentářů, avšak vysoké nároky na jeho aktuálnost a četnost příspěvků mu nedávaly prostor pro hloubku zpráv.

---

²²⁹ "Za pět minut začínáme bombardovat". *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 191, s. 1.

²³⁰ Za pět minut začínáme bombardovat. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1984, č. 19, s. 14.

²³¹ Např. francouzské listy l'Humanité, Le Martin de Paris, Le Monde, německý Frankfurter Rundschau či Westdeutsche Zeitung, belgické La Libre Belgique a La Cité, a také italský La Repubblica.

²³² Reagan se prozradil. *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 192, s. 7.; Důkaz nebezpečných záměrů americké vlády. *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 192, s. 7.; SSSR odsuzuje nepřátelský výpad prezidenta USA. *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 193, s. 1.; Žádný náhodný výrok. *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 193, s. 7.; Reagan je posedlý jadernou válkou. *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 193, s. 7.; Černé vydávají za bílé. *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 194, s. 7.; Kdo co přehání. *Rudé právo*. 1984, roč. 64, č. 194, s. 7.

Podobně tomu bylo i v případě „Mladé fronty“, která se náměty svých zpravodajských článků v podstatě shodovala s deníkem „Rudé právo“. Dalo by se tedy předpokládat, že se shoda projeví i v četnosti jejích článků. Tento fakt ovšem nelze hodnotit z celkového pohledu a z pohledu kvantity jejích příspěvků, neboť byla komparativně využita pouze v určitých obdobích zásadních událostí. Co však lze vyzorovat, je jazykový styl, který se od stylu „Rudého práva“ výrazně lišil zejména nižší mírou kritičnosti vůči Spojeným státům a v zásadě objektivnějším pohledem na analyzované události.

Více prostoru a možnost zaměřit se na určitá témata měly časopisy. Značná podobnost „Světa v obrazech“ a časopisu „100+1“ byla dána především jejich strukturou a rozsahem, který umožňoval větší detailnost reportáží, což se projevilo v rozšíření základních informací, např. o historii tématu, průzkumy veřejného mínění, příklady ze života amerických občanů²³³ či barevné fotografie, které se staly dominujícím prvkem obou magazínů. Tyto obohacující prvky vedly k většímu zaujetí čtenáře, který si prostřednictvím příkladů mohl přiblížit situaci obyvatel USA a snadněji se s nimi ztotožnit.

Ačkoliv byly rozdíly těchto dvou časopisů v podstatě minimální, přece jen se tu vyskytovaly. Bylo jasně patrné, že týdeník „Svět v obrazech“ dával tématům méně prostoru oproti čtrnáctideníku „100+1“. Na rozdíl od „Stoplusjedničky“, byl však mnohem kritičtější v informacích, jež přinášel o Spojených státech, přičemž výběrem vhodných slov a celkovým jazykovým stylem do jisté míry určoval názor a postoj, který by měl čtenář nejlépe přijmout za svůj.²³⁴

Co se týká zaměření na jednotlivá témata, týdeník „Svět v obrazech“ publikoval více sdělení týkajících se otázky zbrojení USA a problémů s nimi spojených, zatímco ve čtrnáctideníku „100+1 zahraniční zajímavost“ se čtenáři mohli dočíst především o demonstracích a mírových hnutích, které zaplavily nejen Evropu, ale rozšířily se i po celé Severní Americe. „Rudé právo“, které denně přinášelo aktuální zprávy, se

---

²³³ Magazín „100+1“ prezentoval ekonomickou situaci ve Spojených státech na problémech konkrétních osob jako je Nancy Zembasová (článek „Americké chmury“) či Alice Fisherová (článek „Reaganova Amerika bohatých“). Zdroj: Americké chmury. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1982, č. 20, s. 4-6.; Reaganova Amerika bohatých. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1982, č. 4, s. 26-31.

²³⁴ Např.: „Plány vojensko-politických kruhů USA a NATO na rozmístění nových amerických jaderných raket středního doletu v západní Evropě vyvolávají hluboké znepokojení široké mezinárodní veřejnosti. Právem. Vždyť jejich realizace by znamenala pronikavé narušení vojenské rovnováhy na našem kontinentě ve prospěch těch nejagresivnějších sil imperialismu.“ Zdroj: Významný sovětský návrh. *Svět v obrazech*. 1982, č. 9, s. 3.

vesměs opakovalo. Zmiňovalo hlavní témata posledních let, kterými byly demonstrace, navyšování výdajů armády USA a zhoršující se životní úroveň Američanů. Současně byla neustále připomínána snaha Sovětského svazu navázat rozhovory se Spojenými státy a ukončit tak přetrvávající zbrojení, neboť, jak bylo opakovaně zdůrazněno, se sovětská iniciativa soustředila převážně na dosažení míru.

Tématem „Hvězdných válek“ se československý tisk zabýval zejména na počátku jeho existence a v průběhu roku 1984, přičemž největší zájem o něj projevil „Rudé právo“. Deník tak publikoval kromě článků shrnujících starší informace o programu SDI, také sdělení nová, doplněná o aktuální informace. Problematika „Hvězdných válek“ se v průběhu let objevovala čím dál častěji nejen v zahraniční rubrice, ale i na titulních stranách. V porovnání s československými časopisy tak bylo zřejmé, že obranná strategie Spojených států získala u denních novinářů mnohem větší pozornost a vážnost.

Redakce magazínu „Svět v obrazech“ či „100+1 zahraniční zajímavost“ sice také projevovaly zájem o důležité zlomy v oblasti americko-sovětských vztahů, avšak nikoli v takovém rozsahu jako tomu bylo u „Rudého práva“. Zaměření obou časopisů spočívalo v podstatě jen ve vyváženém shrnutí výrazných událostí určitého roku. Jednotlivých článků ohledně programu „Hvězdných válek“ se proto vyskytovalo velmi málo. „Svět v obrazech“ se kupříkladu námětu věnoval pouze jednou. V reportáži nazvané „Zakázat vesmírné zbraně, vesmír musí sloužit míru!“ redaktor Jaroslav Bouček popsal charakter obranné iniciativy a její negativa a nastínil zde plány americké administrativy na nové kosmické zbraně.²³⁵

5.4 Analýza československého tisku v období 1985-1988

Rok 1985 přinesl do československého tisku jisté změny. Značně ubylo zpráv týkající se demonstrací a životní úrovně ve Spojených státech. Přesto, že se tyto problémy v USA i ve světě nadále vyskytovaly, tisk se jimi zabýval v mnohem menší míře. Naopak více prostoru získaly vzájemné vztahy mezi Sovětským svazem

---

²³⁵ Zakázat vesmírné zbraně, vesmír musí sloužit míru!. *Svět v obrazech*. 1984, č. 43, s. 4-5.

a Spojenými státy, a také program Strategické obranné iniciativy, který na sebe začal přitahovat pozornost médií a široké veřejnosti.

Počátkem nového roku se v tisku začaly šířit informace související se snahou Sovětského svazu odvrátit americký plán militarizace kosmu. I když byl Reaganův projekt tzv. „Hvězdných válek“ zatím jen součástí výzkumu, zaměstnával sovětskou vládu i mnohé vědce, podle kterých šlo americké vládě pouze o možnost prvního útoku. Jelikož administrativa USA v minulém roce neakceptovala pokus Sovětů o nastolení moratoria na zkoušky jaderných zbraní, jednou z dalších variant vedoucí k zahájení americko-sovětského dialogu byla schůze ministrů zahraničí Andreje Gromyka a George Schultze konaná ve dnech 7. až 8. ledna 1985. Účelem setkání bylo zamezit zbrojení na zemi i ve vesmíru a omezit strategické jaderné zbraně.²³⁶

Na rozdíl od „Rudého práva“ a magazínu „Svět v obrazech“, které se události věnovaly ve zkratce, článek časopisu „100+1“, převzatý z ruského listu Pravda, byl mnohem obsáhlejší. Na část příspěvku o probíhající schůzi ministrů navazovaly informace prezentující faktory, jež amerického prezidenta pobízí k jednání se Sovětským svazem. Tlak americké veřejnosti, požadavky Washingtonu vůči spojencům či nutnost odstranit hrozbu jaderné války byly následně dány do kontrastu s touhou po militarizaci. V základních bodech tak byly shrnuty hlavní rysy vlády Spojených států, od které se s napětím očekávalo jakou „misku vah“ zvolí.²³⁷

Odpověď Ronalda Reagana se ovšem nezměnila. V projevu, o kterém informovalo „Rudé právo“ 23. ledna, opět obhajoval svůj projekt Strategické obranné iniciativy, ve kterém „v rozporu se zdravým rozumem tvrdil, že tento program povede nikoliv k militarizaci kosmu, ale k demilitarizaci zbrojních arzenálů na Zemi.“²³⁸ Jak se ukázalo, sovětskou stranu svou řečí nepřesvědčil, podle některých politických pozorovatelů se dokonce rozcházel se společným prohlášením ze Ženevy, což dle autora článku Dušana Rovenského jen dokazovalo averzi vůči seriózní dohodě se Sovětským svazem. Neochota Spojených států dále vzrostla prohlášením, ve kterém Ronald Reagan odmítl zastavit výzkum kosmického zbrojení i v případě, že by mezi velmocemi došlo

---

²³⁶ Washington trvá na plánech militarizace kosmu. *Rudé právo*. 1985, roč. 65, č. 3, s. 7.; Závěr rozhovorů ministrů zahraničí SSSR a USA. *Rudé právo*. 1985, roč. 65, č. 7, s. 1.; Ženevská jednání. *Svět v obrazech*. 1985, č. 4, s. 2.

²³⁷ Která miska vah převáží?. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1985, č. 1, s. 2-3.

²³⁸ Obhajoba "hvězdných válek". *Rudé právo*. 1985, roč. 65, č. 19, s. 7.

k dohodě. Případnou změnu amerického postoje lze očekávat, jen pokud budou kosmické zbraně vyvinuty a Amerika bude schopná jednat z pozice síly.²³⁹

Jistou naději Sověti očekávali od březnové schůze ministrů zahraničí v Ženevě. Podle vyjádření československých novinářů je Sovětský svaz „*pro spolupráci s USA v otázkách zbavení lidstva jaderné hrozby. Ženevské rozhovory jsou možností, jak v tomto směru učinit praktický krok vpřed.*“²⁴⁰ Avšak zatímco se Sověti na jednání pečlivě připravili a přednesli konkrétní návrhy, Američané nebyli schopni vytvořit nic konstruktivního.²⁴¹

Z pohledu československého čtenáře se Spojené státy zdály být zemí, která sice projevuje ochotu jednat a vést rozhovory, avšak pouze za předpokladu prosazení vlastních podmínek a požadavků. Sovětský svaz, mírumilovný stát usilující o mír, je tak dán do protikladu se zemí určující si vlastní pravidla. Amerika je ta, co odmítá sovětské moratorium. Amerika je ta, co záměrně porušuje vzájemné smlouvy. Amerika je ta, co zbrojí, aby dosáhla převahy nad nepřátelskou velmocí. Obraz USA byl v československém tisku velmi negativní a jediným možným východiskem se nabízela dohoda se Sověty.

Dlouho očekávanému setkání Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova předcházely pečlivé přípravy, kdy se jednotlivé strany snažily vypracovat vlastní návrhy a protinávrhy o jaderných a kosmických zbraních, jež budou předloženy na jednání v Ženevě. Jak uvedl Zdeněk Porybný v komentáři pro „Rudé právo“: „*Podle listu New York Times americký návrh nepředstavuje »žádný průlom« do dosavadních amerických pozic a neobsahuje žádný podstatně nový prvek, ani pokud jde o program »hvězdných válek«.*“²⁴² Zbyněk Fiala v komentáři pro „Mladou frontu“ nazývá projekt Strategické obranné iniciativy jako překážku, „*kteřá stojí v cestě zklidnění sovětsko-amerických vztahů. [...] Přitom neřeší žádný z naléhavých problémů lidstva a představuje čiré plýtvání energií nejlepších mozků a nejprogresivnějších výrobních možností obou stran.*“²⁴³ O programu se v říjnovém čísle magazínu „Svět v obrazech“ zmínil také Jaroslav Bouček, který částečně převzal článek „Blíže k hvězdné válce“ časopisu

---

²³⁹ Spojené státy nezastaví vývoj kosmických zbraní. *Rudé právo*. 1985, roč. 65, č. 37, s. 7.; Američané se vyhýbají dohodě. *Mladá fronta*. 1985, č. 170, s. 3.

²⁴⁰ Před jednáním v Ženevě. *Rudé právo*. 1985, roč. 65, č. 58, s. 1.

²⁴¹ Ženeva: Co ukázalo první kolo rozhovorů?. *Rudé právo*. 1985, roč. 65, č. 122, s. 6.

²⁴² USA před Ženevou. *Rudé právo*. 1985, roč. 66, č. 259, s. 7.

²⁴³ Čas pro konstruktivní jednání. *Mladá fronta*. 1985, č. 231, s. 5.

„100+1“ z roku 1984. Znovu tak čtenářům v Československu připomněl historii obranného projektu a jeho technické možnosti a nedostatky, a zároveň připojil aktuální informace posledních měsíců, během kterých proběhlo několik zkoušek nových zbraní na území USA.²⁴⁴

Schůzka nejvyšších představitelů naplánovaná na 19. až 21. listopadu 1985 byla jedním z hlavních témat zahraničních rubrik nejen v tištěných médiích, neboť se jednalo o klíčovou politickou událost, jež mohla významně ovlivnit mezinárodní vztahy v druhé polovině 80. let. Forma prezentace uskutečněného setkání se v jednotlivých periodikách lišila, jak již bylo výše zmíněno, pouze z důvodu jejich specifického charakteru. Zatímco deníky „Mladá fronta“ a „Rudé právo“ přinášely aktuální informace každý den²⁴⁵, týdeník „Svět v obrazech“ poskytl svým čtenářům ucelenou reportáž přímo z místa konání události. Ženevská schůzka neunikla ani čtrnáctideníku „100+1“, který se od zmíněných periodik lišil obsahem článku, který jako jediný převzal z ruského listu „Pravda“. Obvyklá reportáž tak byla nahrazena krátkým shrnutím jednotlivých dní a celkovým zhodnocením dění ve Švýcarsku doplněným o stručný přehled výsledků setkání.²⁴⁶

Z následných zpravodajských článků uveřejněných v denním tisku bylo zřejmé, že reakce na setkání Reagana s Gorbačovem byly velmi kladné. Kromě pozitivních názorů samotných aktérů, kdy např. Ronald Reagan prohlásil: „*Zaznamenali jsme pokrok, ale čeká nás ještě dlouhá cesta.*“²⁴⁷, se k významné události vyjádřily rovněž ostatní země světa, u kterých vzbudily vzájemné rozhovory naději na mírovou budoucnost. Oproti „Mladé frontě“, jež upřednostňovala optimistické pohledy zemí doufajících v ještě razantnější pokrok než doposud, se však „Rudé právo“ stále zaměřovalo na kritizování všeho, čeho se během setkání podařilo dosáhnout.²⁴⁸

---

²⁴⁴ „Program hvězdných válek je technické bláznovství“. *Svět v obrazech*. 1985, č. 43, s. 4-5.

²⁴⁵ Před schůzkou v Ženevě. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1985, č. 21, s. 2.; Sovětsko-americké jednání na nejvyšší úrovni zahájeno. *Rudé právo*. 1985, roč. 66, č. 274, s. 1-7.; Otevřené, věčné rozhovory. *Rudé právo*. 1985, roč. 66, č. 275, s. 1.; Nejzávažnější úkol - zajistit trvalý, spolehlivý mír na Zemi i ve vesmíru. *Rudé právo*. 1985, roč. 66, č. 276, s. 1-2.; Jednání SSSR - USA v Ženevě zahájeno. *Mladá fronta*. 1985, č. 274, s. 1-5.; Otevřeně, seriózně a konstruktivně. *Mladá fronta*. 1985, č. 275, s. 1-5.; Skončilo jednání SSSR - USA. *Mladá fronta*. 1985, č. 276, s. 1-5.

²⁴⁶ Ženevská schůzka. *Svět v obrazech*. 1985, č. 51, s. 3-17.; Aby svět dýchal volněji. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1985, č. 25, s. 2-5.

²⁴⁷ Ženeva - dobrý start. *Mladá fronta*. 1985, č. 277, s. 5.

²⁴⁸ Další výzva SSSR k dialogu. *Mladá fronta*. 1985, č. 282, s. 5.; Začátek složité cesty. *Rudé právo*. 1985, roč. 66, č. 278, s. 6.

Jak se ukázalo, jednou z největších překážek příštích jednání se nadále udržel program Strategické obranné iniciativy, kterého se Ronald Reagan odmítl vzdát. Prezident své stanovisko potvrdil jednak opětovným zamítnutím sovětské nabídky na přijetí moratoria, které by mu znemožnilo zdokonalovat jaderné zbraně, a také pokračováním v militarizaci vesmíru. Většina zpráv, které přinášel tisk v roce 1986, se proto týkala jednak zmíněného moratoria na jaderné zbraně, a také dohody SALT 2, která se stala rozhodujícím faktorem pro budoucí směr americko-sovětských vztahů.

Dne 15. ledna 1986 učinil Michail Gorbačov prohlášení, ve kterém lidstvo seznámil s kompletním souhrnem nových iniciativních a konkrétních sovětských návrhů, jež by svět zbavily hrozby jaderného konfliktu. Podle časopisu „Svět v obrazech“ vychází Gorbačovova iniciativa především ze změny v mezinárodní politice a perspektivy „Hvězdných válek“. Autor článku Jaroslav Bouček dále uvedl, že administrativu USA sovětské návrhy velmi překvapily, neboť bylo ze strany Spojených států očekávané vesměs stejné chování a požadavky jako na setkání v Ženevě. Časopis tak čtenářům v Československu přiblížil reakci americké vlády na návrhy Sovětského svazu a při té příležitosti připomněl absurditu programu Strategické obranné iniciativy. To se výrazně odlišovalo od příspěvků ostatních periodik, neboť např. „Rudé právo“ poskytlo kompletní znění Gorbačovova prohlášení bez jakýchkoliv dodatků, zatímco magazín „100+1“ otiskl projev ve zkrácené verzi.²⁴⁹

V průběhu roku 1986 se především deník „Rudé právo“ pravidelně zmiňoval o vývoji a novinkách v americkém programu „Hvězdných válek“. Bylo tak víc než jasné, že Sověty nenechávalo klidnými neustálé zvyšování finančních výdajů na obranu a horečné zbrojení, které mělo sloužit v kosmu. Z toho důvodu se Sovětský svaz rozhodl učinit opatření, která v případě realizace obranného systému USA povedou k obnovení narušené rovnováhy mezi Spojenými státy a Sovětským svazem. V článku „SSSR nedovolí USA získat monopol ve vesmíru“ byly uveřejněny čtyři zásady, ke kterým by bylo v případě nouze ze strany Sovětského svazu přihlíženo.²⁵⁰ Novináři „Rudého práva“ tak chtěli připomenout rozhodnost a bojovnost Sovětského svazu, který

---

²⁴⁹ Aby jaderné zbraně nepřežily rok 2000. *Svět v obrazech*. 1986, č. 7, s. 4-5.; Do konce století zbavit Zemi jaderných zbraní. *Rudé právo*. 1986, roč. 66, č. 13, s. 1-6.; Do třetího tisíciletí bez jaderných zbraní. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1986, č. 3, s. 2-3.

²⁵⁰ Všichni šetří pro Pentagon. *Rudé právo*. 1986, roč. 66, č. 32, s. 7.; Součást "hvězdných válek". *Rudé právo*. 1986, roč. 66, č. 40, s. 6.; SSSR nedovolí USA získat monopol ve vesmíru. *Rudé právo*. 1986, roč. 66, č. 50, s. 7.

nikdy nedopustí, aby se kapitalismus dostal do popředí a aby snad získal prvenství v poměru vojenských sil.

S přístupem sovětské vlády souviselo zejména rozhodnutí Spojených států, zda se do konce března 1986 připojí k již dvakrát prodlouženému jednostrannému moratoriu, které by vedlo k jadernému odzbrojení. Podle komentáře Lubora Kazdy však Amerika nabídku nepřijala a neuspěla tak ve zkoušce politické odpovědnosti. Jelikož však bylo sovětské moratorium podporováno širokou veřejností, rozhodl se jej Michail Gorbačov znovu prodloužit. Na případ navázal rovněž časopis „Svět v obrazech“, podle kterého Gorbačovův čin „*dokládá serióznost a upřímnost sovětského programu jaderného odzbrojení, výzev k politice míru, realismu a spolupráce. [...] Je poselstvím všem, poselstvím nového myšlení, poselstvím myšlení a činů v jaderném věku.*“²⁵¹ V podobně oslavném duchu byl publikovaný i komentář Václava Franka v „100+1“, podle kterého „*Sovětský svaz dokázal, že má dostatek politické odvahy uskutečnit na této cestě první a zcela konkrétní krok.*“²⁵² Ve skutečnosti však nešlo o takový hrdinský čin, jaký novináři popisovali. Veškeré úsilí o zastavení horečného zbrojení a zkoušek jaderných zbraní bylo především z důvodu neschopnosti Sovětů vyrovnat se s rostoucí úrovní vojenské síly Spojených států. Sovětský svaz se pozvolna hroutil a vnitřně se rozpadal, a vysoké finanční výdaje na obranné prostředky jej ještě více ruinovaly.

Během poskytování šancí Spojeným státům na zastavení jaderných zkoušek, se však československý tisk začal zajímat o další problém, jenž pramenil z ukončení platnosti americko-sovětské smlouvy SALT 2. Podle květnového článku „Rudého práva“ dohoda SALT 2 nevyhovovala vládě USA, neboť omezovala jejich programy na zvyšování stavu zbraní a současně bránila jejich šíření. Hlavním cílem Spojených států byla především vojenská převaha. Podrobněji se charakteru a problematice smlouvy a vzájemných americko-sovětských vztahů věnoval čtrnáctideník „100+1“ v červencovém článku nazvaném „Útok proti SALT“, na který v září volně navázal krátký satirický příběh „USA pohřbívají smlouvu SALT 2“ převzatý z mezinárodního

---

²⁵¹ Čas závažných rozhodnutí. *Rudé právo*. 1986, roč. 66, č. 81, s. 1.; Nejzávažnější úkol - odstranit jadernou hrozbu. *Rudé právo*. 1986, roč. 66, č. 88, s. 7.; Svět čeká na odpověď Bílého domu. *Rudé právo*. 1986, roč. 66, č. 199, s. 7.; Myšlení a činy v jaderném věku. *Svět v obrazech*. 1986, č. 35, s. 3.

²⁵² Nikoli slova, ale činy. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1986, č. 19, s. 2.

deníku „International Herald Tribune“.²⁵³ Celý případ tak nakonec působil velmi chaoticky; z pohledu magazínu „100+1“ vyznívalo, že si Spojené státy nejsou jistí, jak vlastně pokračovat dál. Po krátké pauze, ve které byly záležitosti ohledně smlouvy SALT 2 nahrazeny významnou událostí, se nicméně opět stala jedním z hlavních motivů denních zpráv.

Zásadní událostí nejen pro média, ale pro celý svět, byla v roce 1986 nepochybně druhá vrcholná schůzka Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova konaná tentokrát v Reykjavíku na Islandu. Podle vyjádření generálního tajemníka ÚV KSSS Michaila Gorbačova, které uveřejnila „Mladá fronta“, „*nastal čas rozhodných akcí velkých států i všech ostatních zemí. [...] SSSR je připraven hledat řešení těch nejzávažnějších problémů. Jsme připraveni hledat cestu k odvrácení hrozby jaderné války a k odzbrojení, abychom se přiblížili k našemu konečnému cíli – zbavit lidstvo do konce století břemene jaderných zbraní.*“²⁵⁴ Jak ovšem v následujících dnech přinesly oba deníky, žádného z vysněných cílů se nepodařilo dosáhnout. Přesto, že Sovětský svaz přijel do Reykjavíku s několika konkrétními návrhy, Spojené státy se nedokázaly vzdát programu Strategické obranné iniciativy, což byl hlavní důvod ukončení společných rozhovorů. Zajímavostí oproti prezentaci minulé schůzky je nepochybně fakt, že ačkoliv její průběh spadá do poloviny října, oba srovnávané časopisy, tedy „Svět v obrazech“ a „100+1“, se tématem zabývají až s odstupem času a první články svým čtenářům poskytly teprve v listopadu 1986.²⁵⁵

I tak ovšem oba magazíny poskytly ucelenou reportáž o průběhu setkání. A přesto, že jejich články nebyly aktuální jako u deníků, obsahem působil mnohem přehledněji. Čtenářům byly znovu nabídnuty uspořádané informace v poutavější a čtivější podobě, neboť byly obohaceny o osobní zážitky novinářů, což vzbuzovalo i silnější emotivnost.²⁵⁶

---

²⁵³ Nebezpečná snaha o převahu. *Rudé právo*. 1986, roč. 66, č. 110, s. 7.; Útok proti SALT. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1986, č. 15, s. 3-4.; USA pohřbívají smlouvu SALT 2. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1986, č. 19, s. 2-3.

²⁵⁴ Chceme hledat cestu. *Mladá fronta*. 1986, č. 240, s. 1-5.

²⁵⁵ Jak probíhala schůzka v Reykjavíku. *Rudé právo*. 1986, roč. 67, č. 241, s. 1-6.; Nový impuls politickému dialogu. *Mladá fronta*. 1986, č. 241, s. 1-3.; SSSR od boje za mír neustoupí. *Mladá fronta*. 1986, č. 242, s. 1-4.; Sřetenutí dvou přístupů. *Rudé právo*. 1986, roč. 67, č. 242, s. 1-7.

²⁵⁶ Poté začalo drobně pršet. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1986, č. 23, s. 6-9.; Reykjavík. *Svět v obrazech*. 1986, č. 46, s. 6-10.; V roce 1988 se časopis „100+1 zahraniční zajímavost“ dokonce vrátil k vrcholné schůzce v Reykjavíku, když ve svém květnovém čísle uveřejnil stručné shrnutí událostí, na které navazovala zkrácená verze scénáře televizní hry Ronalda Harwooda. Zdroj: Historický mezník. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1988, č. 10, s. 57-64.

V té době však již byly „Mladá fronta“ i „Rudé právo“ zaměstnání publikováním celosvětové kritiky amerického postoje. Podle deníků se všechny země jednohlasně shodly na názoru, který usvědčuje Ronalda Reagana a jeho strategický obranný systém z neúspěšného výsledku jednání na Islandu.²⁵⁷ Prostor pro odůvodnění jeho rozhodnutí hájit program „Hvězdné války“ Reaganovi poskytly oba deníky. Zatímco „Mladá fronta“ zvolila i přes značnou kritiku otevřenější přístup a ve svém článku zdůraznila naději amerického prezidenta na pokrok v odzbrojovacích rozhovorech, „Rudé právo“ se soustředilo pouze na Reaganovo prohlášení, dle kterého by každý zodpovědný prezident měl mít i jinou jistotu při zabezpečování své země, než jen podpis na papíře.²⁵⁸

Nečekaný zvrat vrcholné schůzky v Reykjavíku přinesl řadu otázek, z nichž většina směřovala k mezinárodním vztahům a možnosti dalšího dialogu mezi Sovětským svazem a Spojenými státy. „Svět v obrazech“ proto zveřejnil rozhovor s profesorem dr. Vladimírem Petrovičem Lukinem, který se k americké zahraniční politice vyjádřil: „*Projevují se tam spory a rozporná stanoviska nedovolují udělat si jednoznačný úsudek. V řadě vystoupení představitelů chybí logika.*“²⁵⁹ Dále uvedl, že je to právě Amerika, která se staví proti odzbrojení, a proto odmítá i dříve předložené vlastní návrhy. Zpětný pohled na jednání v Reykjavíku přinesl rovněž redaktor „Rudého práva“ Vladimír Leška, který veškerá rozhodnutí Sovětského svazu podpořil a naopak se postavil proti vojenskému zbrojení USA. V závěru svého komentáře uvedl: „*Mírová budoucnost planety vyžaduje, aby rovnováha strachu byla nahrazena rovnováhou důvěry. [...] Dokud však imperialisté znemožňují její vytvoření, objektivní oporou míru musí zůstat vojenskostrategická rovnováha.*“²⁶⁰ Situace redaktorům hájící ideologii socialismu tak v prvních měsících nového roku jen nahrávala. To potvrzují i příspěvky v československém tisku, ve kterých se znovu objevily negativní konotace a kritika na jednání v Reykjavíku, které bylo dle novinářů vlastně jen odrazem dlouhodobého chování Reaganovy administrativy.

---

²⁵⁷ Kritika amerického postoje. *Mladá fronta*. 1986, č. 242, s. 1-5.; Svět zklamán postojem USA. *Mladá fronta*. 1986, č. 243, s. 1-5.; Hvězdné války znemožňují kompromisní dohodu. *Rudé právo*. 1986, roč. 67, č. 244, s. 7.

²⁵⁸ Podivné chápání klíčů. *Mladá fronta*. 1986, č. 243, s. 5.; Odzbrojení není hlavní starostí zahraniční politiky USA. *Rudé právo*. 1986, č. 259, s. 6.

²⁵⁹ USA odmítají vlastní návrhy. *Svět v obrazech*. 1987, č. 1, s. 3.

²⁶⁰ Reykjavík, moratorium a rovnováha sil. *Rudé právo*. 1987, roč. 67, č. 25, s. 6.

V návaznosti na událost v Reykjavíku se novinářům brzy naskytlo další významné téma, kterým se stal nový sovětský návrh na uzavření dohody o odstranění amerických a sovětských raket středního doletu z Evropy. Již 2. března 1987 se tak v novinách objevily informace, které se o Gorbačovově nabídce z 28. února zmiňovaly. Detaily však „Rudé právo“ poskytlo o den později ve zprávě „Sovětský návrh předložen v Ženevě“, kde hovoří o naději na zajištění mezinárodní bezpečnosti, pro kterou je Sovětský svaz ochoten přistoupit i na další kompromisy a jednostranné kroky.²⁶¹

Dne 6. března 1987 přinesly deníky „Mladá fronta“ i „Rudé právo“ totožné články od moskevského zpravodaje ČTK, jež se týkaly předloženého návrhu dohody, tentokrát ze strany USA, který odpovídá stanoviskům Sovětského svazu. Nejdůležitějším bodem jednání je proto formulace dohody, kterou by neměla žádná ze stran oddalovat.²⁶² Jediný a poměrně podstatný rozdíl v publikování stejného příspěvku oběma analyzovanými deníky je jeho umístění. Zatímco „Rudé právo“ informaci uveřejnilo na titulní stranu mezi významné aktuality předešlého dne, „Mladá fronta“ ji pravděpodobně nepřikládala takový význam a čtenářovi ji nabízela na páté straně zahraniční rubriky.

Novým návrhem Sovětského svazu se zabýval také časopis „100+1 zahraniční zajímavost“, který ve svém třetím březnovém čísle uveřejnil ohlasy čtyř států prostřednictvím zpravodajů ČTK ve Spojených státech, Paříži, Londýně a v Bonnu.²⁶³ Poskytl tak čtyři různé pohledy na americko-sovětskou dohodu, z nichž některé se v mnohém lišily, což pouze poukazovalo na fakt odpovídající otázce, k jakému stanovisku dvou velmocí se jednotlivé evropské země přikláněly.

Záležitostí ohledně projednávání americko-sovětské smlouvy se tisk, zabýval v průběhu celého roku. Kromě toho se však ke čtenářům „Rudého práva“ dostávaly také informace o Strategické obranné iniciativě. Ačkoliv celkový zájem o tuto problematiku v tisku upadal, důkazem čehož bylo klesající množství příspěvků, i tak se v průběhu roku objevily nové informace o aktuálním dění na poli výzkumu kosmických zbraní. Nejen ohromné sumy peněz a nové technologie, jež se vláda Spojených států rozhodla

---

²⁶¹ Sovětská návrh předložen v Ženevě. *Rudé právo*. 1987, roč. 67, č. 51, s. 1-7.

²⁶² Cesta k dohodě je možná. *Mladá fronta*. 1987, č. 54, s. 5.; Je třeba přistoupit k formulaci dohody. *Rudé právo*. 1987, roč. 67, č. 54, s. 1.

²⁶³ Mezi zpravodaji ČTK byli Richard Hajský (USA), Karel Barták (Paříž), Michael Janata (Londýn) a Jan Hamršmíd (Bonn). Zdroj: V zájmu Evropy a míru. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1986, č. 7, s. 2-3.

do programu SDI zapojit, ale také názory získávaly hlavní pozornost tisku, zejména pak ty negativní.

Velký význam pro oba deníky mělo například interview s bývalým prezidentem USA Jimmy Carterem pro list „Komsomolskaja Pravda“, v němž označil kosmické zbraně za „výlučně útočné“ a myšlenku na vybudování raketové obrany za „nesmyslnou a pošetilou“. Současně se zmínil o americké ekonomice, která tíhou finančních nákladů na realizaci programu, upadá.²⁶⁴ Opět se tak na stránkách konkurenčních novin setkaly dva stejné příspěvky, což značilo důležitost informací a nutnost jejich publikování.

Československý tisk rovněž zaujala nabídka Ronalda Reagana na poskytnutí výsledků dokončeného výzkumu Strategické obranné iniciativy sovětské straně. V identickém článku „Rudého práva“ a „Mladé fronty“ byl proto uveřejněno prohlášení ministra zahraničních věcí SSSR Gennadije Gerasimova, který popíral, že by se Spojené státy skutečně podělily o svůj výzkum se Sovětským svazem. Ostatně, stejný názor měla i Margaret Thatcherová, která ve své knize „Roky na Downing Street“ přiznala: „Byla jsem zděšena představou, že by Spojené státy byly ochotny zahodit své těžce vydobyté technologické výsledky tím, že by je daly k mezinárodní dispozici. (Naštěstí tomu Sověti nikdy neuvěřili.) Přímo jsem to však neřekla.“²⁶⁵

Zhruba ve stejné době, tedy na přelomu září a října, byla dokončena americko-sovětská dohoda o raketách středního a kratšího doletu, což vyvolalo pozitivní ohlas nejen u světové veřejnosti, ale rovněž u politických představitelů, přičemž se tato informace dostala na titulní strany tisku. Podle informací „Rudého práva“ jde o historickou událost, neboť se doposud „v jaderném odzbrojení nedospělo nikdy dále než k stanovení »kvót«, »limitů« a »stropů«, kdy USA a SSSR vzájemně určovaly počty jaderných zbraní (vlastně útočných strategických nosičů) a obě strany se zavazovaly, že je nebudou překračovat. [...] Nyní se jaderné zbraně podle ohlášené smlouvy budou likvidovat, čili měly by zmizet z jaderných arzenálů.“²⁶⁶ Tématu dojednání smlouvy, která by vyhovovala oběma stranám, se českoslovenští novináři věnovali poměrně

---

²⁶⁴ Obžaloba hvězdných válek. *Mladá fronta*. 1987, č. 68, s. 5.; Pošetilý raketový deštník. *Rudé právo*. 1987, roč. 67, č. 68, s. 7.

²⁶⁵ Pláštík pro hvězdné války. *Rudé právo*. 1987, roč. 68, č. 241, s. 7.; Otazníky nejen nad splnitelností. *Mladá fronta*. 1987, č. 241, s. 5.; THATCHER, Margaret. *Roky na Downing Street*, s. 317.

²⁶⁶ Historická událost. *Rudé právo*. 1987, roč. 68, č. 222, s. 1.

dlouhou dobu. Smlouva znamenala velký zvrat v americko-sovětských vztazích, ale také určité snížení nebezpečí pro státy v západní Evropě a Asii.²⁶⁷

Dne 25. listopadu 1987 nakonec vyšly články o tom, že je finální verze smlouvy dokončena a měla by být podepsána 9. prosince na vrcholném setkání Ronalda Reagana a Michailem Gorbačovem ve Washingtonu.²⁶⁸ Ze sdělení „Mladé fronty“ a „Rudého práva“ bylo zřejmé, že došlo k významné události s celosvětovým významem. Oba deníky se zaměřily čistě na objektivitu a nestrannost při zveřejnění svých zpráv, aniž by do nich jakýmkoliv způsobem začlenily kritiku a negativní hodnocení americké strany.

Ačkoliv se do této chvíle analyzované časopisy víceméně stráníly publikování informací o některé z uplynulých událostí, vrcholné jednání představitelů supervelmocí ve Washingtonu si nenechaly ujít stejně jako deníky „Mladá fronta“ a „Rudé právo“. Magazín „Svět v obrazech“ jako jediný přinesl pouze stručné sdělení, ve kterém shrnul základní události jednání.²⁶⁹ V ostatních případech šlo o poměrně obsáhlé články, které shrnovaly jednotlivé události společného setkání.

Oba deníky během konání významné schůzky poskytly občanům Československa stručné reportáže doplněné o celé, či zkrácené projevy státníků. A zatímco „Mladá fronta“ se v poslední z reportáží věnovala vzájemnému prohlášení obou stran, deník „Rudé právo“ se zaměřil na charakter smlouvy, jež publikoval v jejím kompletním znění, a jako jediný přinesl informace o manželce generálního tajemníka ÚV KSSS, Raisy Gorbačovové a jejích aktivitách při příležitosti návštěvy hlavního města Spojených států.²⁷⁰

Nejpodrobnější shrnutí ovšem zveřejnil časopis „100+1“, který ve speciálním vydání na několika desítkách stran uveřejnil ucelenou reportáž ze setkání Reagana a Gorbačova ve Washingtonu. V podrobném popisu prosincového dění vytvořeného

---

²⁶⁷ V podobném duchu novináři následně očekávali výsledky dalších kol jednání, kde se dojednávaly podrobnosti, např. o snížení stavu strategických útočných zbraní a zákazu rozmístění zbraní v kosmu, kde hlavní překážkou nadále setrval americký program „Hvězdné války“, kterého se Ronald Reagan opětovně odmítl vzdát. Zdroj: Postoj k hvězdným válkám – klíč k úspěchu jednání. *Rudé právo*. 1987, roč. 68, č. 251, s. 6. Lpění na hvězdných válkách. *Rudé právo*. 1987, roč. 68, č. 252, s. 7.

²⁶⁸ Z Ženevy do světa: Dohoda! *Mladá fronta*. 1987, č. 277, s. 1.; SSSR a USA oznámily dokončení dohody. *Rudé právo*. 1987, roč. 68, č. 277, s. 1-7.

²⁶⁹ Historická smlouva podepsána. *Svět v obrazech*. 1987, č. 51, s. 2.

²⁷⁰ Podpisy do historie. *Mladá fronta*. 1987, č. 289, s. 1-5.; Odpovědnost a optimismus. *Mladá fronta*. 1987, č. 290, s. 1-5.; Otevřené a věčné rozhovory. *Mladá fronta*. 1987, č. 291, s. 1-4.; Finále úspěšné návštěvy. *Mladá fronta*. 1987, č. 292, s. 1-4.; Společné sovětsko-americké prohlášení. *Mladá fronta*. 1987, č. 292, s. 5.; Sovětsko-americká schůzka na nejvyšší úrovni začala. *Rudé právo*. 1987, roč. 68, č. 289, s. 1-2.; Přihlížet ke společným zájmům všeho lidstva. *Rudé právo*. 1987, roč. 68, č. 290, s. 1-2.; Živý dialog s představiteli americké veřejnosti. *Rudé právo*. 1987, roč. 68, č. 291, s. 1-2.

z informací ČTK nechyběl nástin připraveného programu, úplné verze všech projevů amerického i sovětského představitele a konkrétní podoba jednotlivých částí několikadenní události.²⁷¹

V prvních měsících posledního roku možné spolupráce Michaila Gorbačova a Ronalda Reagana, který končil své prezidentské období, v československém tisku stále doznávaly pozitivní ohlasy na schůzku ve Washingtonu. Při té příležitosti zveřejnil Karel Šmíd, redaktor časopisu „Svět v obrazech“, svoji dodatečnou fotoreportáž z vrcholné schůzky, ve které stručně připomenul hlavní body události. K úspěšnému jednání se částečně vrátil i magazín „100+1“, který přinesl článek hodnotící celkovou atmosféru, která panovala v průběhu setkání a která se razantně odlišovala od té v Reykjavíku. V druhém lednovém čísle se naopak zaměřil na sovětské obyvatele a jejich reakce na podepsanou smlouvu. Jak časopis uveřejnil, podle většiny dotázaných je změna v americko-sovětských vztazích důsledkem vnitřní přestavby Sovětského svazu. Sovětští obyvatelé se však současně obávají Strategické obranné iniciativy, která může být překážkou při dalších společných jednáních.²⁷²

Americká a sovětská delegace se od ukončení washingtonského summitu společně zabývaly zejména vypracováním smlouvy o padesátiprocentní likvidaci stavu strategických útočných zbraní, která by měla být podepsána v co nejkratší době, nejlépe na čtvrté vrcholné schůzce představitelů v Moskvě.²⁷³ Tiskem v Československu se tak počátkem roku šířily informace o stavu, v jakém se dohoda nachází, neboť znamenala další krok k odvrácení jaderné války a nastolení bezpečnějšího světa.

Strategická obranná iniciativa získala v roce 1988 poměrně nevýznamné postavení. Ačkoliv ještě na počátku roku znamenala vážnou překážku v americko-sovětském jednání, po summitu v Moskvě se o ní československý tisk téměř nezmiňoval. Zprávy, které se SDI v průběhu roku bezprostředně věnovaly, se zaměřovaly především na její problémy, které se týkaly převážně omezení výdajů na její výzkum, proti čemuž se samozřejmě stavěla Reaganova administrativa.²⁷⁴ V důsledku zlepšování americko-sovětských vztahů se z obranného systému, který stál na počátku

---

²⁷¹ Washington, prosinec 1987. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1987, zvláštní vydání, s. 1-49.

²⁷² Žít společně v míru. *Svět v obrazech*. 1988, č. 1, s. 6-11.; Zcela jiná atmosféra. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1988, č. 1, s. 2-3.; Co na to sovětské občane? *100+1 zahraniční zajímavost*. 1988, č. 2, s. 2.

²⁷³ Vypracování smlouvy není podmínkou. *Rudé právo*. 1988, roč. 68, č. 27, s. 7.

²⁷⁴ Pět let „Hvězdných válek“. *Rudé právo*. 1988, roč. 68, č. 69, s. 6.; „Hvězdné války“ jsou nereálné. *Rudé právo*. 1988, roč. 68, č. 96, s. 1.; SDI fantazií. *Mladá fronta*. 1988, č. 96, s. 5.; Příliš drahá vize. *Rudé právo*. 1988, roč. 68, č. 106, s. 7.; Debata o SDI. *Mladá fronta*. 1988, č. 106, s. 5.

veškerého dění a ovlivňoval řadu událostí, stal vesměs nepotřebný nástroj stojící mimo politické záležitosti.

Místo toho se českoslovenští novináři v první polovině roku zabývaly americko-sovětskými rozhovory vedené ministry zahraničí Shultzem a Ševarnadzem, kteří se koncem dubna společně s Ronaldem Reaganem domluvili na termínu nadcházející vrcholné schůzky v Moskvě.²⁷⁵ I přes několik výjimek v průběhu roku 1988 bylo patrné, že nastala změna ve vztahu Západ-Východ, která měla značný vliv také na socialistickou společnost, což bylo viditelné i v obsahu československých periodik. Vůči USA výrazně ubylo negativních frází a posudků, které naopak nahradila objektivita a neutrálnost příspěvků. Celkově novináři vykazovali větší respekt a úctu nejen k západním státům a jejich rozhodnutí, ale zejména ke svému povolání, které vyžaduje objektivitu.

Tématem číslo jedna se pro československý tisk stala v roce 1988 čtvrtá nejvyšší schůzka Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova konaná tentokrát v Moskvě v první polovině roku, konkrétně 29. května až 2. června. Jako obvykle se aktuálních informací chopil denní tisk, který poskytoval čerstvé zpravodajství z místa dění. Jak „Rudé právo“, tak „Mladá fronta“ poskytly v jednotlivých dnech reportáže popisující průběh setkání, jejichž součástí bylo vylíčení bodů připraveného programu i projevy obou státníků. Kromě důležitých témat rozhovorů, kterým se stalo jednání o odzbrojení, ratifikace dohody z Washingtonu či problematika lidských práv, jež přinesly oba deníky, se „Rudé právo“ zmínilo o návštěvě moskevské metropole zástupci amerických Indiánů. Důvodem jejich cesty bylo předat Ronaldu Reaganovi a Michailu Gorbačovovi materiály týkající se porušování lidských práv ve Spojených státech.²⁷⁶ Novináři „Rudého práva“ pravděpodobně chtěli upozornit na situaci, kdy americký prezident zasahuje do záležitostí jiného státu, aniž by nejdříve vyřešil problémy na domácí půdě.

Časopisy se summitu tradičně věnovaly s menším zpožděním. „Svět v obrazech“ publikoval kromě stručné zprávy, ve které shrnul nejzákladnější informace o konané

---

²⁷⁵ Schůzka Gorbačov-Reagan 29. května až 2. června. *Rudé právo*. 1988, roč. 68, č. 70, s. 1-7.

²⁷⁶ Zahájena sovětsko-americká jednání. *Rudé právo*. 1988, roč. 68, č. 125, s. 1-2.; Odzbrojení – jádro rozhovorů. *Rudé právo*. 1988, roč. 68, č. 126, s. 1-2.; Desítka dokumentů. *Rudé právo*. 1988, roč. 68, č. 127, s. 1-2.; Vstoupila v platnost první odzbrojovací smlouva mezi Sovětským svazem a USA. *Rudé právo*. 1988, roč. 68, č. 128, s. 1-2.; Učit se žít společně. *Rudé právo*. 1988, roč. 68, č. 129, s. 1-2.; Vrcholná schůzka začala. *Mladá fronta*. 1988, č. 125, s. 1-4.; Jednání v Kremlu pokračuje. *Mladá fronta*. 1988, č. 126, s. 1-5.; Pokrok v jednání o odzbrojení. *Mladá fronta*. 1988, č. 127, s. 1-5.; Dialog prospěšný celé planetě. *Mladá fronta*. 1988, č. 128, s. 1-4.; Skončila vrcholná schůze. *Mladá fronta*. 1988, č. 129, s. 1-5.

schůzce, také další, již o něco obsáhlejší reportáž, ve které dominovaly fotografie Olega Homoly a Karla Šmída. Poměrná část snímků byla navíc doplněná o komentář autora, což působilo velmi otevřeně a důvěrně.²⁷⁷ Magazín „100+1 zahraniční zajímavost“ byl poněkud skromnější. Na dvojstraně poskytl zkrácenou reportáž o návštěvě amerického prezidenta v Moskvě, k čemuž připojil článek o zálibě obou státníků v příslovích, jež použili v průběhu všech čtyř společných schůzí.²⁷⁸

Poslední setkání, kterému se československý tisk ve vztahu Reagan - Gorbačov věnoval, bylo prosincové setkání vedoucích představitelů vlád v New Yorku, při příležitosti Gorbačovova projevu na zasedání Valného shromáždění OSN. Jak uvedl komentátor Zdeněk Porybný: „*Místo nepřátelského protisovětského řečnění, příznačného pro první léta Reaganovy vlády, jsou dnes vztahy obou zemí ustálené, civilizované a postupně se zlepšují.*“²⁷⁹ Newyorským shledáním Reagana s Gorbačovem tak bylo definitivně ukončeno nejen prezidentské období Ronalda Reagana, ale znamenalo rovněž konec Reaganovy éry v americko-sovětských vztazích. Současně byl zaznamenán historický pokrok, jehož vliv lze vyčíst i z obsahů československého tisku.

Shrnutí

Druhé analyzované období se od toho prvního značně liší. Již zde nefigurují témata jako na počátku období prvního, která se věnovala převážně demonstracím, životní úrovni amerických obyvatel či zbrojení. Jejich místo nahradily důležitější události, jejichž vznik měla za následek Reaganova Strategická obranná iniciativa.

Vzhledem k navyšovanému počtu publikovaných článků týkajících se obranného systému Spojených států v roce 1985, lze jednoznačně určit, jak velký význam Sověti přikládali programu SDI. Potvrzuje to i fakt stojící na základě schopnosti americké vlády, která prostřednictvím Reaganovy myšlenky přiměla Sovětský svaz usednout

---

²⁷⁷ Mezník ve vývoji mezinárodních vztahů – schůzka Michaila Gorbačova s Ronaldem Reaganem. *Svět v obrazech*. 1988, č. 24, s. 2.; Reagan v Moskvě. *Svět v obrazech*. 1988, č. 26, s. 3-11.

²⁷⁸ Svět se nemění sám od sebe. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1988, č. 13, s. 2-3.; Summit a přísloví. *100+1 zahraniční zajímavost*. 1988, č. 13, s. 3.

²⁷⁹ Nadcházející návštěva M. Gorbačova v New Yorku. *Rudé právo*. 1988, roč. 69, č. 286, s. 1-6.

k jednacímu stolu, čímž umožnila projednat vážná témata tehdejší doby. Nicméně rok 1985 byl z pohledu významnosti Strategické obranné iniciativy tím nejsilnějším.

V průběhu roku 1986 byl počet článků o Strategické obranné iniciativě v československém tisku výrazně nižší. Obzvláště časopisy se již programu SDI přestávaly zcela věnovat. Důvodem byla pravděpodobně řada událostí, která se během roku odehrála. Jelikož však „Hvězdné války“ nadále zůstávaly hlavní příčinou veškerého dění, i nepatrné zmínky o nich se vyskytovaly ve většině tištěných sdělení týkajících se americko-sovětských vztahů. Například v „Rudém právu“ se stal program SDI motivem kreslířů Milana Stana a Jiřího Žentela, kteří jej využili pro své vtípné ilustrace. Hlavním cílem kreseb bylo zesměšnění situace, které jednak vedlo ke zdůraznění její podstaty, a také ke zlehčení tématu.²⁸⁰

Během roku 1987 bylo jasně patrné zlepšování poměrů mezi Spojenými státy a Sovětským svazem, což je více než zřejmé z obsahů zpravodajských článků, které uveřejňoval tisk v Československu. Jasným důkazem se stal pokles negativního hodnocení většiny rozhodnutí a postojů americké vlády a celkové politiky Spojených států, který se projevil obzvláště v období podpisu vzájemné smlouvy o raketách středního a kratšího doletu. Dalším důvodem byla pravděpodobně vnitřní přestavba Sovětského svazu, která uvolňovala striktní pravidla společnosti a dala prostor otevřenosti a volnějšímu přístupu k pojetí mediálních informací. Mediální obraz USA se tak v československém tisku stal mnohem přívětivějším, což se nejvýrazněji projevilo především u deníku „Rudé právo“.

Naopak poslední analyzovaný rok působil z důvodu neutrálně psaných článků poněkud nostalgicky. Negativní kritika vůči Spojeným státům se objevovala minimálně a o Strategické obranné iniciativě nepadla téměř ani zmínka.

Při celkovém zhodnocení projektu „Hvězdné války“ lze konstatovat, že ačkoliv stál na počátku veškerých významných událostí, které ovlivnily strukturu Sovětského svazu a jeho spojenců, v československém tisku nezískal takovou pozornost, která by mu náležela. Největší zastoupení měl program SDI v příspěvcích deníků, zejména v „Rudém právu“, které se sice strategické obranně do určité míry věnovalo, avšak drtivá většina článků se vyskytovala na méně významných místech novin. Období, ve kterém se československý tisk zabýval Strategickou obrannou iniciativou,

---

²⁸⁰ Ukázky viz příloha D.

bylo kolísavé. Ohlášení Reaganova nového projektu na počátku roku 1983 sice vyvolalo značný zájem novinářů, avšak během několika měsíců se o SDI téměř vůbec nehovořilo. Další zmínky se objevily až v posledních měsících roku 1983 v důsledku představení veřejnosti nových technologií pro kosmické zbrojení. Od této doby začal význam SDI v tisku narůstat. Sovětská strana začala být z projektu značně nervózní a nedokázala odhadnout, nakolik jsou američtí vědci schopni jej zrealizovat. V roce 1985 však SDI dosáhla své hranice stoupajícího zájmu. Důsledkem se stala první vrcholná schůzka Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova. Postupné oteplování americko-sovětských vztahů a stupňující se naděje na uzavření dohody, která dopomůže odvrátit hrozbu jaderné války, se staly podstatným faktorem, díky kterým se projekt Strategické obranné iniciativy téměř vytratil z mediální pozornosti.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo představit americký projekt Strategické obranné iniciativy, zaměřit se na jeho vznik a postupný vývoj, který měl vliv na řadu významných událostí v americko-sovětských vztazích během 80. let 20. století. V souvislosti s programem SDI měl být následně zmíněn jeho odraz ve vybraných titulech československého tisku a jeho působení na společnost v Československu.

V úvodu práce byly stanoveny tři otázky, z nichž první se zabývala tím, jaký vliv měl vznik projektu Strategické obranné iniciativy na události v oblasti americko-sovětských vztahů? Vzhledem k tomu, že základem programu SDI bylo rozmístění zbraní protiraketové obrany ve vesmíru, jednalo se o zásadní změnu v dosavadním postoji Spojených států vůči Sovětskému svazu. Posun, který nastal po nahrazení politiky détente, kterou uznávala většina Reaganových předchůdců, k přijetí politiky „mír skrze sílu“, měl značný vliv na vývoj americko-sovětského dialogu v období let 1985–1988. Pokrok, který byl ve vztahu Východ-Západ zaznamenán v průběhu čtyř vrcholných schůzí představitelů obou velmocí, se významně odrazil na událostech v Sovětském svazu a jednotlivých socialistických státech. Podstatnou roli zde sehrála právě Strategická obranná iniciativa, která přiměla Sověty nejen usednout k jednacímu stolu, ale současně přispěla k rozpadu Sovětského svazu a pádu komunismu.

V analyzované části se práce zaměřovala zejména na čtyři tituly československého tisku, mezi nimiž byly dva deníky „Mladá fronta“ a „Rudé právo“ a dva časopisy „Svět v obrazech“ a „100+1 zahraniční zajímavost“. Podobně jako „Rudé právo“, které jakožto ústřední deník Komunistické strany Československa bylo nuceno prezentovat ideje a postoje v souladu s představami vůdčích osobností komunistického režimu, byly v publikování svých příspěvků omezovány i ostatní periodika. Obsahy článků „Mladé fronty“ stejně jako obou zmíněných časopisů rovněž podléhaly přísným pravidlům tehdejší vlády a veškerá periodika byla nucena psát podle daných norem.

Další otázkou, kterou jsem si v úvodu práce stanovila, proto bylo: Nakolik se novinářům podařilo projekt Strategické obranné iniciativy prezentovat ve vybraných československých denících a časopisech? Z celkového pohledu se tématu Strategické obranné iniciativy novináři v Československu věnovali od projevu Ronalda Reagana,

který ji 23. března 1983 představil veřejnosti, až do konce sledovaného období, tedy do závěru roku 1988. Mezi jednotlivými tituly periodik lze ovšem nalézt značné rozdíly. Časopisy se samotnému námětu věnovaly velmi málo. Hlavním důvodem byl pravděpodobně charakter magazínů a jejich široké zaměření. Zprvu se také mohlo jednat o popírání realizace SDI, která teprve stála na počátku své existence.

Deník „Mladou frontu v tomto případě není možné hodnotit, jelikož byla dána do kontrastu s ostatními periodiky pouze v určitých obdobích významných událostí. Lze ovšem předpokládat, že četnost zpráv, které přinášela, se shodují více či méně s deníkem „Rudé právo“, který sice rovněž podlehl kolísavému trendu publikování zpráv věnovaných programu SDI, avšak o jeho problematiku projevil celkově největší zájem. Důvodem byla nervozita sovětského vedení z vlastní neschopnosti odhadnout hranici technologických možností Spojených států, což se nejvíce odráželo právě v denním tisku, kde si strategická obrana v porovnání s časopisy získala mnohem větší pozornost a respekt.

V návaznosti s řešením této oblasti souvisí poslední otázka, kterou bylo, jakým způsobem novináři prezentovali projekt Strategické obranné iniciativy? Vybrané tituly československého tisku byly analyzovány v rozmezí let 1981–1988, tedy v období, ve kterém se projevovala cenzura a různá omezení, jež bránily pravicovým a nesocialistickým hlasům svobodně vyjádřit svůj názor, postoj či ideologii. V oblasti americko-sovětských vztahů tak „Rudé právo“ přinášelo závažné informace z pohledu vládnoucí strany, jež sama udávala tisku směr a četnost jednotlivých sdělení. Deník se tak v základních faktech vesměs dotkl nejrůznějších událostí ve formě zpráv či komentářů, kterým ovšem chyběla hloubka. Naopak prvek, který příspěvkům „Rudého práva“ rozhodně nechyběl, byla silná negativní kritika a subjektivní hodnocení nejen vůči Strategické obranné iniciativě, ale také vůči Spojeným státům, jejich spojencům a celkovému myšlení Západu. Mediální obraz USA se v důsledku těchto zpráv jevil čtenářům jako obraz agresivní a upadající země, jejíž příčinu problémů lze nalézt v její celkové ideologii. Podobné, v jistých případech tematicky totožné články poskytovala také „Mladá fronta“. Na rozdíl od „Rudého práva“ se však deník „Mladá fronta“ výrazně odlišovala mírou negativních konotací vůči západním zemím a jejich politice. Ačkoliv i ona působila pod dohledem státních institucí a její články byly cenzurované, vykazovala objektivnější a přívětivější pohled na analyzované události.

Určitá rozdílnost se vyskytovala také u československých časopisů, které poskytovaly větší prostor zvoleným námětům. I zde do určité míry převládal agresivní jazykový projev autorů článků, kteří se stavěli proti politice kapitalismu. O něco kritičtější vůči Spojeným státům se jevil týdeník „Svět v obrazech“, který se však stejně jako čtrnáctideník „100+1 zahraniční zajímavost“ snažil pohlížet na dané náměty z odbornějšího hlediska a čtenářům poskytoval odlišné pohledy na daná témata.

Zajímavostí mediálního obrazu Strategické obranné iniciativy bylo sledovat její průběh v jednotlivých typech periodik, který se od jejího vzniku zásadním způsobem mění, stejně jako zájem novinářů o samotné téma. Přesto, že se jednalo o poměrně důležitý nástroj zahraniční politiky Spojených států, který ovlivnil řadu historicky významných událostí, v československém tisku hrála v podstatě nevýznamnou roli. Podobný problém však mají i témata současnosti, kdy jsou médii nastolovány náměty, které více než svojí závažností vzbuzují zájem veřejnosti svým komerčním charakterem. Do povědomí příjemců se tak dostávají poměrně nedůležité informace, kterými je následně vytvářen mediální obraz dané záležitosti, země, či celkově světa.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použité české literatury a pramenů

BĚLINA, Pavel. *Dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 1993. ISBN 80-718-5257-0.

D'SOUZA, Dinesh. *Ronald Reagan: jak se obyčejný muž stal neobyčejným vůdcem*. Brno: Barrister, 2004. ISBN 80-865-9824-1.

DURMAN, Karel. *Popely ještě žhavé: velká politika 1938-1991*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-802-4615-363.

FIALA, Petr. *Komunismus v České republice: vývojové, systémové a ideové aspekty působení KSČM a dalších komunistických organizací v české politice*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 1999. ISBN 80-210-2249-3.

HEIDEKING, Jürgen. *Američtí prezidenti: 41 portrétů od George Washingtona po Billa Clintona*. Praha: Prostor, 1999. ISBN 80-726-0012-5.

HOBSBAWM, Eric. *Věk extrémů*. Praha: Argo, 1998. ISBN 80-7203-185-6.

IVANJAN, Eduard Alexandrovič. *Bílý dům - prezidenti a politika*. Praha: Horizont, 1982.

JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*. Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-807-3910-259.

KALVODA, Josef. *Studená válka, 1946-1989: svoboda znamená odpovědnost*. Kladno: Dílo, 2001. ISBN 80-902-5302-4.

KISSINGER, Henry. *Bouřlivé roky*. Praha: BB/art s.r.o., 1982. ISBN 80-7341-206-3.

KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Praha: Prostor, 1997. ISBN 80-851-9059-1.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-807-3676-988.

LITERA, Bohuslav. *Studená válka: (Mezinár. vztahy 1945-1963)*. Jinočany: H, 1993. ISBN 80-854-6738-0.

MAJSTR, Jiří a Stanislav MUNDIL. *Washington do uzávěrky*. Praha: Český spisovatel, a.s., 1997. ISBN 80-202-0626-4.

MAREŠ, Petr. *Prezidenti Spojených států*. Praha: Práh, 1994. ISBN 80-85809-24-9.

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-807-3675-745.

NÁLEVKA, Vladimír. *Studená válka*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-725-4327-X.

NAVARA, Luděk a Josef ALBRECHT. *Abeceda komunismu*. Brno: Host, 2010. ISBN 978-807-2943-401.

NOONANOVÁ, Peggy. *Když kraloval charakter*. Praha: IDEÁL, 2004. ISBN 80-901017-5-5.

O'SULLIVAN, John. *Ronald Reagan: sto let od narození : sborník textů*. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, č. 89/2011. ISBN 978-808-7460-023.

PACNER, Karel. *Osudová třináctka: Státníci, diktátoři a zločinci, kteří formovali 20. století*. Praha: BRÁNA, 2012. ISBN 978-80-7243-578-4.

PIPES, Richard. *Vixi: paměti nezařaditelného*. Praha: Mladá fronta, 2005. ISBN 80-204-1296-4.

REAGAN, Nancy a William NOVAK. *Ted' jsem na řadě já*. Praha: Československý spisovatel, 1992. ISBN 80-202-0352-4.

REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*. Praha: Prostor, 1997. ISBN 80-851-9060-5.

SCHWEIZER, Peter. *Reaganova válka: velký příběh o čtyřicetiletém boji Ronalda Reagana a konečném vítězství nad komunismem*. Praha: Ideál, 2007. ISBN 978-808-6995-045.

Slova, která změnila svět: proslovy a příběhy, jež tvořily historii. Líbeznice: Víkend, 2009. ISBN 978-80-7433-012-4.

SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. ISBN 80-7325-046-2.

Svědomy Washingtonu: Washington Times 1982-2002. Praha: Ideál, 2004. ISBN 80-901-0176-3.

THATCHER, Margaret. *Roky na Downing Street*. Praha: Naše vojsko, 1996, 627 s. ISBN 80-206-0471-5.

THATCHER, Margaret. *Umění vládnout: strategie pro svět v pohybu*. Praha: Prostor, 2003. ISBN 80-726-0089-3.

TOMÁŠEK, Dušan. *Pozor, cenzurováno!, aneb, Ze života soudružky cenzury*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství MV ČR, 1994. ISBN 80-858-2116-8.

VESELÝ, Zdeněk. *Mezinárodní vztahy 20. století v datech*. Praha: Epocha, 2003, 299 s. ISBN 80-863-2814-7.

Seznam použité zahraniční literatury a pramenů

WEINBERGER, Caspar W. *Fighting for peace: seven critical years in the Pentagon*. New York, NY: Warner Books, 1990. ISBN 04-465-1481-0.

Seznam použitých internetových zdrojů

Address to the Nation on Defense and National Security. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1983/32383d.htm>

Aféra Irán-Contras | Udalosti | encyklopedia.sme.sk. *Encyklopédia denníka SME - ľudia, udalosti, vynálezy* [online]. © 1997-2014 [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://encyklopedia.sme.sk/c/894007/afera-iran-contras.html>

Cold War Museum. *Cold War Museum* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-21]. Dostupné z: <http://www.coldwar.org/articles/70s/SALTlandII.asp>

Detente. *Studená válka* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-19]. Dostupné z: <http://studena.valka.cz/detente1.htm>

Došlo k invazi sovětských vojsk do Afghánistánu — 1979 — Ve stopách doby — Vyprávěj — Česká televize. *Česká televize* [online]. © 1996 - 2013 [cit. 2013-10-26]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10266819072-vypravej/ve-stopach-doby/1979/288-doslo-k-invazi-sovetskych-vojsk-do-afghanistanu/>

Eduard Ševarnadze - ministra zahraničních věcí Sovětského svazu mezi léty 1985 až 1990. Zdroj: Eduard Ševardnadze - FDb.cz. *Filmy, seriály, herci, recenze filmů - Filmová databáze online FDb.cz* [online]. © 2003-2014 [cit. 2014-01-14]. Dostupné z: <http://www.fdb.cz/lidi/292711-eduard-sevardnadze.html>

Gerald R. Ford | The White House. *The White House* [online]. © 2013 [cit. 2013-09-04]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/about/presidents/geraldford>

Historie společnosti | O společnosti | Mladá fronta. *Mladá fronta* [online]. © 2007-2014 [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://www.mf.cz/o-spolecnosti/historie-spolecnosti/>

Hvězdné války měly Sověty zruinovat — Svět — ČT24 — Česká televize. *Česká televize* [online]. © 1996 – 2014 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/9625-hvezdne-valky-mely-sovety-zruinovat/>

Inside the White House | The White House. *The White House* [online]. [© 2013] [cit. 2013-10-26]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/about/inside-white-house>

Jimmy Carter. *Panovníci - seznam panovníků - Panovnici.cz* [online]. © 1996–2013 [cit. 2013-09-04]. Dostupné z: <http://www.panovnici.cz/jimmy-carter-I>

Jimmy Carter převzal Nobelovu cenu za mír | Zahraničí. *Český rozhlas* [online]. © 1997-2013 [cit. 2013-10-26]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/zahranici/_zprava/57582

John F. Kennedy - Jimmy Carter. *John F. Kennedy* [online]. © 2007 - 2009 [cit. 2013-10-26]. Dostupné z: <http://johnfkennedy.ic.cz/jimmycarter.html>

Karel Pacner | hlavní články. *Karel Pacner | hlavní články* [online]. © 2006-2012 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z: <http://www.karelpacner.cz/?str=hom&id=358&n=ronald-reagan-nejspesnejsi-americky-prezident-20-stoleti>

Komunistický svaz mládeže - Před 90 lety bylo založeno Rudé právo. *Komunistický svaz mládeže - Úvodní stránka* [online]. © 2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.ksm.cz/historie/pred-90-lety-bylo-zalozeno-rude-pravo.html>

Legendární magazín Svět v obrazech se vrací | National Geographic Česko. *National Geographic Česko* [online]. © 2009-2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: [view-source:http://www.national-geographic.cz/detail/legendarni-magazin-svet-v-obrazech-se-vraci-43698/](http://www.national-geographic.cz/detail/legendarni-magazin-svet-v-obrazech-se-vraci-43698/)

Leonid Iljič Brežněv a Jimmy Carter podepsali smlouvu Salt 2 — 1979 — Ve stopách doby — Vyprávěj — Česká televize. *Česká televize* [online]. © 1996–2013 [cit. 2013-10-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10266819072-vypravej/ve-stopach-doby/1979/289-leonid-iljic-breznev-a-jimmy-carter-podepsali-smlouvu-salt-2/>

Mladá fronta. *Gymnázium Cheb* [online]. © 2004 [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://absolventi.gymcheb.cz/2010/alhrubo/novinarstvi/mladafronta.html>

Mladá fronta Dnes si připomíná 65. výročí vzniku - Deník Referendum. *Deník Referendum* [online]. © 2014 [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/3457-mlada-fronta-dnes-si-pripomina-65-vyroci-vzniku>

Moderní-Dějiny.cz | ve Vídni podepsána dohoda SALT II. o omezení strategických jaderných zbraní. *Moderní-Dějiny.cz | Úvodní stránka* [online]. © 2009 [cit. 2013-10-03]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/203-kalendarium/>

Nixon a Brežněv uzavřeli první dohodu v rámci SALT 1 — Kalendárium — ČT24 — Česká televize. *Česká televize* [online]. © 1996-2013 [cit.

2013-08-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kalendarium/16349-nixon-a-breznev-uzavreli-prvni-dohodu-v-ramci-salt-1/>

NSDD 6-83: Study on Eliminating the Threat Posed by Ballistic Missiles. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSSDs/NSSD6-83.pdf>

NSDD-12: Strategic Forces Modernization Program. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2013-12-17]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDs/NSDD12.pdf>

NSDD-75: U.S. Relations with the USSR. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2014] [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDs/NSDD75.pdf>

NSDD-85: Eliminating The Threat From Balistic Missiles. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDs/NSDD85.pdf>

NSDD-222: Consultations on U.S. Interim Restraint Policy. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-14]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDs/NSDD227.pdf>

NSDD-227: U.S. Interim Restraint Policy. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-14]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDs/NSDD227.pdf>

NSDD-305: Objectives at the Moscow Summit. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-27]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDs/NSDD305.pdf>

POLITIKA: Aféry jdou, vlády zůstávají - Neviditelný pes. *Neviditelný pes* [online]. 18. 6. 2013 [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/politika-afery-jdou-vlady-zustavaji-d7v-/p_politika.aspx?c=A130620_202446_p_politika_wag

Polsko 1981. *Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/polsko_1981.htm

Pozice síly. *Studená válka* [online]. [© 2013] [cit. 2013-12-18]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/pozice_sily.htm

Projděte si americká volební dramata od JFK k Bushovi - Aktuálně.cz. *Aktuálně.cz - Víte, co se právě děje* [online]. © 1999-2013 [cit. 2013-10-27]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/amerika/clanek.phtml?id=621062>

První egyptsko-izraelská mírová smlouva byla podepsána ve Washingtonu — Kalendárium — ČT24 — Česká televize. *Česká televize* [online]. © 1996 – 2013 [cit. 2013-10-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kalendarium/49655-prvni-egyptsko-izraelska-mirova-smlouva-byla-podepsana-ve-washingtonu/>

Remarks on East-West Relations at the Brandenburg Gate in West Berlin. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-23]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1987/061287d.htm>

Richard M. Nixon | The White House. *The White House* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-19]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/about/presidents/richardnixon>

Rozpad SSSR: Glasnost, Perestrojka a Gorbačov | iDetail.cz. *Detaily / iDetail.cz* [online]. © 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z: <http://www.idetail.cz/rozpad-sssr-glasnost-perestrojka-a-gorbacov/>

SALT I. *U.S. Department of State* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-21]. Dostupné z: <http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/salt1.html>

Sanoma oživuje legendární značku Svět v obrazech | MediaGuru. *MediaGuru - reklama, marketing a média očima Gurua* [online]. © 2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: [view-source:http://www.mediaguru.cz/2013/07/sanoma-ozivuje-legendarni-znacku-svet-v-obrazech/#.Uvoz12J5Pnh](http://www.mediaguru.cz/2013/07/sanoma-ozivuje-legendarni-znacku-svet-v-obrazech/#.Uvoz12J5Pnh)

SDI | POST. *POST | Portál odborných studentských textů* [online]. [© 2013] [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://postnito.cz/?tag=sdi>

Strategie zapadu. *Studená válka* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: http://studenavalka.cz/strategie_zapadu.htm

Soudruh, strana, práce. Vědci rozebrali Rudé právo, připravují slovník totality - iDNES.cz. *Zprávy iDNES.cz — Přehled nejnovějších událostí z domova i ze světa* [online]. © 1999–2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/soudruh-strana-prace-vedci-rozebrali-rude-pravo-pripravuji-slovník-totality-1x2-/domaci.aspx?c=A100604_193408_domaci_hv

Sovětský svaz v éře Michaila Gorbačova: TOTALITA. *TOTALITA.CZ - Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu* [online]. © 1999 - 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/sssrgorb.php>

TOTALITA. *TOTALITA.CZ - Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu*[online]. © 1999 - 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz /sp/sp.php>

TREATIES AND AGREEMENTS. *U.S. Department of State* [online]. [© 2013] [cit. 2013-12-07]. Dostupné z: <http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/abm/abm2.html>

Ústava USA - USA.QeX.cz - Spojené státy českýma očima (114). *USA.QeX.cz - Spojené státy českýma očima (I)* [online]. © 2013 [cit. 2013-10-26]. Dostupné z: http://usa.qex.cz/%C3%9Astava%20USA#clanek_ii-

Válka ve Vietnamu - USA.QeX.cz - Spojené státy českýma očima (610). *USA.QeX.cz - Spojené státy českýma očima (I)* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-19]. Dostupné z: <http://usa.qex.cz/V%C3%A1lka+ve+Vietnamu>

Vesmírné závody, světlá stránka studené války | *EkonTech.cz. Domů* | *EkonTech.cz* [online]. © 2013 [cit. 2013-08-21]. Dostupné z: <http://www.ekontech.cz/clanek/vesmirne-zavody-svetla-stranka-studene-valky>

Znovuzrození legendy – vychází SVĚT V OBRAZECH | *Sanoma Media Praha. Sanoma Media Praha* [online]. © 2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <view-source:http://www.sanomamedia.cz/aktuality/67-znovuzrozeni-legendy-vychazi-svet-v-obrazech/>

011189i - Ronald Reagan Presidential Library - National Archives and Records Administration. *Home - Ronald Reagan Presidential Library - National Archives and Records Administration* [online]. [© 2013] [cit. 2014-01-27]. Dostupné z: <http://www.reaganlibrary.gov/major-speeches-index/37-archives/speeches/1989/8236-011189i>

100+1 zahraniční zajímavost. *100+1 zahraniční zajímavost* [online]. © 2007–2013 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.stoplusjednicka.cz/>

100+1 zahraniční zajímavost | *Extra Publishing. Extra Publishing / Radost z poznání* [online]. © 2006–2013 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.epublishing.cz/stoplusjednicka>

20. leden – den, kdy se prezidenti USA ujímají vlády — Svět — ČT24 — Česká televize. *Česká televize*[online]. © 1996 – 2013 [cit. 2013-10-29]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/112958-20-leden-den-kdy-se-prezidenti-usa-ujimaji-vlady/>

Seznam použitých periodik

Mladá fronta. Praha: Mladá fronta, 1983. ISSN 0323-1941.

Mladá fronta. Praha: Mladá fronta, 1985. ISSN 0323-1941.

Mladá fronta. Praha: Mladá fronta, 1986. ISSN 0323-1941.

Mladá fronta. Praha: Mladá fronta, 1986. ISSN 0323-1941.

Rudé právo. Praha: Melantrich, 1981. ISSN 0032-6569.

Rudé právo. Praha: Melantrich, 1983. ISSN 0032-6569.

Rudé právo. Praha: Melantrich, 1984. ISSN 0032-6569.

Rudé právo. Praha: Melantrich, 1985. ISSN 0032-6569.

Rudé právo. Praha: Melantrich, 1986. ISSN 0032-6569.

Rudé právo. Praha: Melantrich, 1987. ISSN 0032-6569.

Svět poznání. Praha: Marshall Cavendish, 1998. ISSN 1211-9369.

Svět poznání. Praha: Marshall Cavendish, 2001. ISSN 1211-9369.

Svět v obrazech. Praha: Novinář, 1981. ISSN 0039-7032.

Svět v obrazech. Praha: Novinář, 1982. ISSN 0039-7032.

Svět v obrazech. Praha: Novinář, 1983. ISSN 0039-7032.

Svět v obrazech. Praha: Novinář, 1984. ISSN 0039-7032.

Svět v obrazech. Praha: Novinář, 1985. ISSN 0039-7032.

Svět v obrazech. Praha: Novinář, 1986. ISSN 0039-7032.

Svět v obrazech. Praha: Novinář, 1987. ISSN 0039-7032.

100+1 zahraniční zajímavost. Praha: Československá tisková kancelář, 1981. ISSN 0322-9629.

100+1 zahraniční zajímavost. Praha: Československá tisková kancelář, 1982. ISSN 0322-9629.

100+1 zahraniční zajímavost. Praha: Československá tisková kancelář, 1983. ISSN 0322-9629.

100+1 zahraniční zajímavost. Praha: Československá tisková kancelář, 1984. ISSN 0322-9629.

100+1 zahraniční zajímavost. Praha: Československá tisková kancelář, 1985. ISSN 0322-9629.

100+1 zahraniční zajímavost. Praha: Československá tisková kancelář, 1986. ISSN 0322-9629.

100+1 zahraniční zajímavost. Praha: Československá tisková kancelář, 1987. ISSN 0322-9629.

100+1 zahraniční zajímavost. Praha: Československá tisková kancelář, 1988. ISSN 0322-9629.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Fotografie	I
Příloha B – Obrázky	II
Příloha C – Direktiva pro národní bezpečnost: NSDD 75	III
Příloha D – Kresby v tištěných médiích	XII

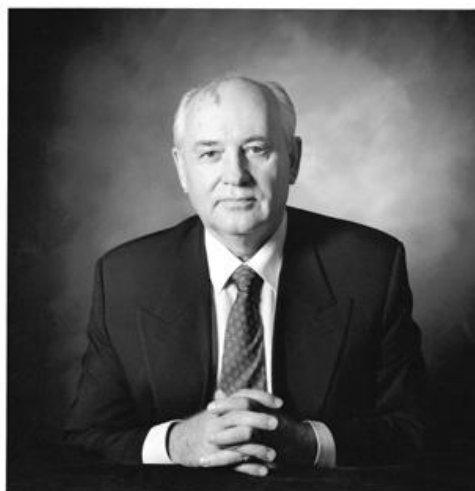
Příloha A - Fotografie

Fotografie č. 1   **Ronald Reagan**

Zdroj²⁸¹

Fotografie č. 2   **Michail Gorbačov**

Zdroj²⁸²

---

²⁸¹ Photos - Ronald Reagan Presidential Library - National Archives and Records Administration. *Home - Ronald Reagan Presidential Library - National Archives and Records Administration* [online]. [© 2014] [cit. 2014-02-08]. Dostupné z: <http://www.reaganlibrary.gov/archives/photographs>

²⁸² Biografi Mikhail Gorbachev | Biografi Tokoh Dunia | Biografi dan Profil Tokoh Terkenal. *Biografi Tokoh Dunia | Biografi dan Profil Tokoh Terkenal* [online]. [© 2014] [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://kolom-biografi.blogspot.cz/2010/09/biografi-mikhail-gorbachev.html>

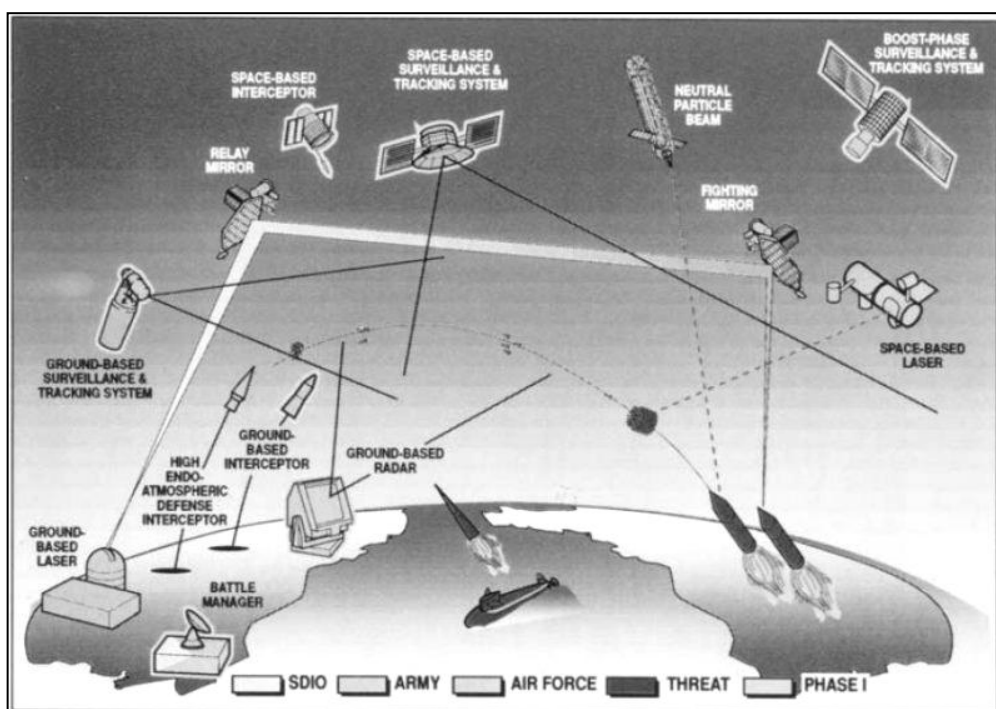
Příloha B - Obrázky

Obrázek č. 1 SDI logo

Zdroj²⁸³

Obrázek č. 2 Ilustrace systému Strategické obranné iniciativy

Zdroj²⁸⁴

²⁸³ Hum3di - 1983_President Reagan proposes Strategic Defense Initiative. *Hum3di - home* [online]. © 2014 [cit. 2014-02-08]. Dostupné z:

http://hum3di.wikispaces.com/1983_President+Reagan+proposes+Strategic+Defense+Initiative

²⁸⁴ Strategic Defense Initiative. *GlobalSecurity.org - Reliable Security Information* [online]. © 2000-2014 [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <http://www.globalsecurity.org/space/systems/sdi.ht>

~~SECRET~~	SYSTEM II 91001	
DECLASSIFIED Authority <u>D. VANTASIGL, N.S.C. (F 94-1102) 7/1/84</u> BY <u>[Signature]</u> , NARA, Date <u>2/17/95</u>	THE WHITE HOUSE WASHINGTON	CHRON FILE
~~SECRET~~ ~~SENSITIVE~~	January 17, 1983	
National Security Decision Directive Number 75		
<u>U.S. RELATIONS WITH THE USSR</u> (S)		
<p>U.S. policy toward the Soviet Union will consist of three elements: external resistance to Soviet imperialism; internal pressure on the USSR to weaken the sources of Soviet imperialism; and negotiations to eliminate, on the basis of strict reciprocity, outstanding disagreements. Specifically, U.S. tasks are:</p>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. To contain and over time reverse Soviet expansionism by competing effectively on a sustained basis with the Soviet Union in all international arenas -- particularly in the overall military balance and in geographical regions of priority concern to the United States. This will remain the primary focus of U.S. policy toward the USSR. 2. To promote, within the narrow limits available to us, the process of change in the Soviet Union toward a more pluralistic political and economic system in which the power of the privileged ruling elite is gradually reduced. The U.S. recognizes that Soviet aggressiveness has deep roots in the internal system, and that relations with the USSR should therefore take into account whether or not they help to strengthen this system and its capacity to engage in aggression. 3. To engage the Soviet Union in negotiations to attempt to reach agreements which protect and enhance U.S. interests and which are consistent with the principle of strict reciprocity and mutual interest. This is important when the Soviet Union is in the midst of a process of political succession. (S)		
<p>In order to implement this threefold strategy, the U.S. must convey clearly to Moscow that unacceptable behavior will incur costs that would outweigh any gains. At the same time, the U.S. must make clear to the Soviets that genuine restraint in their behavior would create the possibility of an East-West relationship that might bring important benefits for the Soviet Union. It is particularly important that this message be conveyed clearly during the succession period, since this may be a particularly opportune time for external forces to affect the policies of Brezhnev's successors. (S)</p>		
~~SECRET~~ ~~SENSITIVE~~ Declassify on: OADR	~~SECRET~~	cy <u>1</u> of <u>12</u> copies

Shaping the Soviet Environment: Arenas of Engagement

Implementation of U.S. policy must focus on shaping the environment in which Soviet decisions are made both in a wide variety of functional and geopolitical arenas and in the U.S.-Soviet bilateral relationship. (S)

A. Functional

1. Military Strategy: The U.S. must modernize its military forces -- both nuclear and conventional -- so that Soviet leaders perceive that the U.S. is determined never to accept a second place or a deteriorating military posture. Soviet calculations of possible war outcomes under any contingency must always result in outcomes so unfavorable to the USSR that there would be no incentive for Soviet leaders to initiate an attack. The future strength of U.S. military capabilities must be assured. U.S. military technology advances must be exploited, while controls over transfer of military related/dual-use technology, products, and services must be tightened. (S)

In Europe, the Soviets must be faced with a reinvigorated NATO. In the Far East we must ensure that the Soviets cannot count on a secure flank in a global war. Worldwide, U.S. general purpose forces must be strong and flexible enough to affect Soviet calculations in a wide variety of contingencies. In the Third World, Moscow must know that areas of interest to the U.S. cannot be attacked or threatened without risk of serious U.S. military countermeasures. (S)

2. Economic Policy: U.S. policy on economic relations with the USSR must serve strategic and foreign policy goals as well as economic interests. In this context, U.S. objectives are:

- Above all, to ensure that East-West economic relations do not facilitate the Soviet military buildup. This requires prevention of the transfer of technology and equipment that would make a substantial contribution directly or indirectly to Soviet military power.
- To avoid subsidizing the Soviet economy or unduly easing the burden of Soviet resource allocation decisions, so as not to dilute pressures for structural change in the Soviet system.
- To seek to minimize the potential for Soviet exercise of reverse leverage on Western countries based on trade, energy supply, and financial relationships.
- To permit mutual beneficial trade -- without Western subsidization or the creation of Western dependence -- with the USSR in non-strategic areas, such as grains. (S)

~~SECRET~~

~~SENSITIVE~~

~~SECRET~~

3

The U.S. must exercise strong leadership with its Allies and others to develop a common understanding of the strategic implications of East-West trade, building upon the agreement announced November 13, 1982 (see NSDD 66). This approach should involve efforts to reach agreements with the Allies on specific measures, such as: (a) no incremental deliveries of Soviet gas beyond the amounts contracted for from the first strand of the Siberian pipeline; (b) the addition of critical technologies and equipment to the COCOM list, the harmonization of national licensing procedures for COCOM, and the substantial improvement of the coordination and effectiveness of international enforcement efforts; (c) controls on advanced technology and equipment beyond the expanded COCOM list, including equipment in the oil and gas sector; (d) further restraints on officially-backed credits such as higher down payments, shortened maturities and an established framework to monitor this process; and (e) the strengthening of the role of the OECD and NATO in East-West trade analysis and policy. (S)

In the longer term, if Soviet behavior should worsen, e.g., an invasion of Poland, we would need to consider extreme measures. Should Soviet behavior improve, carefully calibrated positive economic signals, including a broadening of government-to-government economic contacts, could be considered as a means of demonstrating to the Soviets the benefits that real restraint in their conduct might bring. Such steps could not, however, alter the basic direction of U.S. policy. (S)

3. Political Action: U.S. policy must have an ideological thrust which clearly affirms the superiority of U.S. and Western values of individual dignity and freedom, a free press, free trade unions, free enterprise, and political democracy over the repressive features of Soviet Communism. We need to review and significantly strengthen U.S. instruments of political action including: (a) The President's London initiative to support democratic forces; (b) USG efforts to highlight Soviet human rights violations; and (c) U.S. radio broadcasting policy. The U.S. should:

- Expose at all available fora the double standards employed by the Soviet Union in dealing with difficulties within its own domain and the outside ("capitalist") world (e.g., treatment of labor, policies toward ethnic minorities, use of chemical weapons, etc.).
- Prevent the Soviet propaganda machine from seizing the semantic high-ground in the battle of ideas through the appropriation of such terms as "peace." (S)

B. Geopolitical

1. The Industrial Democracies: An effective response to the Soviet challenge requires close partnership among the industrial democracies, including stronger and more effective collective defense arrangements. The U.S. must provide strong leadership

~~SECRET~~

~~SENSITIVE~~

~~SECRET~~

cy 1 of 12 copies
CHRON FILE

and conduct effective consultations to build consensus and cushion the impact of intra-alliance disagreements. While Allied support of U.S. overall strategy is essential, the U.S. may on occasion be forced to act to protect vital interests without Allied support and even in the face of Allied opposition; even in this event, however, U.S. should consult to the maximum extent possible with its Allies. (S)

2. The Third World: The U.S. must rebuild the credibility of its commitment to resist Soviet encroachment on U.S. interests and those of its Allies and friends, and to support effectively those Third World states that are willing to resist Soviet pressures or oppose Soviet initiatives hostile to the United States, or are special targets of Soviet policy. The U.S. effort in the Third World must involve an important role for security assistance and foreign military sales, as well as readiness to use U.S. military forces where necessary to protect vital interests and support endangered Allies and friends. U.S. policy must also involve diplomatic initiatives to promote resolution of regional crises vulnerable to Soviet exploitation, and an appropriate mixture of economic assistance programs and private sector initiatives for Third World countries. (S)

3. The Soviet Empire: There are a number of important weaknesses and vulnerabilities within the Soviet empire which the U.S. should exploit. U.S. policies should seek wherever possible to encourage Soviet allies to distance themselves from Moscow in foreign policy and to move toward democratization domestically. (S)

- (a) Eastern Europe: The primary U.S. objective in Eastern Europe is to loosen Moscow's hold on the region while promoting the cause of human rights in individual East European countries. The U.S. can advance this objective by carefully discriminating in favor of countries that show relative independence from the USSR in their foreign policy, or show a greater degree of internal liberalization. U.S. policies must also make clear that East European countries which reverse movements of liberalization, or drift away from an independent stance in foreign policy, will incur significant costs in their relations with the U.S. (S)
- (b) Afghanistan: The U.S. objective is to keep maximum pressure on Moscow for withdrawal and to ensure that the Soviets' political, military, and other costs remain high while the occupation continues. (S)
- (c) Cuba: The U.S. must take strong countermeasures to affect the political/military impact of Soviet arms deliveries to Cuba. The U.S. must also provide economic and military assistance to states in Central America and the Caribbean Basin threatened by Cuban destabilizing activities. Finally, the U.S. will seek to reduce the Cuban presence and influence in southern Africa by energetic leadership of the diplomatic effort to achieve a Cuban withdrawal from Angola, or failing that, by increasing the costs of Cuba's role in southern Africa. (S)

~~SECRET~~

~~SECRET~~ ~~SENSITIVE~~

5

(d) Soviet Third World Alliances: U.S. policy will seek to limit the destabilizing activities of Soviet Third World allies and clients. It is a further objective to weaken and, where possible, undermine the existing links between them and the Soviet Union. U.S. policy will include active efforts to encourage democratic movements and forces to bring about political change inside these countries. (S)

4. China: China continues to support U.S. efforts to strengthen the world's defenses against Soviet expansionism. The U.S. should over time seek to achieve enhanced strategic cooperation and policy coordination with China, and to reduce the possibility of a Sino-Soviet rapprochement. The U.S. will continue to pursue a policy of substantially liberalized technology transfer and sale of military equipment to China on a case-by-case basis within the parameters of the policy approved by the President in 1981, and defined further in 1982. (S)

5. Yugoslavia: It is U.S. policy to support the independence, territorial integrity and national unity of Yugoslavia. Yugoslavia's current difficulties in paying its foreign debts have increased its vulnerability to Soviet pressures. The Yugoslav government, well aware of this vulnerability, would like to reduce its trade dependence on the Soviet Union. It is in our interest to prevent any deterioration in Yugoslavia's economic situation that might weaken its resolve to withstand Soviet pressure. (S)

C. Bilateral Relationships

1. Arms Control: The U.S. will enter into arms control negotiations when they serve U.S. national security objectives. At the same time, U.S. policy recognizes that arms control agreements are not an end in themselves but are, in combination with U.S. and Allied efforts to maintain the military balance, an important means for enhancing national security and global stability. The U.S. should make clear to the Allies as well as to the USSR that U.S. ability to reach satisfactory results in arms control negotiations will inevitably be influenced by the international situation, the overall state of U.S.-Soviet relations, and the difficulties in defining areas of mutual agreement with an adversary which often seeks unilateral gains. U.S. arms control proposals will be consistent with necessary force modernization plans and will seek to achieve balanced, significant, and verifiable reductions to equal levels of comparable armaments. (S)

2. Official Dialogue: The U.S. should insist that Moscow address the full range of U.S. concerns about Soviet internal behavior and human rights violations, and should continue to resist Soviet efforts to return to a U.S.-Soviet agenda focused primarily on arms control. U.S.-Soviet diplomatic contacts on regional issues can serve U.S. interests if they are used to keep pressure on Moscow for responsible behavior. Such contacts can

~~SECRET~~ ~~SENSITIVE~~

~~SECRET~~

cy 1 of 12 copies
CHRON FILE

~~SECRET~~ ~~SENSITIVE~~

~~SECRET~~

6

also be useful in driving home to Moscow that the costs of irresponsibility are high, and that the U.S. is prepared to work for pragmatic solutions of regional problems if Moscow is willing seriously to address U.S. concerns. At the same time, such contacts must be handled with care to avoid offering the Soviet Union a role in regional questions it would not otherwise secure. (S)

A continuing dialogue with the Soviets at Foreign Minister level facilitates necessary diplomatic communication with the Soviet leadership and helps to maintain Allied understanding and support for U.S. approach to East-West relations. A summit between President Reagan and his Soviet counterpart might promise similarly beneficial results. At the same time, unless it were carefully handled a summit could be seen as registering an improvement in U.S.-Soviet relations without the changes in Soviet behavior which we have insisted upon. It could therefore generate unrealizable expectations and further stimulate unilateral Allied initiatives toward Moscow. (S)

A summit would not necessarily involve signature of major new U.S.-Soviet agreements. Any summit meeting should achieve the maximum possible positive impact with U.S. Allies and the American public, while making clear to both audiences that improvement in Soviet-American relations depends on changes in Soviet conduct. A summit without such changes must not be understood to signal such improvement. (S)

3. U.S.-Soviet Cooperative Exchanges: The role of U.S.-Soviet cultural, educational, scientific and other cooperative exchanges should be seen in light of the U.S. intention to maintain a strong ideological component in relations with Moscow. The U.S. should not further dismantle the framework of exchanges; indeed those exchanges which could advance the U.S. objective of promoting positive evolutionary change within the Soviet system should be expanded. At the same time, the U.S. will insist on full reciprocity and encourage its Allies to do so as well. This recognizes that unless the U.S. has an effective official framework for handling exchanges, the Soviets will make separate arrangements with private U.S. sponsors, while denying reciprocal access to the Soviet Union. U.S. policy on exchanges must also take into account the necessity to prevent transfer of sensitive U.S. technology to the Soviet Union. (S)

Priorities in the U.S. Approach: Maximizing Restraining Leverage over Soviet Behavior

The interrelated tasks of containing and reversing Soviet expansion and promoting evolutionary change within the Soviet Union itself cannot be accomplished quickly. The coming 5-10 years will be a period of considerable uncertainty in which the Soviets may test U.S. resolve by continuing the kind of aggressive international behavior which the U.S. finds unacceptable. (S)

~~SECRET~~ ~~SENSITIVE~~

~~SECRET~~

cy 1 of 12 copies
CHRON FILE

The uncertainties will be exacerbated by the fact that the Soviet Union will be engaged in the unpredictable process of political succession to Brezhnev. The U.S. will not seek to adjust its policies to the Soviet internal conflict, but rather try to create incentives (positive and negative) for the new leadership to adopt policies less detrimental to U.S. interests. The U.S. will remain ready for improved U.S.-Soviet relations if the Soviet Union makes significant changes in policies of concern to it; the burden for any further deterioration in relations must fall squarely on Moscow. The U.S. must not yield to pressures to "take the first step." (S)

The existing and projected gap between finite U.S. resources and the level of capabilities needed to implement U.S. strategy makes it essential that the U.S.: (1) establish firm priorities for the use of limited U.S. resources where they will have the greatest restraining impact on the Soviet Union; and (2) mobilize the resources of Allies and friends which are willing to join the U.S. in containing the expansion of Soviet power. (S)

Underlying the full range of U.S. and Western policies must be a strong military capable of action across the entire spectrum of potential conflicts and guided by a well conceived political and military strategy. The heart of U.S. military strategy is to deter attack by the USSR and its allies against the U.S., its Allies, or other important countries, and to defeat such an attack should deterrence fail. Although unilateral U.S. efforts must lead the way in rebuilding Western military strength to counter the Soviet threat, the protection of Western interests will require increased U.S. cooperation with Allied and other states and greater utilization of their resources. This military strategy will be combined with a political strategy attaching high priority to the following objectives:

- Sustaining steady, long-term growth in U.S. defense spending and capabilities -- both nuclear and conventional. This is the most important way of conveying to the Soviets U.S. resolve and political staying-power.
- Creating a long-term Western consensus for dealing with the Soviet Union. This will require that the U.S. exercise strong leadership in developing policies to deal with the multifaceted Soviet threat to Western interests. It will require that the U.S. take Allied concerns into account, and also that U.S. Allies take into equal account U.S. concerns. In this connection, and in addition to pushing Allies to spend more on defense, the U.S. must make a serious effort to negotiate arms control agreements consistent with U.S. military strategy and necessary force modernization plans, and should seek to achieve balanced, significant and verifiable reductions to equal levels of comparable armaments. The U.S. must also develop, together with the Allies, a unified Western approach to East-West economic relations, implementing the agreement announced on November 13, 1982.

~~SECRET~~

~~SECRET~~ ~~SENSITIVE~~

8

- Maintenance of a strategic relationship with China, and efforts to minimize opportunities for a Sino-Soviet rapprochement.
- Building and sustaining a major ideological/political offensive which, together with other efforts, will be designed to bring about evolutionary change of the Soviet system. This must be a long-term and sophisticated program, given the nature of the Soviet system.
- Effective opposition to Moscow's efforts to consolidate its position in Afghanistan. This will require that the U.S. continue efforts to promote Soviet withdrawal in the context of a negotiated settlement of the conflict. At the same time, the U.S. must keep pressure on Moscow for withdrawal and ensure that Soviet costs on the ground are high.
- Blocking the expansion of Soviet influence in the critical Middle East and Southwest Asia regions. This will require both continued efforts to seek a political solution to the Arab-Israeli conflict and to bolster U.S. relations with moderate states in the region, and a sustained U.S. defense commitment to deter Soviet military encroachments.
- Maintenance of international pressure on Moscow to permit a relaxation of the current repression in Poland and a longer-term increase in diversity and independence throughout Eastern Europe. This will require that the U.S. continue to impose costs on the Soviet Union for its behavior in Poland. It will also require that the U.S. maintain a U.S. policy of differentiation among East European countries.
- Neutralization and reduction of the threat to U.S. national security interests posed by the Soviet-Cuban relationship. This will require that the U.S. use a variety of instruments, including diplomatic efforts and U.S. security and economic assistance. The U.S. must also retain the option of using of its military forces to protect vital U.S. security interests against threats which may arise from the Soviet-Cuban connection. (S)

Articulating the U.S. Approach: Sustaining Public and Congressional Support

The policy outlined above is one for the long haul. It is unlikely to yield a rapid breakthrough in bilateral relations with the Soviet Union. In the absence of dramatic near-term victories in the U.S. effort to moderate Soviet behavior, pressure is likely to mount for change in U.S. policy. There will be appeals from important segments of domestic opinion for a more "normal" U.S.-Soviet relationship, particularly in a period of political transition in Moscow. (S)

~~SECRET~~ ~~SENSITIVE~~

~~SECRET~~

cy. 1 of 12 copies
CHRON FILE

~~SECRET~~

~~SECRET~~ ~~SENSITIVE~~

9

It is therefore essential that the American people understand and support U.S. policy. This will require that official U.S. statements and actions avoid generating unrealizable expectations for near-term progress in U.S.-Soviet relations. At the same time, the U.S. must demonstrate credibly that its policy is not a blueprint for an open-ended, sterile confrontation with Moscow, but a serious search for a stable and constructive long-term basis for U.S.-Soviet relations. (S)

Ronald Reagan

~~SECRET~~ ~~SENSITIVE~~

~~SECRET~~

cy 1 of 12 copies

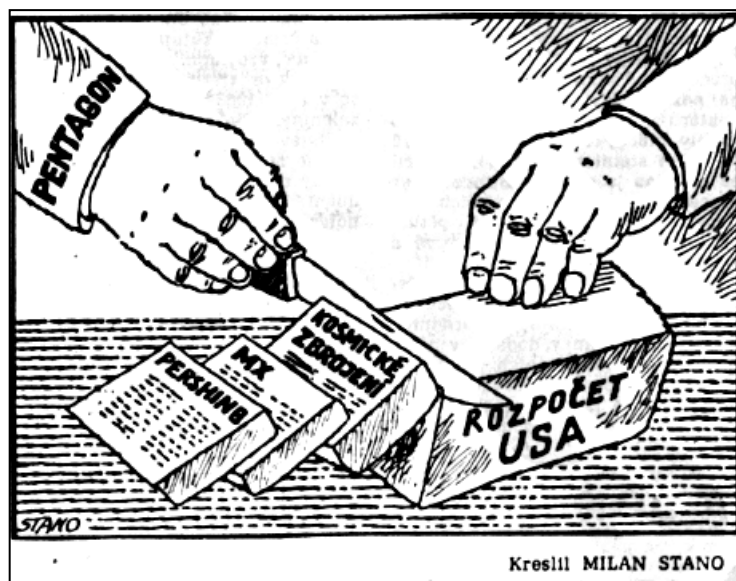
CHRON FILE

Zdroj²⁸⁵

²⁸⁵ NSDD-75: U.S. Relations with the USSR. *Ronald Reagan Presidential Library, National Archives and Records Administration* [online]. [© 2014] [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/Scanned%20NSDDS/NSDD75.pdf>

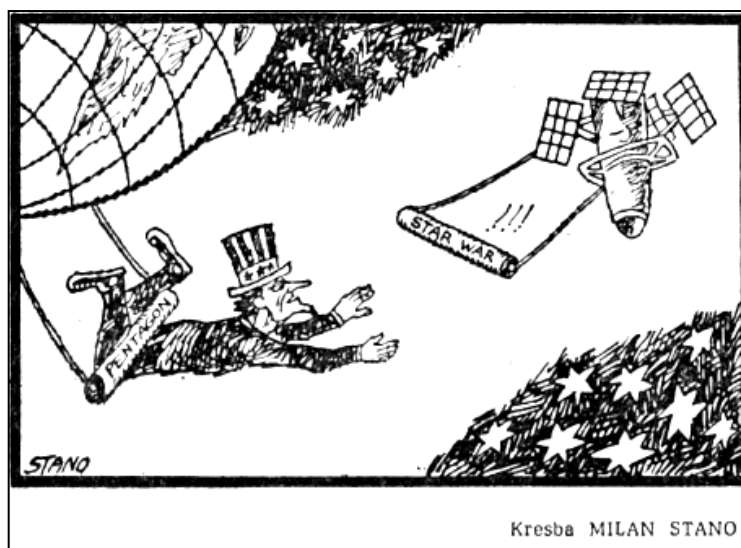
Příloha D – Kresby v tištěných médiích

Kresba č. 1 Rudé právo 24. května 1985

Zdroj²⁸⁶

Kresba č. 2 Rudé právo 15. října 1985

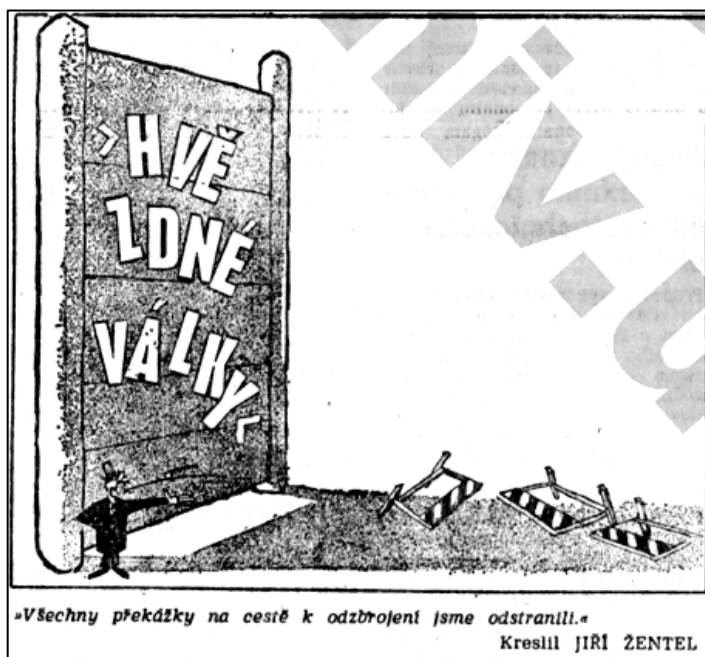

Zdroj²⁸⁷

²⁸⁶ Rudé právo. 1985, roč. 65, č. 120, s. 6.

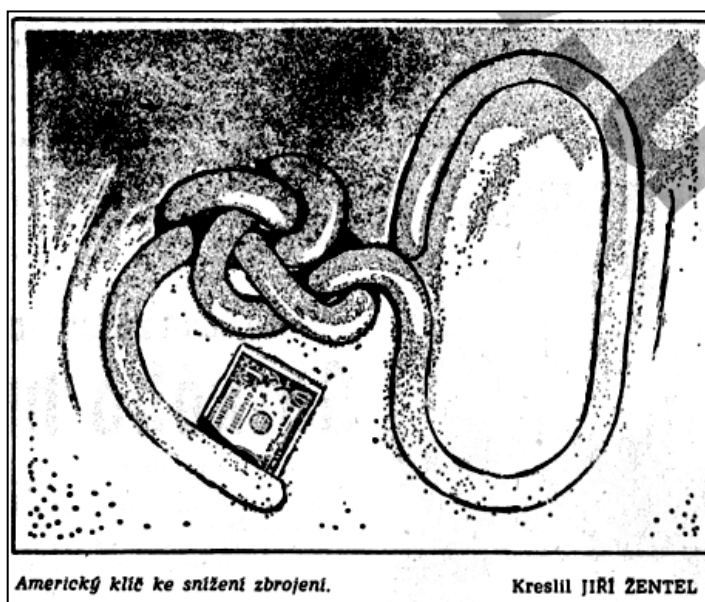
²⁸⁷ Rudé právo. 1985, roč. 66, č. 243, s. 6.

Kresba č. 3 Rudé právo 4. listopadu 1986

Zdroj²⁸⁸

Kresba č. 4 Rudé právo 20. listopadu 1986

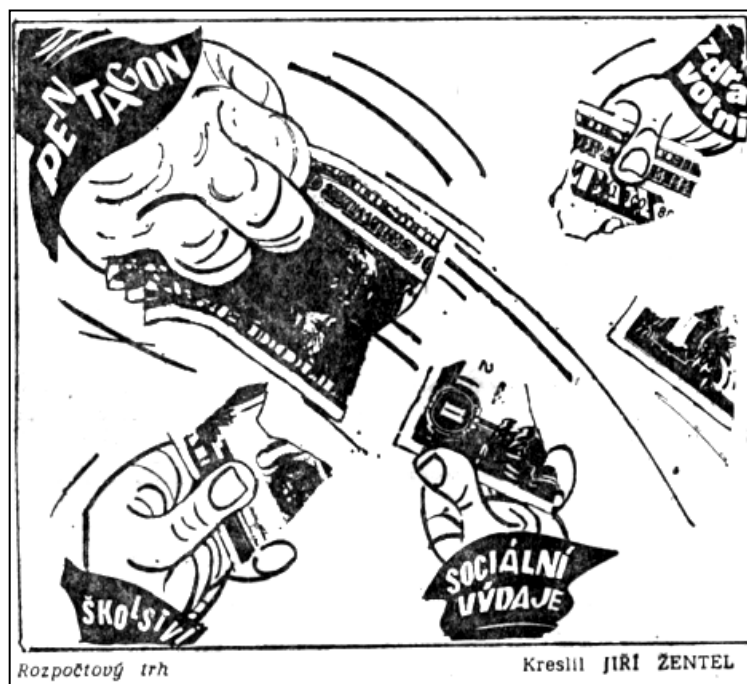

Zdroj²⁸⁹

²⁸⁸ Rudé právo. 1986, roč. 67, č. 260, s. 6.

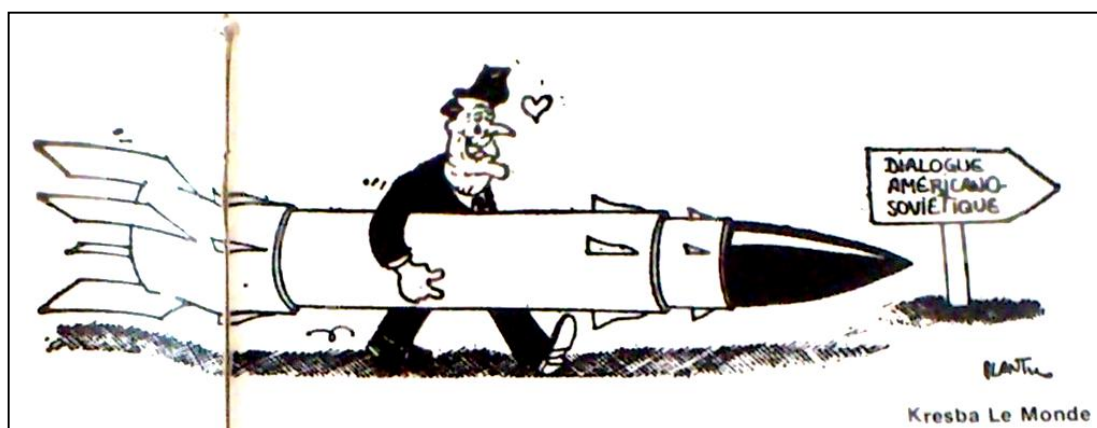
²⁸⁹ Rudé právo. 1986, roč. 67, č. 274, s. 6.

Kresba č. 5 Rudé právo 23. ledna 1987

Zdroj²⁹⁰

Kresba č. 6 100+1 zahraniční zajímavost č. 15/1986

Zdroj²⁹¹

²⁹⁰ Rudé právo. 1987, roč. 67, č. 18, s. 6.

²⁹¹ 100+1 zahraniční zajímavost. 1986, č. 15, s. 4.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Lucie Roubalová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: Prezenční

Název práce: „Hvězdné války“ a jejich obraz v dobovém československém tisku

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 100

Celkový počet stran příloh: 14

Počet titulů českých použitých zdrojů: 32

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 52

Počet titulů periodik: 5

Vedoucí práce: Mgr. Libor Svoboda, Ph. D.